

**ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇE DERSLERİNDE OKUMA MATERYALİ OLARAK
HİKÂYELERDEKİ ATASÖZÜ, DEYİM VE KALIP SÖZ
ZENGİNLİĞİ: SELİM İLERİ’NİN İLKGENÇLİK
ÇAĞINA ÖYKÜLER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Niyazi YENİTÜRK

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ

ADYAMAN/2024

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE DERSLERİNDE OKUMA MATERYALİ OLARAK
HİKÂYELERDEKİ ATASÖZÜ, DEYİM VE KALIP SÖZ
ZENGİNLİĞİ: SELİM İLERİ’NİN İLKGENÇLİK
ÇAĞINA ÖYKÜLER ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİYAZİ YENİTÜRK

DANIŞMAN
DOÇ. DR. MUSTAFA SAİD KIYMAZ

ADİYAMAN, 2024

ÖZET

TÜRKÇE DERSLERİNDE OKUMA MATERYALİ OLARAK HİKÂYELERDEKİ ATASÖZÜ, DEYİM VE KALIP SÖZ ZENGİNLİĞİ: SELİM İLERİ’NİN İLKGENÇLİK ÇAĞINA ÖYKÜLER ÖRNEĞİ

Niyazi YENİTÜRK

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eylül/2024, Sayfa:125

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre Türkçe dersleri için zorunlu metinlerden biri de hikâyelerdir. Bu çalışma Türkçe Ders kitaplarında yer alan hikâyelerin söz varlığını ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmadır. Söz varlığının gelecek kuşaklara aktarılmasının yollarından biri de edebî eserlerdir. Bu aktarımın yapılacağı en önemli eserlerin başında hikâye kitapları gelmektedir. Bu çalışmada, hikâye alanında Türkçenin söz varlığını ustaca kullanan yazarlardan biri olan Selim İleri’nin İlkgençlik Çağına Öyküler adlı hikâye seçki serisi incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacı seçkide yer alan hikâyelerdeki söz varlığı unsurlarından olan atasözü, deyim ve kalıp söz zenginliğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda hikâyelerde yer alan atasözü, deyim ve kalıp sözler tespit edilmiştir. Çalışmada çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı ürünlerinden en çok tercih edilen hikâye türü hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın esasını oluşturan atasözü, deyim ve kalıp söz varlığı detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Ayrıca Selim İleri’nin hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın sonunda öğrencilerin söz varlığını geliştirmek için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlkgençlik Çağına Öyküler; Hikâye; Atasözü; Deyim; Kalıp söz.

ABSTRACT

**THE RICHNESS OF PROVERBS, IDIOMS AND FORMULAIC
WORDS IN STORIES AS READING MATERIALS IN TURKISH
COURSES: AN EXAMPLE OF SELİM İLERİ'S İLKGENÇLİK
ÇAĞINA ÖYKÜLER**

Niyazi YENİTÜRK

**Department of Turkish and Social Sciences Education
Adıyaman University, Graduate Education Institute, September, 2024,**

Page:125

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa Said KIYMAZ

According to the 2019 Turkish Lesson Curriculum, one of the compulsory texts for Turkish lessons is stories. This study is a study that aims to reveal the vocabulary of the stories in Turkish Lesson books. One of the ways to transfer vocabulary to future generations is through literary works. Story books are among the most important works in which this transfer will be made. In this study, the story selection series called İlkgençlik Çağına Öyküler by Selim İleri, one of the writers who skillfully used the vocabulary of Turkish in the field of stories, was examined. The document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. The aim of the study is to reveal the richness of proverbs, idioms and formulaic expressions, which are among the vocabulary elements in the stories in the selection. In this regard, the proverbs, idioms and formulaic expressions in the stories were identified. In the study, information was given about children's literature and the most preferred story genre among children's literature products. Proverbs, idioms and formulaic vocabulary, which form the basis of the study, are discussed in detail. Additionally, information about Selim İleri's life and literary personality is given. At the end of the study, some suggestions were made to improve students' vocabulary.

Keywords: İlkgençlik Çağına Öyküler; Story; Proverb; Idiom; Formulaic word.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Adıyaman Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm..

Niyazi YENİTÜRK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve çalışmalarım süresince ve tez hazırlama aşamasında yardımlarını, bilgi, tecrübe ve değerli zamanını benden esirgemeyen; tezin hazırlanma aşamasında görüş ve önerileriyle bana her zaman yol gösteren ve destek olan; görüş ve düşüncelerimi sabırla dinleyen ve bunlara yön veren çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimimde her zaman desteklerini yanımda hissettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet AKKAYA'ya çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde sonsuz emeği olan tüm öğretmenlerime ve üniversite hocalarıma saygı ile teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden itibaren çalışmalarımda her zaman desteğini hissettiğim ve beni teşvik eden, en zor günlerimde yanımda olan değerli eşime; bana yaşam enerjisi veren kızlarıma ve çalışmamda maddi ve manevi desteğini esirgemeyen dost ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Niyazi YENİTÜRK

Adıyaman, Eylül/2024

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
GÖRSELLER DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.4. Çalışma Materyali.....	4
1.5. Varsayımlar	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Söz Varlığı.....	6
2.1.1. Atasözü.....	7
2.1.2. Deyim.....	8
2.1.3. Kalıp söz.....	9
2.2. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Deyim, Atasözü ve Kalıp Sözler... 10	
2.3. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatında Hikâye.....	12
2.4. Selim İleri ve Sanatı.....	14
2.4.1. Yaşam öyküsü	14
2.4.2. Sanat anlayışı ve eserleri	15
2.4.3. Selim İleri ve İlkgençlik Çağına Öyküler	16
3. YÖNTEM	19
3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	19

3.3. İncelenen Eserler.....	20
4. BULGULAR VE YORUMLAR	23
4.1. Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler Seçkisinde Atasözleri	23
4.1.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan atasözleri.....	24
4.1.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan atasözleri.....	24
4.1.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan atasözleri.....	25
4.2. Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler Seçkisinde Deyimler	26
4.2.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan deyimler	26
4.2.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan deyimler	40
4.2.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan deyimler	60
4.2.4. Sözlüklerde yer almayan deyimler	98
4.2.5. Deyimlerin farklı kullanım özellikleri	99
4.2.5.1. Aynı cümlede bir arada kullanılan deyimler	99
4.2.5.2. Eksilteli deyimler	100
4.2.5.3. Farklı söyleyişe sahip olan deyimler	100
4.3. Kalıp Sözler	101
4.3.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler	101
4.3.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler	104
4.3.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler	109
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	114
5.1. Sonuç ve Tartışma	114
5.2. Deyim Atasözü ve Kalıp Söz Öğretimi Açısından Tartışma	115
5.3. Öneriler.....	117
KAYNAKÇA	120
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Kalıplaşmış söz grupları	9
Tablo 3.1. İncelenen eserler (Birinci cilt)	20
Tablo 3.2. İncelenen eserler (İkinci cilt)	21
Tablo 3.3. İncelenen eserler (Üçüncü cilt)	22
Tablo 4.1. Söz varlığı öğelerine ilişkin genel bulgular	23
Tablo 4.2. İlkgençlik Çağına Öyküler'in birinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu	27
Tablo 4.3. İlkgençlik Çağına Öyküler'in birinci cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler	39
Tablo 4.4. İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu	40
Tablo 4.5. İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler	59
Tablo 4.6. İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı	60
Tablo 4.7. İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler ..	97
Tablo 4.8. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler ...	101
Tablo 4.9. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler	104
Tablo 4.10. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler ..	104
Tablo 4.11. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler	108
Tablo 4.12. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler	109
Tablo 4.13. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler	112

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 2.1. Selim İleri.....	15
Görsel 2.2. İlkgençlik Çağına Öyküler birinci cilt.....	16
Görsel 2.3. İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cilt.....	17
Görsel 2.4. İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cilt.....	17

ÇİZELGELER DİZİNİ

Grafik 4.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan atasözlerinin dağılımı.....	24
Grafik 4.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan deyimlerin dağılımı.....	26
Grafik 4.3. Kalıp sözlerin dağılımı.....	101

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Alabalık
AC	: Acımak
AG	: Akşam Garipliği
AĞK	: Ağırılığı Kaldırmak
AMP	: Amapola
AO	: Açık Oturum
APK	: Annem, Piyano ve Kaybettiklerimiz
AÜ	: Akşamüstü
AV	: Avdet
AYÇ	: Ayçelen
BAA	: Behice'nin Akülü Arabası
BABKBC	: Bir Adam, Bir Kuş, Bir Çocuk
BAD	: Bir Akdeniz Düşü
BAVA	: Bir Avın Avladığı
BBY	: Bensiz Bir Yer
BDD	: Bizim Denizimiz Değil
BDF	: Bir Duraktır Frankfurt
BF	: Bekleyiş Fragmanları
BGK	: Bir Garip Kişi
BĞB	: Bağbozumu

BKÇEÇŞS : Bir Kız Çocuğu Elinde Çiçekler ve Şarkı Söylüyor

BLK : Balkonda

BMI : Büyük Mağazada İşçiler

BÖM : Bir Ölünün Mektupları

BS : Bay Suret

BŞG : Birtakım Şeyler Gibi

BŞL : Boşlukta

BTKM : Bu Tayınlar Kaçıncı Manganın

BUZ : Büyük Usta'yı Ziyaret

BVO : Babam ve Oğlum

BYYS : Bir Yeni Yıl Sabahı

BZL : Bizler

CB : Camlar Buğulandı

CG : Cüz Gülü

Ç : Çikolata

ÇCK : Çocukluk

ÇÇK : Çiçekler

ÇLN : Çilingir

DBA : Duldada Bir Adam

DÇK : Dünyanın Çılgılığı K.

DD : Denize Doğru

DHBR	: Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya
DTÇ	: Deli Tank ve Çocuk
DVL	: Davulcu
EBTA	: Eski Bir Türküye Ağıt
EE	: Evimin Erkeği
EÖ	: Ev ve Ölü
FRC	: Fırat'ın Cinleri
FSR	: Foto Sabah Resimleri
FŞ	: Fırıncı Şükriye
FTR	: Fotoroman
G	: Gözyaşı
GAKG	: Gene Ağlatmışlar Kara Gözünden
GCS	: Gecedeki Sevgili
GKK	: Gündüzünü Kaybeden Kuş
GÖ	: Gidenler Öyküler
GS	: Gece Servisi
GU	: Gözün Ucu
HBN	: Haritada Bir Nokta
HİK	: Hanımefendi ile Kocakarı
İİ	: Isıtmak İçin
IP	: Işıklı Pencereleler

İ	: İlki
İG	: İlk Görücü
İY	: İşleme Yaşam
KÇ	: Konçınalar
KG	: Kraliçe Geliyor
KRK	: Karısının Kocas
KK	: Kül Kuşları
KKD	: Kaybettiğim Kediye Dair
KKHS	: Kubbede Kalan Hoş Sada
KNY	: Kanlıca'daki Yengemiz
KPK	: Köpük
KT	: Kutu
KTC	: Kaplumbağa Taşıyan Çocuk
KUB	: Kendine Uygun Biri
KY	: Kar Yağarken
KYSK	: Kayısı Kurusu
LAU	: Latife Abla'nın Unutkanlıkları
MD	: Mahcup Delikanlı
ME	: Mavromatis Efendi
MGA	: Mis Gibi Anadol
MH	: Mösyö Hristo

MİBE	: Motorcu İbrahim'in Bahçeli Evleri
MKS	: Menekşe Kalfa'nın Savunması
MÖS	: Muazzez Öldükten Sonra
MP	: Maçka Palas
NÇNK	: Nar Çiçeği Nasıl Kocar?
O	: Oğlumuz
OG	: Oyuncakların Gözleri
OÖK	: O Öpüş Kaldı
ÖÇ	: Ölüm Çiçekleri
ÖÖ	: Ölünün Odaları
P	: Pandomima
PÇ	: Penceredeki Çocuk
PNC	: Pencere
PÖY	: Pencere Önümün Yolcusu
PRY	: Parasız Yatılı
RS	: Rayların Sesi
RST	: Rastlantı
SBS	: Sekiz Bardak Su
SG	: Sıkıyönetimle Gelen
SKK	: Sokak
SKŞ	: Sokakta Kalan Şair

SM	: Sümbül
ST	: Saatlerin Tıkırtısı
SZG	: Sizi Görmeliydim
BT	: ahane Bir Tuvalet
Gİ	: arkısız Gecelerin İlki
T	: Tiyatro
TDK	: Türk Dil Kurumu
TGK	: Trk Getiren Kular
TİA	: Ta İskele zerine Ayaklar, ve
TM	: Taksim-Maçka
TU	: Tahir Usta
ULD	: Uvertürcü Leydi Di
FE	: Ümit Fakirin Ekmeği
YG	: t Yanığı Günler
YBT	: Yerebatan
YBY	: Yalnızlık Bana Yasak
YĖ	: Yağmur
YK	: Yalnız Kadın
YL	: Yolculuk
Y	: Yüksek keler
YTK	: Yatak

1. GİRİŞ

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli unsurdur. TDK Türkçe Sözlük'te *insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, uzlaşmaya dayalı olarak oluşturulmuş sesli veya görsel işaretler bütünüdür* (<https://sozluk.gov.tr/> E.T. 15.03.2024) şeklinde tanımlanmıştır. Birçok dil bilimci dile farklı tanımlamalar yapmıştır. En kapsamlı tanımlardan birini yapan Ergin; dili, *“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.”* şeklinde tanımlar (Ergin, 1985: 3).

İnsanların birbirleriyle anlaşmaları, duygu ve düşüncelerini paylaşmaları dili doğru ve aktif bir biçimde kullanmalarıyla mümkündür. Bu nedenle dilini etkin bir şekilde kullanan bireylerin çevreleriyle kurdukları iletişim sağlıklı olmaktadır. Dilin sahip olduğu kuralları ve incelikleri bilmemek iletişimimizi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İnsanların sağlıklı ve olumlu iletişim kurmaları ve yanlış anlaşılmanın önüne geçilebilmesi dilin kurallarına bağlı olarak, doğru ve açık bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür (Calp, 2007: 71).

İnsanlar arasında iletişimin dışında dilin başka işlevleri de vardır. Aynı zamanda dil, milletlerin tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar edindikleri bilgi ve deneyimlerinin en önemli aktarıcısı olmuştur. Geçmişteki bireysel ve toplumsal birikimlerin birçoğu, yüzyıllar boyunca dönüşüm ve değişimlere bağlı olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. İnsanın olduğu her yerde bir kültürel olgudan bahsetmek mümkündür. Dil, kültürün temeli olduğundan bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü ve yazılı her şey kültür kavramına girer (Kaplan, 2019: 154). Kültür, sözlü kültür ve yazılı kültür olmak üzere ikiye ayrılır. Sözlü; sadece konuşulan, ağızla dile getirilen söylemlerdir. Sözlü anlatım, kelimelerle ifade edilen fakat hiçbir zaman yazıya geçirilmeyen anlatımdır (Ong, 2007: 5). Sözlü kültürün bir sonraki aşaması ise yazılı kültürdür. Sözlü kültür unsurlarının bir kısmı yazıya aktarılacak zamana bağlanmış aynı zamanda da sözlü gelenekteki varlığını sürdürmüştür (Ersoy, 2004: 86).

Millî kültürün geliştirilmesinde, yaygınlaştırılmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında dil öğretiminin önemi çok büyüktür. Turan (2002: 57), kültürün yeniden öğrenilip aktarılması gereken toplumsal ve tarihi bir miras olduğunu vurgular. Ayrıca kültürü oluşturan öğelerin öğrenilip yeni nesillere aktarılmasında dile çok büyük gereksinim olduğunu savunur. Kültürü, toplumun ortak duygu ve düşünceleri meydana

getirmiştir. Bu nedenle dil-kültür ilişkisi önemli hale gelmiştir. Dil, bu kültürel olgu ve deneyimlerin sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir köprü vazifesi görmektedir. Bu nedenle dil öğretimi ile kültür öğretimi arasında sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Türkçe, yayıldığı coğrafi alan ve konuşan insan sayısı açısından dünyadaki en önemli diller arasında yer almaktadır. Akalın'a (2009: 204) göre Türkçe, dünyada 220 milyondan fazla insanın konuştuğu ve yüze yakın ülkede öğretiminin yapıldığı, kökleri tarihin çok eski dönemlerine kadar uzanan ve 600 bini aşkın söz varlığına sahip bir dünya dilidir. Yaman (2016: 86) ise Türkçenin söz varlığının bir milyonun üzerine çıkabileceğini belirtmiştir.

Türkçe çok zengin bir söz varlığına sahip olmasına rağmen bireyler –özellikle de çocuklar- çok sınırlı bir söz varlığı ile iletişim kurmaktadır. Bu durum eğitim sisteminin en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Kelime dağarcığının yetersizliği ve bireyin kendini ifade edememesi, söz dağarcığı bakımından zengin metinlerle etkileşimde bulunmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu sorunu çözmek için edebî eserlerin söz varlığı bakımından analiz edilmesi ve kelime dağarcığı açısından zengin eserlerin eğitim süreçlerinde kullanılması gerekmektedir.

Söz varlığını belirleme çalışmalarıyla dilin zenginliği ortaya koyulabilir. Ayrıca dilin zenginliklerini barındıran eserler belirlenebilir. Çocukların kelime dağarcığını zenginleştirmede en kritik rol kitaplarıdır. Bu nedenle çocuklara okutulacak eserlerin zengin bir söz varlığı sunması büyük önem taşır.

Selim İleri, özellikle hikâye alanında önemli bir yere sahiptir. Alan yazını incelendiğinde Selim İleri'nin hazırladığı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisi ile ilgili çalışma yapılmadığı görülmektedir. Özellikle hikâyelerdeki söz varlığının belirlenmesine yönelik herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Söz varlığını başarılı bir şekilde yansıtan hikâyeler öğrencilerin dil gelişimlerine ve söz varlığının zenginleşmesine katkı sağladığı düşünüldüğünden İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan hikâyelerin söz varlığının belirlenmesi çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın problemini “Selim İleri'nin hazırladığı ‘İlkgençlik Çağına Öyküler’ seçkisinin söz varlığı zenginliği nedir ve öğrencilerin söz varlığına katkısı nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın alt problemini şu sorular oluşturmaktadır:

1. Selim İleri'nin 'İlkgençlik Çağına Öyküler' seçkisinin söz varlığı zenginliği nedir?
2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisindeki hikâyeler Türkçe derslerinde söz varlığı öğretimi amacıyla kullanılabilir mi?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkçe eğitiminin en önemli materyallerinden biri de metindir. Metinler aracılığıyla çocuğun hayal gücü geliştirilebilir, dil becerilerini geliştirmeleri sağlanabilir ve çocuğa evrensel değerler kazandırılabilir. Ayrıca okutulacak metinlerin çocukların seviyelerine uygun olması gerekmektedir. Ortaokul seviyesindeki çocuklara okutulacak en uygun metinlerden biri de hikâye kitaplarıdır. Okutulacak hikâye kitaplarının çocuklarda dil gelişiminin yanında kelime, deyim ve atasözü dağarcıklarının gelişimine katkı sunmaları da beklenmektedir. Bu nedenle kitap seçimi çok önemli hale gelmektedir.

Türk edebiyatının önde gelen roman ve hikâye yazarlarından olan Selim İleri'nin hazırladığı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ortaokul öğrencilerine okutulması uygun görülebilir. Bu nedenle adı geçen eserin Türkçe eğitimi ve söz varlığı açısından incelenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan öykülerin deyim, atasözü ve kalıp söz zenginliğinin saptanması ve öğretmen ve öğrencilere kitap seçimi konusunda destek olunması amaçlanmaktadır. Ayrıca belirlenen bu söz varlığı öğelerinden hareketle bireyin sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik öneriler sunmak da amaçlar arasında sayılabilir.

Teknolojik gelişmeler ve uyaranların artması çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasının önüne geçmektedir. Çocuklarda okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla çok farklı kitaplar tercih edilmektedir. Çocuk eğitiminde etkin olarak kullanılan çocuk kitapları farklı alanlarda farklı becerilerin gelişimine yardımcı olur (Tanrıku, 2021: 123). Günümüzde ana dili öğretimi, dil gelişimi ve okuma alışkanlığı kazandırmada nitelikli metinlerin kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Çocukların ilgi ve istekleri doğrultusunda kitap seçimi yapılmalı fakat okutulacak kitapların edebî açıdan ve dil yönünden nitelikli yapıtlar olması gerekmektedir. Okuma sevgisi ve zevki ancak nitelikli kitaplarla mümkün olmaktadır. Bu durum nitelikli kitaplara ilgiyi artırılabilir.

Söz varlığını belirlemeye yönelik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Son dönemlerde Türk edebiyatının yetkin sanatçılarından eserlerinin söz varlığını ortaya koyma çalışmaları hızla

artmaktadır. Günümüzün en önemli hikâye yazarlarından biri olarak kabul edilen Selim İleri'nin derlediği İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin bu bağlamda önemli bir örnek olduğu düşünülmektedir.

Alan yazını incelendiğinde İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisiyle ilgili çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda seçkide yer alan hikâyelerin dil zenginliğinin - özellikle deyim, atasözleri ve kalıp sözler zenginliğinin- ortaya çıkarılması Türkçe öğretmenlerinin ve öğrencilerin kitap seçimine katkıda bulunacağı düşünüldüğünden bu çalışmanın yapılması önem arz etmektedir.

Öğrencilerin kitap seçimi, gelişim ve öğrenme becerilerine bağlı olarak büyük öneme sahiptir. Öğretmenler, kitap seçiminde öğrencilerin en önemli yol göstericileridir. Öğrencilerin nitelikli kitaplara ulaşmasında öğretmenlere en büyük desteği, kitaplarla ilgili yapılan araştırmalar sağlamaktadır. Okunacak hikâyelerin konusu kadar dil ve anlatımı da önemli olduğundan söz varlığıyla ilgili çalışmaların öğretmen ve öğrencilere büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir

1.4. Çalışma Materyali

Bu çalışmanın materyalini Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde (üç cilt) yer alan 129 hikâye oluşturmaktadır. Alan yazını incelendiğinde yapılan çalışmalarda edebî eserlerin söz varlığının dil bilgisel yönden incelendiği görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

- Lüle Mert, E. (2009). “Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney’in Derleyip Yazdığı Masallar”. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Türkben, T. (2018). "Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçenin Söz Varlığı Bağlamında İncelenmesi". Türklük Bilimi Araştırmaları, 1(S.44), 215-251.
- Akın, E., & Miçoğulları, M. (2021). “‘Avare Yıllar’ Romanının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(1), 1-11.
- Evler, D., & Aksoy, E. (2024). “Şermin Yaşar’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Söz Varlığı”. SEBED, 2(1), 1-15.
- Toprakçı, E. (2024). “Türk Çocuk Edebiyatında Söz Varlığı: Mert Arık’ın Hikâyelerinde Atasözleri, Deyimler, İkilemeler ve Yansıma Sözcüklerin İncelenmesi”. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (41), 319-337.

Yapılan çalışmalarda atasözü ve deyimlerin dışında tamlamalar, fiilimsiler, ikilemeler gibi söz varlığı unsurlarının üzerinde durulmaktadır. Bu araştırmada ise söz varlığı unsurlarından olan atasözü, deyim ve kalıp sözler incelenmiştir. Araştırma, İlkgençlik ağına Öyküler seçkisinde yer alan 129 hikâyedeki atasözü, deyim ve kalıp sözlerle sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Konuya ilişkin bilgileri ve durumları saptamak için geliştirilen veri toplama araçları yeterlidir.
2. Seçkide yer alan hikâyeler söz varlığı bakımından zengindir.
3. Seçkide yer alan hikâyeler Türkçe öğretimine büyük katkılar sunabilecek niteliktedir.
4. Seçkide yer alan hikâyeler Türkçe ders kitaplarında kaynak metin olarak kullanılabilir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak için söz varlığı, atasözü, deyim, kalıp söz, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı, çocuk edebiyatı, hikâye, Selim İleri ve İlkgençlik Çağına Öyküler üzerinde durulmuş, ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Söz Varlığı

Her toplumun veya dilin kendine has bir söz varlığı bulunmaktadır. Bu söz varlığı o toplumu meydana getiren bütün unsurları barındırır. Bir toplumun gelenekleri, dünyaya bakışı, hayat felsefesi, sanatı ve değer yargıları o toplumun diline yansır. (Lüle Mert, 2009: 84)

Dilin güzel, etkili ve doğru bir biçimde kullanabilmesinde bireyin sahip olduğu kelime hazinesinin / söz varlığının önemi büyüktür. Etkili ve doğru bir şekilde iletişim kurmak için zengin bir söz varlığına sahip olmak gerekir. Söz varlığı, bir dilin geçmişteki ve güncel sözcüklerin tümü olarak ifade edilmektedir. Söz varlığı TDK Türkçe Sözlük'te şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.*” (<https://sozluk.gov.tr/> E.T. 30.05.2024). Aksan'a (2006: 13) göre söz varlığı denildiğinde sözcükler, terimler, atasözleri, kalıp sözler, özdeyişler akla gelir. Çotuksöken (2002, 33) söz varlığını, “*Bir dildeki yerli ve yabancı sözcük, kalıp kullanım vb'nin tümü.*” şeklinde tanımlar.

Korkmaz (2003, 144), söz varlığını; bir toplumun söz dağarcığında yer alan kelimelerin toplamı olarak tanımlar.

Söz varlığı aktif ve pasif söz varlığı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireyin, yazılı ve sözlü anlatımda anlamını bilerek kullandığı kelimeler aktif söz varlığını; okuduğu veya işittiği zaman anlayabildiği fakat kendi ifadelerinde kullanmadığı kelimeler ise pasif söz varlığını oluşturmaktadır (Karakuş, 2000: 128).

Türkçe, uzun yıllardan beri varlığını sürdüren ve günümüzde de hâlâ gelişimini sürdüren; geniş bir söz varlığı havuzuna sahip en köklü dillerden biridir. Başka dillerle karşılaştırıldığında, Türkçenin söz varlığında atasözü, deyim ve kalıp sözlerin daha çok yer aldığı görülebilir. Türkçe; sözcük, tabir, deyim, mecaz ve atasözü gibi anlatım unsurlarıyla benzetme, karşılaştırma ve anlam aktarımı gibi ifade yollarına sahip çok zengin bir dildir. Anlatım unsurları ve ifade yollarının zengin olması Türkçenin ifade gücünün en önemli göstergelerindendir (Karakuş, 2009: 156).

2.1.1. Atasözü

Atasözleri ve deyimler milletlerin kimliklerini ortaya koyan en önemli ve özgün söz varlıklarındandır. Nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmişlerdir. Her dilde olduğu gibi Türkçenin de en önemli söz varlıklarını atasözleri, deyimler ve kalıp sözler oluşturmaktadır. Bu söz varlıkları günlük hayatın ve millî kültürün önemli unsurlarıdır.

Atasözü, “*Kimin tarafından söylendiği belli olmayan, her milletin benimsemiş olduğu kısa ve öğüt verici söz, darbimesel, deme, sav.*” (<https://sozluk.gov.tr/> E.T. 08.05.2024) olarak tanımlanmaktadır. Birçok araştırmacı ve dil bilimci ise atasözlerini farklı şekillerde tanımlamıştır. Albayrak (2010: 47) atasözünü “*Ataların yüzyıllar içindeki tecrübe ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve uyarı şeklinde nakleden anonim, kısa ve özlü söz.*” şeklinde tanımlar. Aksoy ise (1988: 37) “*Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş öz sözler.*” şeklinde tanımlar.

Bütün araştırmacılar birbirinden farklı olsa da benzer tanımlamalar yapmışlardır. Buna göre atasözlerinin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmişlerdir.
- Anonimdirler.
- Tam bir cümle şeklindedirler.
- Özlü sözlerdir.
- Kalıplaşmış sözlerdir.
- Daha önceki nesillerin deneyimlerini, yargılarını ve inanışlarını anlatırlar.
- Kafiye ve aliterasyonlu söyleyişler yaygındır.
- Dilsel imge şeklinde insanlara yol gösterirler (Sağlam, 2001: 46).

Atasözleri; milletlerin yaşayışını, deneyimlerini, inançlarını ve dünya görüşlerini, ilişkilerini görmemiz açısından en önemli kaynaklardandır. Aksan’a (2009: 38) göre insanların deneyim, bilgelik ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözleri; dünyanın bütün dillerinde vardır. Çoğunlukla cümle biçiminde oluşurlar ve bir yargı bildirirler. Kimi zaman ölçülü ve uyaklı söyleyişlerle daha etkili bir anlatıma sahip olurlar. Yeşil’e (2000) göre, atasözleri ve deyimler milletlerin izlerini taşırlar. Bir milletin kimliğinin yansımaları atasözleri ve deyimlerinde bulmak mümkündür. Milletin zekâsı, mizah anlayışı, yaşam felsefesi, eleştirileri ve inanışları hep bu dil yapılarında anlamını bulmaktadır. Atasözleri bizlere, ait olduğu milletlerin sosyokültürel yapılarının oluşum ve gelişim süreçleriyle ilgili

ipuçları verir. Bu nedenle atasözleri geçmiş ile günümüz arasında bir kültür köprüsü vazifesi görmektedir.

2.1.2. Deyim

Deyimler; bir dilin en önemli söz varlığı öğelerindendir. O dili konuşan toplumun maddi ve manevi kültürünü, algılama, anlatım ve imgelem gücünü, nükte eğilimini ortaya koyan sözlerdir (Aksan, 2005: 96).

Atasözlerinden farklı olarak yargı bildirmeyen deyimler; toplum tarafından benimsenmiş, genellikle kalıplaşmış sözcük gruplarından oluşur. Belli bir durumu veya olayı betimlemek için kullanılırlar. Bir deyim, cümle içinde kullanılmadığı sürece eksik ve anlamsız kalır (Sağlam, 2001: 46). Aksoy (1988: 52) ise deyim, “*Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.*” şeklinde tanımlarken Sinan (2015: 271) “*En az iki kelimedenden oluşan, genellikle gerçek anlamından uzak bir anlam taşıyan, çekici bir anlatıma sahip olan kelime veya kelime topluluğu*” olarak tanımlar.

Aksan’a göre deyimler; bir kavramı, bir duyguyu veya bir durumu anlatmak için en az iki sözcüğün bir arada ve yan anlamıyla kullanılmasından oluşan sözlerdir. Hengirmen’e (1999: 116) göre ise deyim; genellikle gerçek anlamlarının dışında kullanılan, daha güzel ve etkili bir anlatıma sahip olan, toplum tarafından ortak olarak benimsenmiş kalıplaşmış sözlerdir.

Yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak deyimlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kalıplaşmış söz gruplarıdır.
- Belli bir durumu anlatmak için kullanılır.
- Kısa ve özlü sözlerdir.
- En az iki sözcükten oluşur.
- Sözcük grubu halinde ve cümle halinde olmak üzere iki farklı biçimde oluşurlar.
- Genellikle cümle içinde kullanılırlar.

Türkçe, deyimler bakımından dünyadaki en zengin dillerindendir. Hem yazıda hem sözde kullanılan bu deyimler anlatımın âdeta ayrılmaz bir parçası durumundadır. Anlatıma canlılık ve etkileyicilik katmak amacıyla edebiyatın hemen hemen her türünde kullanılırlar. Bu nedenle deyimler, şairler ve yazarlar için çok değerli bir ifade unsuru

olmaktadır (Kenzhalin, 2017: 108).

2.1.3. Kalıp söz

Söz varlığını oluşturan ögeler içerisinde yer alan bir diğer unsur da kalıp sözlerdir. Kalıp sözler; atasözleri ve deyimler gibi, dilin konuşulduğu toplumun kültürüne ışık tutar ve o toplumun insan ilişkilerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini yansıtır.

Kalıp sözler; atasözleri ve deyimlerle birlikte kalıplaşmış dil birimlerini oluştururlar. Araştırmacılar tarafından farklı şekilde adlandırılmışlardır (kültür birim, ilişki sözleri...) ve farklı ölçütlere dayanılarak tanımlanmıştır. Bilgin, kalıp sözü; “*Belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş sözlerdir.*” şeklinde tanımlar (Bilgin, 2006: 75). Çotuksöken (1994: 8) ise; iki veya daha fazla sözcükten oluşan, kullanılan sözcüklerin temel anlamlarını koruyarak yeni bir kavramı, olguyu veya eylemi karşılayan söz gruplarıdır.” şeklinde tanımlar.

Belli durumlarda kullanılması gelenek hâlini alan kalıp sözler, Türk kültürünün önemli bir parçası olarak görülmektedir. Kalıp söz yerine tercih edilen başka bir terim olan ‘Kültür birim’ ise dilin kültürelliğinin belirginleştiği adlandırılmalardan biri olarak açıklanmaktadır (Gökdayı, 2008: 91).

Kalıp sözlerle ilgili yapılan bu gibi tanımlarda dil bilimin özelliklerinden çok kültür ve yaşayışa ait unsurlar dikkate alınmıştır. Kalıp sözler anlamlarına ve kullanımlarına göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Tablo 2.1. Kalıplaşmış söz grupları

Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Allah razı olsun, Mutlu yıllar, Doğum günün kutlu olsun, İyi bayramlar...
Küfür, beddua-ilenç bildirenler	Lanet olsun, Allah bela(sı)nı versin
Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.)	Güler misin ağlar mısın?, Allah aşkına, Aklına şaşayım...
Selamlaşma bildirenler	Günaydın, İyi akşamlar, Selamünaleyküm, İyi günler, Merhaba
Ayrılık ve veda bildirenler	Hoşça kal, Görüşmek üzere, İyi yolculuklar, Görüşürüz, Allah'a ısmarladık, Elveda...
Halk inanışını bildirenler	İyi saatte olsunlar, Şeytan kulağına kurşun, Nazar değmesin...

Tablo 2.1. (Devam) Kalıplaşmış söz grupları

Bir istek bildirenler	Sadede gelelim, Gereğini arz ederim, Bana müsaade...
Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler	Senden (sizden) iyi olmasın, Estağfurullah, Rica ederim...
Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler	Baş üstüne, Eyvallah...
Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler	Ben sana gösteririm, Benden günah gitti, Benden söylemesi, Alacağın olsun...
Genel bir davranış veya düşünce bildirenler	Korkunun ecele faydası yoktur, Tarih tekrardan ibarettir, Her şey olacağına varır...
Dini inançları bildirenler	Allah bilir, Allah kerim, Takdir-i ilahi...
Töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar	Elçiye zeval olmaz, Ellerinizden öperim, Ayıptır söylemesi...
Soru sorup cevap isteyenler	Eş olarak kabul ediyor musunuz?, Merhumu nasıl bilirdiniz?...
Özür dileme bildirenler	Pardon, Af edersin, Kusura bakma, Kusura kalma, Özür dilerim...
Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler	Aferin, Bravo, Berhudar ol, Su gibi aziz ol, El öpenlerin çok olsun...
Minnet, teşekkür bildirenler	Teşekkür ederim, Sağ ol(un), Elin(iz)e sağlık, Zahmet oldu...

(Gökdayı, 2008: 101-102)

Bu sınıflamada kalıp sözlerle ilgili çalışma yapan Gökdayı'nın (2008) kalıp sözler tasnifi göz önüne alınmıştır. Gökdayı'nın tasnifi görsel olarak daha iyi anlaşılabilmesi için tablo ile ifade edilmiştir.

2.2. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Deyim, Atasözü ve Kalıp Sözler

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda çocukların söz varlığının geliştirilip zenginleştirilmesi gerektiğine değinilmiştir (MEB, 2019: 8). Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları arasında öğrencilerin Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarının sağlanması ve söz varlıklarının geliştirilmesi yer almaktadır. Bu doğrultuda Türkçe öğretim programlarında söz varlığını geliştirme, atasözü ve deyimleri kullanma ile ilgili birçok kazanım yer almaktadır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda atasözü ve deyimlerle ilgili kazanımlar İlkokul 4. sınıftan itibaren yer almaya başlamaktadır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan atasözleri ve deyimlerle ilgili kazanımlar şunlardır:

T.4.3.11. Deyim ve atasözlerinin metnin anlamına katkısını kavrar.

T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.6.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.8.3.6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.

T.8.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır (MEB, 2019).

Mecaz söyleyişlerin, örtülü anlamların ve özlü ifadelerin anlaşılabilmesi belli bir söz varlığı birikimiyle ve zihinsel gelişim ile mümkün olabilmektedir. Piaget'e göre soyut kavram ve olguların en iyi anlaşılabilceği dönem soyut işlemler dönemidir. Soyut işlemler dönemi 12 yaş ve üzeri dönem olarak belirtilmektedir (Köksal, 2001: 28). Atasözü ve deyimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bireyin soyut kavram ve olguları anlamlandırabileceği dönem olan soyut işlemler döneminde olması daha uygundur (Bayraktar ve Yaşar, 2005: 8). Bu nedenle atasözü ve deyimlerle ilgili kazanımların ilkökul 4. sınıftan itibaren Türkçe Öğretim Programı'nda yer almaktadır. Kazanımların her yıl tekrar etmesi atasözü ve deyimlerin Türkçenin öğretiminde çok önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kalıp sözlerle ilgili kazanım yer almamaktadır. Günlük hayatta duygu ve düşünceleri en iyi şekilde ifade eden bu sözlerle ilgili herhangi bir kazanımın yer almaması öğretim programının bir eksikliği olarak görülebilir. Fakat ortaokulun bazı kademelerindeki Türkçe ders kitaplarında kalıp sözlerle ilgili etkinlikler yer almaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencinin dil gelişimi, etkili iletişim, sosyal ilişkilerinin geliştirilmesi gibi becerilerin önemi vurgulanmaktadır (MEB, 2024). Bu doğrultuda Türkçenin en önemli söz varlığı unsurlarından olan atasözü, deyim ve kalıp söz varlığının geliştirilmesi önemli hedefler hâline gelmiştir.

Okulun ve eğitim sisteminin en önemli hedeflerinden biri de bireyin potansiyelini geliştirip onu hayata hazırlamaktır. Okullardan beklenen, hayatın temel bilgi ve becerilerinin öğrencilere kazandırılmasıdır. Yani okulda öğretilen bilgi ve becerilerin

gerçek hayatta işe yaraması ve kullanılabilir olmasıdır. Bu nedenle bir bilginin kalıcı olarak öğrenilmesi için “hayata yakınlık ilkesi”ne uygun olması gerekmektedir.

Hayata yakınlık (Hayatilik) ilkesi; öğretimin içeriğinin belirlenmesinde, öğretiminde ve değerlendirilmesinde günlük yaşamın ihtiyaçlarının temele alınmasını hedeflemektedir. Bu nedenle öğretim programlarının öğrencilerin ve toplumun ilgi, ihtiyaç ve sorunlarına göre düzenlenmesi bu ilkenin bir sonucudur (Yeşilyurt, 2020: 278).

Bu bağlamda düşünüldüğünde günlük hayatın vazgeçilmez söz varlığı unsurlarından olan atasözü, deyim ve kalıp sözlerin öğretimi önemli hâle gelmektedir.

“2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı itibariyle öğretmen kılavuz kitabı uygulamasının kaldırılması, öğretim programının önemini arttıran bir etki oluşturmaktadır. Kılavuz kitaplar kullanımda iken, özellikle Türkçe öğretmenlerine kendilerini ve öğrencileri farklı açılardan değerlendirme imkânı vermektedir. Öğretmenler ders sırasında uygulanan yöntem ve tekniklerin ne ölçüde etkili olduğunu aldıkları dönütler yoluyla kılavuz kitaplar aracılığı ile tespit etme şansına sahipti. Şu andaki uygulamaya göre günlük plan dâhil tüm uygulamalar kaynağını doğrudan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndan almakta, Öğretmen Kılavuz Kitapları kullanılmamaktadır. Bu sebeple, programın tüm yönleriyle anlaşılması öğretmenler ve öğretmen adayları açısından bir gerekliliktir.” (Kıymaz, 2019: 169).

Öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırılması söz varlığını geliştirme etkinliklerinin uygulanmasını zorlaştırmakla birlikte öğretmenlere farklı öğretim tekniklerinin de kapısını açmıştır. Deyim ve atasözü öğretiminde sessiz sinema, bulmaca ve karikatür gibi hazırlanması ve uygulanması ekonomik olan etkinlikler tasarlanabilmektedir. Deyim ve atasözlerinin günlük hayatta sıklıkla kullanılması öğrenmelerin pekiştirilerek kalıcı olmasını sağladığı düşünülebilir.

2.3. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatında Hikâye

Edebiyat, “*Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı; yazın.*” şeklinde tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/E.T.16.05.2024>).

Çocuk edebiyatının ne olduğunun anlaşılabilmesi için öncelikle çocuk kavramının bilinmesi gerekmektedir. Çocuk edebiyatının en temel yapı taşı olan çocuk, “*Bebeklik ile*

ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” şeklinde tanımlanmaktadır (https://sozluk.gov.tr/ E.T. 16.05.2024). Bazı çocuk edebiyatı araştırmacılarına göre ise çocuk; iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek şeklinde tanımlanmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2016: 13).

20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan çocuk edebiyatı; çocuğun bilişsel, duygusal ve anlama/kavrama düzeylerine uygun yazılan ve çocuğun hayal dünyasına seslenen yapıtları konu edinen edebiyat olarak açıklanabilir (Akkaya, 2023: 4). Çocuk edebiyatı yaş gruplarına göre seviyelendirilmiştir. İlk gençlik çağı, 13-15 yaş aralığını kapsayan gelişim dönemidir (Yalçın ve Aytaş, 2016: 67). Çocuk edebiyatının yaş dönemleri incelendiğinde ilk gençlik çağının çocuk edebiyatının ilgi alanının son evresi olduğu görülmektedir. Bu dönemde çocuklarda fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim ve değişimler gözlemlenmektedir. Bu nedenle ilk gençlik çağına okutulacak kitaplar çocukların ilgi ve ihtiyaçları, sözcük dağarcığı ve farklı konular hakkındaki duyarlılıkları göz önünde bulundurularak kaleme alınmalıdır.

“Kitap, kelime dağarcığının gelişmesinde önemli bir materyal olarak kullanılmalıdır. Ancak okunan okutulan kitapların dil ve anlatım, söz varlığı unsurları bakımından nitelikli olması gerekir. Aksi takdirde çocukların dil gelişimi ve söz varlığını geliştirmek yerine yanlış dil edinimi ve öğrenimi gibi olumsuz etkileri de olabilir.” (Tanrıkulu, 2021: 126).

Çocuğa göre hazırlanan kitaplar çocuğu hem eğlendirmeli hem de hayata hazırlamalıdır (Ahat, 2023: 179). Çocuklara yönelik hazırlanacak kitaplarda, onların algılama düzeyi, dili ve ihtiyaçları da dikkate alınmalıdır. Çocuk kitapları çocuğa uygun olmalıdır fakat çocuksu olmamalıdır. Çocuğun kültürel gelişimine, okuma alışkanlığı kazanmasına ve hayal gücünün gelişmesine katkı sağlamalıdır. Bir başka deyişle bu kitapların, çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir. Çocuğa görelilik; çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı gerektirir ve hazırlanacak okuma metinlerini bunlarla örtüştürmeye zorlar (Sever, 2008: 17).

Çocuk kitapları, çocuklarda dil duyarlılığını arttırır, söz varlığını zenginleştirir ve çocuklara dili etkili ve güzel kullanmayı gösterir. Çocuğun ana dilinin güzelliğini fark etmesinde, ana dil bilincinin oluşmasında ve söz varlığını geliştirmesinde çocuk kitaplarının büyük bir katkısı vardır (Yıldırım Bilgen ve Nurlu, 2017: 590). Ayrıca çocuk

edebiyatı eserleri, barındırdığı söz varlığı ile çocukların dilini doğru kullanmasına da yardımcı olur. Bu nedenle çocuk kitapları hazırlanırken daha dikkatli olmak gerekir.

Dillerin en başarılı ve özgün kullanım örnekleri ancak yazınsal yapıtlarda görülebilir (Lüle Mert, 2009: 15). Bu nedenle Türkçenin en zengin dillerden birisi olmasını sağlayan atasözü, deyim ve kalıp sözlere çocuk kitaplarında sıkça yer verilmelidir. Çocuk, okuduğu kitaplarla ana dilinin zenginliğini fark edecek, dil gelişimini tamamlayacak ve yaşadığı toplumun kültürünü tanıyacaktır. Bu yüzden atasözü ve deyimlerin etkili bir eğitim ortamında öğrenciye aktarılması gerekmektedir.

Söz varlığı, yazılı bir eseri meydana getiren en önemli unsurdur. Türkçe; deyim, atasözü ve kalıp söz zenginliği açısından çok zengin bir dildir. Atasözleri ve deyimler bir dilin inceliklerini, derinliğini, estetiğini ve kültürünü yansıtır (Bulut, 2013: 562). Bunların dışında kalıp sözler de özellikle iletişimde dilin zenginliklerini yansıtmaktadır. Okuma becerisinin en önemli kazanımlarından biri de kelime dağarcığını zenginleştirmektir. Bu nedenle çocuğun ana dilinin zenginliklerini fark edip söz varlığına hâkim olabilmesi için erken yaşlardan itibaren ana dilinin söz varlığı unsurlarının yer aldığı nitelikli kitaplarla etkileşime geçmesi gerekmektedir (Yolcu, 2018: 1).

Kültürel aktarımın yapılacağı eğitim ortamlarından biri de hikâye kitaplarıdır. Çocukta 9-10 yaş döneminden itibaren gerçek olay ve olgulara yönelim başlar. Bu nedenle ilk gençlik çağı döneminde dili doğru ve etkili kullanma ve söz varlığını zenginleştirme yönlerinden hikâyeler en önemli metin türüdür (Kıymaz, 2021: 149).

Okunacak kitapların seçiminde kitapların içeriği ve dili çok önemlidir. Bu nedenle çocuk kitaplarının söz varlıklarının belirlenmesi ve geliştirilmesi büyük önem kazanmaktadır.

2.4. Selim İleri ve Sanatı

Bu bölümde Selim İleri ve sanatı hakkında bazı bilgiler verilmiş ve yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Yaşam öyküsü

Ali Selim İleri, 30 Nisan 1949 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası, Kıbrıs kökenli Hasan Hilmi İleri; annesi Süheyla İleri'dir. Ablası Meral İleri'dir. 1972 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki öğrenimini yarım bırakmıştır. Edebiyatın hemen hemen her alanında eserler vermiş ve ödüller almıştır (İleri, 2015).

Görsel 2.1. Selim İleri (Kaynak: İleri, 2015)

2.4.2. Sanat anlayışı ve eserleri

Selim İleri deyince akıllara hikâye ve roman türündeki eserler gelir. Selim İleri, Türk edebiyatında romancı kimliğiyle öne çıkmıştır fakat edebiyatın hemen hemen her alanında eserler vermiş ve ödüller almıştır. 1973'te yazdığı ilk romanı “*Destan Gönüller*” yayımlanmıştır. Romanlarında geleneksel romanın dışına çıkmış ve postmodernizmi benimsemiştir (Mengi, 2012: 127).

Selim İleri'nin sanatında aile yapısının ve ortamının etkisi çok büyüktür. Özellikle annesinin okuduğu kitaplar onun edebiyata yönelmesini sağlamıştır. Tahsil hayatı, anarşistliği, Amerikan karşıtlığı gibi pek çok unsur onun yazarlığına tesir etmiştir (Harmancı, 2020: 1835).

Annesinin etkisiyle başladığı yazarlıkta 1968'de başlayan öykücülük serüveni 1983'te yayınlanan “Son Yaz Akşamı” ile kesintiye uğramıştır. 2006 yılında yayınlanan “Fotoğrafı Sana Gönderiyorum”a kadar yirmi üç yıl boyunca hiç öykü kitabı yayımlamaz (Harmancı, 2020:1836). 1973 yılında başlayan romancılığı günümüze kadar gelmiştir. Selim İleri, edebiyatın birçok sahasında eserler vermiş, hatta edebiyatın dışındaki sanat alanlarına da yönelmiş çok yönlü bir sanatçıdır. Yazar; roman, öykü, deneme, inceleme, günlük, oyun, hatıra, çeviri, şiir, senaryo gibi birçok türde eserler vermiştir (Harmancı, 2020: 1836).

Selim İleri'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bunlar arasında öne çıkan çalışmalar; Selim İleri'nin Romancılığı ve Türk Romancılığındaki Yeri (Mengi, 2012), Selim İleri'nin Eserlerinden Türkçe Sözlük'e

Katkılar (Güngör, 2022), Selim İleri'nin Edebî Kişiliğine İlişkin Bazı Dikkatler (Harmancı, 2020), Selim İleri'nin Edebî Kişiliğini Şekillendiren Unsurlar ve Bunların Öykülerine Yansımaları (Harmancı, 2009) adlı çalışmalar sayılabilir.

2.4.3. Selim İleri ve İlkgençlik Çağına Öyküler

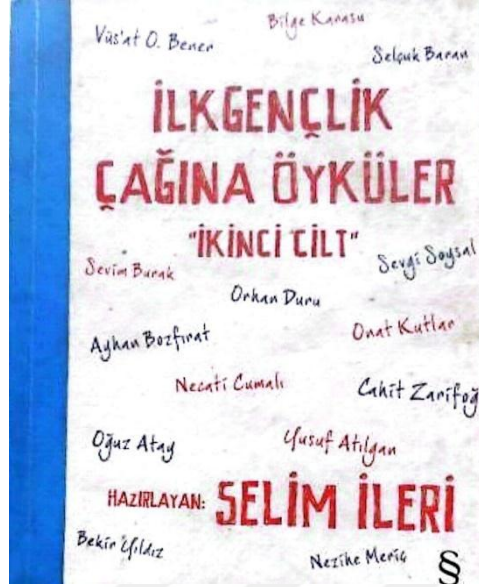
İlkgençlik Çağına Öyküler, Selim İleri'nin üç ciltten ve 1158 sayfadan oluşan hikâye seçkisidir. Seçkide 129 yazarın 129 hikâyesi yer almaktadır.

Seçkinin birinci cildinde 35 yazar ve 35 hikâye yer almaktadır. Seçkide yer alan hikâyelerin yazarları 1860-1920 yılları arasında doğan yazarlardan seçilmiştir.

Görsel 2.2. *İlkgençlik Çağına Öyküler birinci cilt* (Kaynak: İleri, 2015)

Seçkinin ikinci cildinde 42 yazar ve 42 hikâye yer almaktadır. Seçkide yer alan hikâyelerin yazarları 1920-1940 yılları arasında doğan yazarlardan seçilmiştir.

Görsel 2.3. *İlkgençlik Çağına Öyküler* ikinci cilt (Kaynak: İleri, 2017)

Seçkinin üçüncü cildinde 52 yazar ve 52 hikâye yer almaktadır. Seçkide yer alan hikâyelerin yazarları 1920-1940 yılları arasında doğan yazarlardan seçilmiştir. Selim İleri, seçkinin üçüncü cildini Behçet Necatigil'in kızı yazar Ayşe Sarısayın ile birlikte hazırlamıştır.

Görsel 2.4. *İlkgençlik Çağına Öyküler* üçüncü cilt (Kaynak: İleri, 2014)

Seçkinin üçüncü cildinde Selim İleri'nin “*Şahane Bir Tuvalet*” adlı bir hikâyesi de yer almaktadır. Selim İleri İlkgençlik Çağına Öyküler kitabını oluşturma sebebini şu şekilde açıklamıştır:

“On dört, on beş yaşında okuduğum hikâyeleri ne zaman hatırlasam yüreğim çarpar. Bu hikâyelerin çoğunu eski kitap satan küçük dükkânlardan, sergilerden, ne alırsan bir liraya sokak köşelerinden devşirmiştım. Bu hikâyeler beni, yaşanan günün dar perspektifinden kurtararak, bir yanda geçmişe, hiç bilmediğim geçmiş günlerin zamanlarına, bir yandan da geleceğe, yarına ve çok daha sonraki yıllara alıp götürüyor; bu hikâyeler bende iyilik, güzellik ülkelerinin çağrışımlarını uyandırıyor. İşte o hikâyeler... İlk Gençlik Çağına Öyküler'in birinci kitabını onlarla tıka basa oluşturmaya çalıştım.” (İleri, 2015).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin söz varlığı unsurlarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerini kullandığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya koymaya yönelik nitel süreçlerin takip edildiği araştırma çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 37).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 189). Doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma, orijinallliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarından oluşur. Ancak bu aşamalar araştırma ve verilere göre tekrardan yorumlanabilir.

3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, veri analizi yöntemi ile sunulmuştur. Veri analizi, verilerin anlamının dışarıya aktarılma sürecidir. Verinin anlamının dışarı aktarılması; söylenen, araştırılan, görülen ve okunanları birleştirme, indirgeme ve yorumlamayı içeren bir anlamlandırma sürecidir (Merriam, 2018: 167). Veri toplama aşamasında, hikâyelerde yer alan söz varlığına ait ögeler kendi içinde sınıflandırılmıştır. Öncelikle araştırmanın kapsamını oluşturan hikâyeler incelenerek, hikâyelerin söz varlığına ulaşılmış ve ulaşılan söz varlığı ögeleri listelenmiştir. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin söz varlığı değerleri belirlenmiştir. Tüm metinlerin incelenmesinden sonra elde edilen veriler daha önce yapılan sınıflamaya bağlı kalınarak işlenmiştir. Atasözleri metinsel sıra ile, deyimler alfabetik sıra ile, kalıp sözler de konusuna göre sıralanmıştır.

Toplanan söz varlığı ögeleri atasözü, deyim ve kalıp sözlerdir. Atasözü ve deyimlerin belirlenmesinde TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (2023) ile Yusuf Çotuksöken (2004) ve Ömer Asım Aksoy'un (1988) atasözleri ve deyimler sözlüklerinden yararlanılmıştır. Kalıp sözlerin belirlenmesinde ise Gökdayı'nın (2008) çalışması esas alınmıştır.

Atasözü ve deyimler tespit edilirken cümlelerin bağlamları dikkate alınmıştır. Atasözü veya deyimın geçtiğı cümleler yazılmış, cümlelerin uzun olduğı durumlarda eksiltili cümleler kullanılmıştır.

3.3. İncelenen Eserler

Çalışmada Selim İleri'nin derlediğı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan birinci cildinde 35, ikinci cildinde 42 ve üçüncü cildinde 52 olmak üzere toplam 129 hikâye incelenmiştir.

Tablo 3.1. *İncelenen eserler (Birinci cilt)*

Hikâye Adı	Yazarı	Hikâye Adı	Yazarı
Pandomima	Samipaşazade Sezai	Tiyatro	İlhan Tarus
Menekşe Kalfa'nın Savunması	Hüseyin Rahmi Gürpınar	Isıtmak İçin	Sabahattin Ali
Kar Yağarken	Halit Ziya Uşaklıgil	Sokak	Samet Ağaoğlu
İlk Görücü	Ahmet Hikmet Müftüoğlu	Mavromatis Efendi	Cahit Sıtkı Tarancı
Kubbede Kalan Hoş Sada	Halide Edip Adivar	Sümbül	Kemal Bilbaşar
Karısının Kocası	Memduh Şevket Esendal	Rayların Sesi	Kemal Tahir
Kanlıca'daki Yengemiz	Abdülhak Şinasi Hisar	Yolculuk	Fikret Ürgüp
Yüksek Ökçeler	Ömer Seyfettin	Çikolata	Orhan Kemal
Gündüzünü Kaybeden Kuş	Halikarnas Balıkcısı	Denize Doğru	Orhan Veli Kanık
Gözyaşı	Refik Halit Karay	Acımak	Cihat Burak
Yağmur	Reşat Nuri Güntekin	Konçınalar	Haldun Taner
Bir Ölünün Mektupları	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Açık Oturum	Peride Celal
Kaybettiğim Kediye Dair	Nahit Sırrı Örik	Bir Garip Kişi	Samim Kocagöz
Akşam Garipliğı	Mahmut Yesari	Oğlumuz	Tarık Buğra
Sokakta Kalan Şair	Peyami Safa	Lütfiye Abla'nın Unutkanlıkları	Feyyaz Kayacan
Avdet	Suat Derviş	Evimin Erkeğı	Mehmet Seyda
Gece Servisi	Kenan Hulusi Koray	Ev ve Ölü	Sabahattin Kudret Aksal
Haritada Bir Nokta	Sait Faik Abasıyanık		

Tablo 3.2. İncelenen eserler (İkinci cilt)

Hikâye Adı	Yazarı	Hikâye Adı	Yazarı
Yalnız Kadın	Necati Cumalı	Işıklı Pencere	Selçuk Baran
Saatlerin Tıkırtısı	Yusuf Atılgan	Bağbozumu	Sezai Karakoç
İlki	Vüs'at O. Bener	Gene Ağlatmışlar Kara Gözünden	Tahsin Yücel
Taş İskele Üzerine Ayaklar, ve	Zeyyat Selimoğlu	Mis Gibi Anadol	Adnan Özyalçın
Yalnızlık Bana Yasak	Oktay Akbal	Babam ve Oğlum	Demirtaş Ceyhun
Yatak	Yaşar Kemal	Demiryolu Hikâyecileri	Oğuz Atay
Davulcu	Muzaffer Hacıhasanoğlu	Bensiz Bir Yer	Yiğit Okur
Ümit Fakirin Ekmeği	Nezihe Meriç	Yerebatan	Demir Özlü
Gözün Ucu	Mehmet Başaran	Masa	Erdal Öz
Bu Tayınlar Kaçınıcı Manganın	Kamuran Şipal	Büyük Usta'yı Ziyaret	Ferit Edgü
Boşlukta	Talip Apaydın	Ayçelen	Nihat Ziyalan
Akşamüstü	Adalet Ağaoğlu	Kül Kuşları	Onat Kutlar
Alabalık	Erhan Bener	Deli Tank ve Çocuk	Sevgi Soysal
Büyük Mağazada İşçiler	Fakir Baykurt	Eski Bir Türküye Ağıt	Ayla Kutlu
Şarkısız Gecelerin İlki	Bilge Karasu	Kayısı Kuru	Emine Işın
Bay Suret	Leyla Erbil	Parasız Yatılı	Füruzan
Pencere	Sevim Burak	Bizler	Mıgırdiç Margosyan
Mahcup Delikanlı	Tarık Dursun K.	Fırat'ın Cinleri	Osman Şahin
Çocukluk	Ayhan Bozırat	Sizi Görmeliydim	Cahit Zarifoğlu
Tahir Usta	Bekir Yıldız	Bir Duraktır Frankfurt	Oya Baydar
Kaplumbağa Taşıyan Çocuk	Orhan Duru	Ölünün Odaları	Rasim Özdenören

Tablo 3.3. İncelenen eserler (Üçüncü cilt)

Hikâye Adı	Yazarı	Hikâye Adı	Yazarı
Foto Sabah Resimleri	Ayşe Kulin	Balkonda	Mahir Öztaş
Fırıncı Şükriye	Nursel Duruel	Camlar Buğulandı	Nedim Gürsel
Köpek	Tomris Uyar	Duldada Bir Adam	Ali Haydar Aksal
Kraliçe Geliyor	Aysel Özakın	Dünyanın Çılgılığı K...	Hasan Özkılıç
Motorcu İbrahim'in	Tezer Özlü	Dantel Örücüler	Refik Algan
Bahçeli Evleri			
Bir Yeni Yıl Sabahı	Deniz Kavukçuoğlu	Ütü Yanığı Günler	Hüseyin Su
Nar Çiçeği Nasıl Kokar	Sevinç Çokum	O Öpüş; Kaldı	Leyla Ruhan Okyay
Bir Avın Avladığı	Güven Turan	Uvertürcü Leydi Di	Ayşe Kilimci
Kutu	İnci Aral	Bir adam, Bir Kuş, Bir Çocuk	Kadri Öztopçu
Birtakım Şeyler Gibi	Necati Tosuner	Bir Kız Çocuğu Elinde	Buket Uzuner
		Çiçekler ve Şarkı Söylüyor	
Mösyö Hristo	Nazlı Eray	Muazzaz Öldükten Sonra	Mehmet Günsür
Sıkıyönetimle Gelen	Necati Mert	Pencere Önümün Yolcusu	Mehmet Zaman
		Oyuncakların Gözleri	Saçlıoğlu
Taksim-Maçka	Pınar Kür	Bizim Denizimiz Değil	Murathan Mungan
Kendine Uygun Biri	Nemika Tuğcu	Maçka Palas	Sezer Ateş Ayvaz
Hanımefendi ile Kocakarı	Erendiz Atasü		Ayşe Sarısayın
Cüz Güllü	Mustafa Kutlu	Amapola	Fatih Özgüven
Ölüm Çiçekleri	Feyza Hepçilingirler	Annem, Piyano ve Kaybettiklerimiz	MarioLevi
Gidenler Öyküler	M. Sadık Aslankara	Yabu	Hasan Ali Toptaş
Sekiz Bardak Su	Şiir Erkök Yılmaz	Sokak	Jale Sancak
İşleme Yaşam	Hulki Aktunç	Gecedeki Sevgili	Özcan Karabulut
Penceredeki Çocuk	Mehmet Güreli	Behice'nin Akülü Araba	Yıldız Ramazanoğlu
Türkü Getiren Kuşlar	Necati Güngör	Leke	Yiğit Bener
Şahane Bir Tuvalet	Selim İleri	Bir Akdeniz Düşü	Ahmet Ümit
Fotoroman	İzzet Yasar	Çilingir	Birsan Ferahlı
Çiçekler	Cemil Kavukçu	Ağırlığı Kaldırmak	Cihan Aktaş
Rastlantı	Feride Çiçekoğlu	Bekleyiş Fragmanları	Necip Tosun

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üç cildi incelenmiş, seçkide yer alan 129 hikâyedeki söz varlığı ögelerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Selim İleri, seçkiyi oluştururken 129 yazardan 129 öyküye yer vermiştir. Seçkinin birinci cildinde 1860-1920 yılları arasında, ikinci cildinde 1921-1940 ve üçüncü cildinde de 1941-1960 yılları arasında doğan yazarların hikâyelerine yer vermiştir.

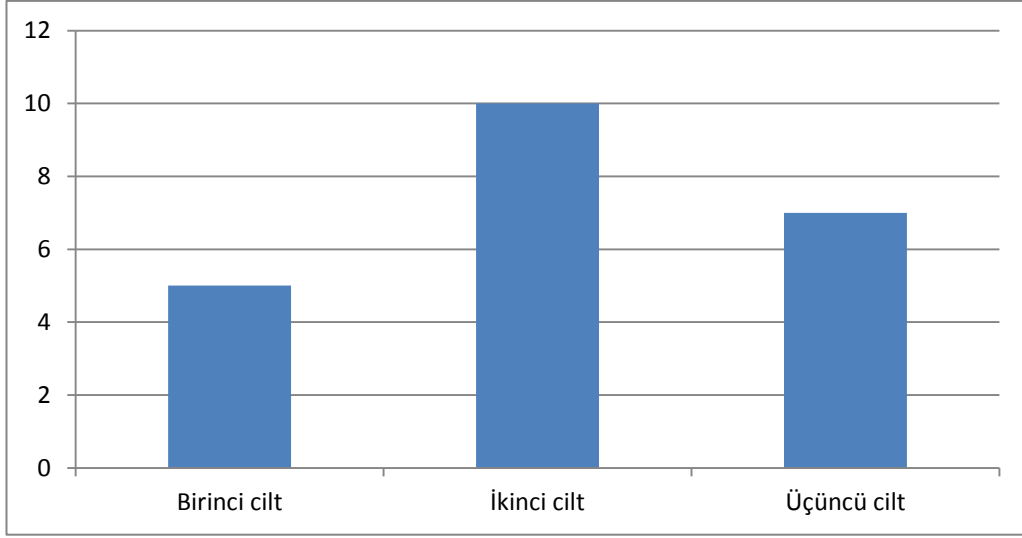
4.1. Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler Seçkisinde Atasözleri

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan hikâyeler içerdiği atasözleri, deyimler ve kalıp sözler açısından analiz edilmiştir. Hikâyelerde tespit edilen atasözleri ve deyimler, güncel Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Yusuf Çotuksöken ve Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler sözlüklerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Kalıp sözler ise Gökdayı'nın (Gökdayı, 2008) “Kalıp Sözler” adlı çalışmasından yararlanılarak belirlenmiştir. Analiz sürecinde ortaya çıkan bulgular tablolastırılmıştır. İncelenen hikâyelerde tespit edilen söz varlığı ögelerine ilişkin genel bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Söz varlığı ögelerine ilişkin genel bulgular

	1. cilt	2. cilt	3. cilt	Toplam
Atasözü	5	10	7	22
Deyim	312	548	942	1812
Kalıp Söz	73	141	128	342

Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan 22 atasözünün dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 4.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan atasözlerinin dağılımı
(Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur)

4.1.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan atasözleri

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan 35 hikâyedeki atasözleri belirlenmiştir. Hikâyelerde toplam 5 atasözü yer almaktadır. Atasözlerinin sıralanışı aşağıdaki biçimdedir:

Atasözü	İfade/Cümle
Kırk Arap'ın akli bir incir çekirdeğini doldurmaz.	"Arap akli bir incir çekirdeğini doldurmaz hükmüyle bizimle eğlenir." (MKS. s. 23)
Yağmuru yel, insanı el azdırır.	"El, insanı azdırır." (YÖ. s. 76)
Yaş yetmiş, iş bitmiş.	"Yaş yetmiş, iş bitmiş, şükür şükür, çok beklemezsiniz." (SM. s. 199)
Çoğu gitti, azı kaldı.	"Çoğu gitti, azı kaldı, diye homurdandı." (RS. s. 201)
Tencere dibin kara, seninki benden kara.	"Tencere dibin kara hikâyesi..." (KÇ. s. 233)

Bu atasözlerinden "Kırk Arap'ın akli bir incir çekirdeğini doldurmaz." ve "Yağmuru yel, insanı el azdırır." atasözlerine atasözleri sözlüklerinde rastlanmamıştır.

4.1.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan atasözleri

Selim İleri'nin derleyip yazdığı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan 42 hikâyedeki atasözleri belirlenmiştir. Hikâyelerde toplam 10 atasözü yer almaktadır. Atasözlerinin sıralanışı aşağıdaki biçimdedir:

Atasözü	İfade/Cümle
Yaş yetmiş, iş bitmiş.	“Yaş yetmiş, iş bitm... bitmemiş, Osman Dayı henüz ayakta.”(TİÜA. s. 40)
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	“Davulun sesi uzaktan hoş gelirdi ama bazen böyle yakından da dinlenebiliyordu.”(DVL s. 68)
Derdini söylemeyen derman bulamaz.	“Derdini söylemeyen derman bulamaz.”(DVL s. 72)
İki gönül bir olunca samanlık seyrân olur.	“İki gönül bir olduktan geri, samanlık seyrân...”(GU s. 84)
Önce can sonra canan.	“Önce can sonra canan misali...”(AÜ s. 122)
Adam adama gerek olur.	“Adam adama gerek, demişler.” (MD s. 183)
Ekmek aslanın ağzında.	“Ekmek aslanın ağzındaydı.” (ÇCK s. 193)
Hangi rüzgâr attı?	“Bizi bu kasabaya hangi rüzgar attı?” (DHBR s. 252)
Evli evine köylü köyüne.	“...köylü köyünün sıçan da kendi deliğinin yolunu tutmuş demektir.” (BZL s. 354)
Evli evine köylü köyüne.	“...artık akşam olmuş, evli evinin köylü köyünün yolunu tutmuştu (BZL s. 354)

4.1.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan atasözleri

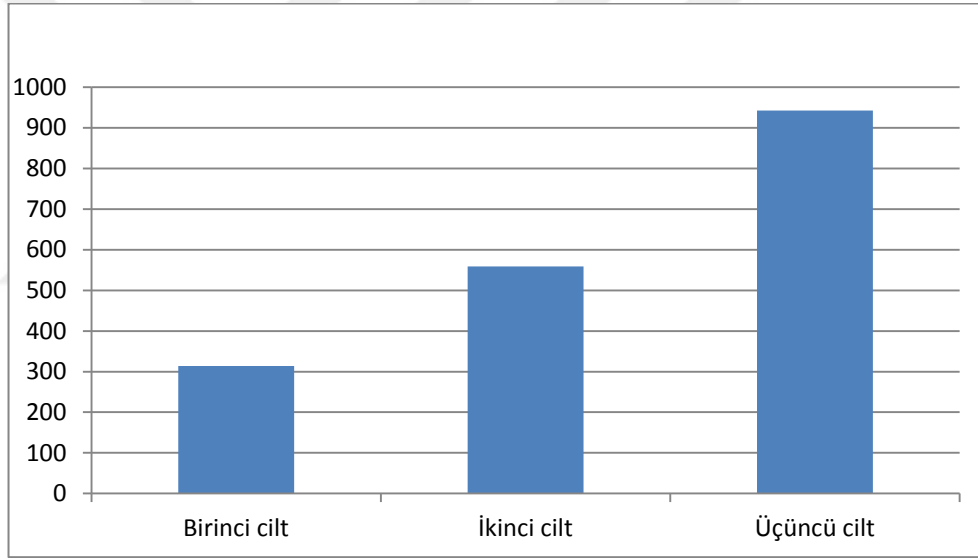
İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan 52 hikâyedeki atasözleri belirlenmiştir. Hikâyelerde toplam 7 atasözü yer almaktadır. Atasözlerinin sıralanışı aşağıdaki biçimdedir:

Atasözü	İfade/Cümle
Zaman her şeyin ilacıdır.	“Ama zaman tüm acıların ilacıydı.” (FSR s. 13)
Can boğazdan gelir.	“Kaç defa anlattık sana kızım, can boğazdan gelir.” (KG s. 49)
İki çıplak bir hamama yaraşır.	“B...k yemiş Sabri, iki çıplak bir hamama yaraşır.” (KG s. 51)
Alemin ağzı torba değil ki büzesin.	“Alemin ağzı torba değil ki büzesiniz.” (HİK s. 158)
Testi kırılıverince akıl veren çok olur.	“Testi kırılıverince akıl veren çok olur.” (HİK s. 169)
Merhametten maraz doğar.	“Şu kara kiraz merhametten maraz olanlara...” (CG s. 174)
Evli evine, köylü köyüne.	“Evli evine, köylü köyüne; evi olmayan sıçan deliğine.”(SKK s. 411)

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üç cildinde toplam 22 atasözü yer almakta ve bu atasözleri 21 farklı yerde geçmektedir. Seçkinin atasözleri açısından zengin olmadığı söylenebilir. Atasözlerinin günlük hayattaki kullanımının deyim ve kalıp sözlerden az olduğu göz önünde bulundurulduğunda seçkide atasözlerinin sayısının az olması yetersizlik olarak görülmeyebilir.

4.2. Selim İleri'nin İlkgençlik Çağına Öyküler Seçkisinde Deyimler

Bu bölümde İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan deyimlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Seçkide yer alan 129 hikâyede toplamda 1816 deyim kullanılmıştır. Seçkinin birinci cildinde 314, ikinci cildinde 559, üçüncü cildinde ise 943 deyim tespit edilmiştir. Seçkide yer alan deyimlerin dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir:

Grafik 4.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan deyimlerin dağılımı
(Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur)

4.2.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan deyimler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan 35 hikâyede toplam 263 farklı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler toplamda 314 yerde kullanılmıştır.

Hikâyelerde yer alan deyimlerin sıklık tablosu aşağıda verilmiştir. Tabloya birden çok kullanılan deyimler eklenmiştir. Tabloda yer almayan deyimlerin kullanım sıklığı f (1)'dir.

Tablo 4.2. *İlkgençlik Çağına Öyküler'in birinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu*

DEYİMLER	KULLANIM SIKLIĞI
Razı olmak	7
Aklına gelmek	5
Canı sıkılmak	4
Haber göndermek	4
Yüz ver(me)mek	4
Gözleri parlamak	3
Gözlerinin içi gülmek	3
Karşılık vermek	3
Kendini alamamak	3
Kulak vermek	3
Abdest almak	2
Aklı almamak	2
Aklından geçmek	2
Başına iş açmak	2
Can atmak	2
Çekip gitmek	2
Dize gelmek	2
Dudak bükme	2
Eksik etmemek	2
Elden ne gelir?	2
Görmüş geçirmiş	2
Göz gezdirmek	2
Gözden geçirmek	2
Güçlük çekmek	2
Hak vermek	2
Hesap/Hesabını görmek	2
İçini çekmek	2
Kendinden geçmek	2
Keyfi kaçmak	2
Kulak kabartmak	2
Mekik dokumak	2
Namaza durmak	2
Nazarı dikkatini çekmek	2
Son vermek	2
Uykuya dalmak	2
Yol göstermek	2
Zararı yok	2

Seçkinin birinci cildinde yer alan deyimlerin kullanım şekilleri alfabetik sırayla aşağıda verilmiştir.

<u>DEYİMLER</u>	<u>İFADE/CÜMLE</u>
Abdest almak	"Mangala ve semavere kömür koydu; abdest aldı..." (O. s. 259)
Abdest almak	"Bizim adam işler kötüye gittiğinde abdest alıp namaza durur, köşeye çekilip okur"(AO. s. 245)
Acı çekmek	"Görmekten, duymaktan ve beraber acı çekmekten kaçmak." (İİ. s.167)
Açığa vurmak (bir durumu)	"...Hanım'ın bütün hakiki hislerini açığa vuruveren bir gazap içinde iki kolunu birden kaldırıp..."(KKD. s. 114)
Adam etmek	"Adam ediyor seni."(AO. s. 247)
Ağır basmak	"...ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi cevap veririm."(DD. s. 221)
Ağır gelmek	"Hele birkaç seneden beri iş ağır geliyordu." (RS. s. 201)
Ağzı sulanmak	"Midesini bir bıçağın kestiğini, ağzını sulandığını hissetti."(SK. s. 184)
Ağzına vur lokmasını al	"...ağzına vur lokmasını al bir halde balığa çıkacak..." (HBN s. 149)
Ağzını açıp gözünü yummak	"Açarım ağzımı yumarım gözümü." (DD. s. 222)
Ah çekmek	"...şairlerin ruhuna peyrev oluyor gibi, göz süzerek, ah çekerek, iç çekerek Fevzi Efendi'yi seyredermiş."(KY. s. 69)
Akıl danışmak	"Kime varayım, kimden akıl danışayım..."(İİ. s.169)
Akıl etmek	"Biz akıl etmiştik, ne olur ne olmaz..." (YL. s. 207)
Aklı almamak	"Bu kadar parayı akli almıyordu..." (KY. s. 31)
Aklı almamak	"Değişebileceğini aklımız almıyor." (O. s. 262)
Aklı durmak	"Akli durur vallahi insanın."(DD. s. 219)
Aklı ermek	"Biraz aklım erdiğinde onları ailenin çekirdeği gibi görecektim."(EÖ. s. 296)
Aklı karışmak	"Fakat bu sefer aklım fikrim, öfkeden olacak, karışmıştı." (BGK. s. 249)
Aklı kesmek	"Çocuğa anlatamayacağımı aklım kesmişti."(AG. s. 117)
Aklına gelmek	"... yüzümü öpüyor, işte o kadar, başka bir şey aklıma gelmiyor." (SK. s. 183)
Aklına gelmek	"O geldi aklıma." (DD. s. 222)
Aklına gelmek	"Kendi içinin yeşilinin sarardığı hemen aklına gelir." (BGK. s. 253)
Aklına gelmek	"Şişeler filan geliyor aklıma duyunca onu."(LAU. s. 264)
Aklına gelmek	"Aklına Ali'ye sorduğu soru gelmişti." (SK. s. 184)
Aklından geçmek	"...zavallı kadını odama çağırıp gönlünü almak aklımdan geçti." (İİ. s. 162)
Aklından geçmek	"Aklımdan hemen iki lirayı eline sıkıştırarak oradan kaçmak geçti." (İİ. s.167)
Al birini vur öbürüne	"Erkek kardeşini sorarsanız, al onu vur ona." (KÇ. s. 233)
Alay etmek	"Etraftan gençler 'Kulağına makine tak baba!' diye alay ediyorlardı." (KKHS. s. 45)

Alın teri	"alın teri ile sert doğadan kavga ve dostlukla..." (HBN s. 150)
Altını çizmek	"...tekziplerinin başında tabii seksen yaşında olmadıklarını, altını çizerek ilan ettiler."(KKHS. s. 44)
Alttan almak	"... ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi cevap veririm."(DD. s. 221)
arkası kesilmek (bir şeyin)	"Kaç sene sonra bir gün gittikçe seyrekleşen mektupların arkası kesilmişti." (AV. s. 133)
Arkasını çevirmek	"...güzelliğe ve kadınlığa karşı da arkamı çeviririm." (BÖM. s. 101)
At oynatmak	"Zavallılar, çıtır kozların at oynattığı alanlarda habire gelir gider..." (KÇ. s. 235)
Ateş püskürmek	"Mavi gözleri ateş püskürüyordu."(AO. s. 246)
Ayak basmak	"...apartman dairesine ayak basmasıyla, azgın, kinci bir yağmurun..."(LAU. s. 265)
Ayak diremek	"Benim için uzak, yabancı kalmakta ayak diriyordu." (EE. s. 284)
Ayıkla pirincin taşını!	"Ondan sonra ayıkla bakalım pirincin taşını..." (LAU. s. 267)
Ayrı düşmek	"Çünkü durmadan ilerleyen felaketler kfilesinden ayrı düşmek Ayşe'ye hepsinden daha korkunç geliyordu." (G. s. 84)
Azap duymak	"Fakat böyle tam vücudu rahat ettiği sırada ruhu derin bir azap duydu."(YÖ. s. 76)
Basıp gitmek	"Sanki 14 yaşında sarışın bir oğlanken basıp gitmişim."(HBN s. 148)
Baş belası	"Ne baş belası şeymiş." (LAU. s. 263)
Başına iş açmak	"Başıma iş açan işte o." (AO. s. 239)
Başına iş açmak	"...hemen eve dön, başına iş açma..."(AO. s. 242)
Başına kalmak	"Kaldı mı hayvanlar başımıza, karı pişirmez, bey istemez..." (AC. s. 227)
Başına patlamak	"İş benim başıma patladı." (MKS. s. 18)
Başında değirmen çevirmek	"...siyah ellerin bir zamanlar başlarınızda değirmen çevirmiş olduğunu unutmayınız." (MKS. s. 23)
Başını alıp gitmek	"... Birkaç ay sonra ihtiyarın başını alıp gittiği anlaşıldı." (KRK s. 58)
Başını dinlemek	"Şimdi başını dinliyor." (RS. s. 202)
Baygınlık geçirmek	"İhtiyar zat, baygınlık geçirir gibi oldu." (BGK. s. 256)
Benzine kan gelmek	"Benzine kan geldi."(YÖ. s. 78)
Bıçak kemiğe dayandı	"En sonunda bıçak kemiğe dayandı..."(EE. s. 289)
Bin dereden su getirmek	"Bin dereden su getirdi ve tartışma uzadıkça uzadı." (EE. s. 290)
Bir gömlek aşağı	"Her insan akılcı kendisinden bir gömlek aşağısını görünce kandırır, birbirini soyar, bu böyle gider." (MKS. s. 24)
Bir hoş olmak	"Bir yıl deniz görmesem bir hoş olurum." (DD. 217)
Boğazından kesmek	"Kendi okuyamadı diye oğlum, oğlunu boğazından kesip aldığı yüz yirmi beş liranın büyük bir kısmını sarf edip okutuyor." (BGK. s. 253)

Boş bulunmak	"...Recep Efendi o kadar boş bulunmuştu ki, kendisini bir türlü toparlayamıyordu." (RS. s. 204)
Boşa çıkarmak	"Fakat kızı onun bekleyişini daima boşa çıkarırdı." (SM. s. 197)
Boşa gitmek	"...üstelemelerim hep boşa gitti." (EE. s. 288)
Boy göstermek	"...bu yağmurda hangi babayığit boy gösterebilirdi dışarılarda?" (LAU. s. 265)
Bozuntuya vermemek	"Bozuntuya vermemeli..." (BGK. s. 250)
Burnunda tütme	"...buram buram yosun kokuları tütmeye başlar burnumda." (DD. s. 217)
Burnunun dibinde	"Burnunun dibinde kapkara, ıslak bir toprak parçası vardı." (SM. s. 200)
Can atmak	"Kocalarını kıskanan hanımlar bizim büyücülükteki ustalığımıza can atıyorlar." (MKS. s. 23)
Can atmak	"Anlatmaya can atıyordu belli." (AO. s. 240)
Can gelmek (bir şeye)	"...bir sıcak çorba yapayım da yüreğine can gelsin derdim." (İİ. s.168)
Canavar kesilmek	"... cesarettten canavar kesilecek bir insan hâliyle sessiz, sakın..." (HBN s. 149)
Canı sıkılmak	"...geceleyin yatmadan önce okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam..." (HBN s. 147)
Canı sıkılmak	"Canım sıkıldı." (İİ. s.162)
Canı sıkılmak	"Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım." (HBN s. 153)
Canı sıkılmak	"...Fikret'in avaz avaz canı sıkıldı." (LAU. s. 270)
Canına minnet	"Canıma minnet, verdim kurtuldum." (AC. s. 226)
Canını sıkmak	"...anlaşılabilir bir biçimde canımı sıkı." (EE. s. 280)
Cebi para görmek	"Cebim para görmüştü." (HBN s. 148)
Çaresine bakmak	"Neden çaremize bakmıyorlar?" (AO. s. 246)
Çekip gitmek	"...karşılıklı kahvelerimizi içtikten sonra çeker giderdi." (AO. s. 237)
Çekip gitmek	"Geldiği gibi mavi gözlerinin içi gülerek çekip gitti." (AO. s. 248)
Çene yarıştırmak	"Hadi hadi, bizim terbiyemiz senin gibilerle çene yarıştırmaya müsait değil." (Ç. s. 215)
Çenesini bağlamak	"...en son çenesini bağladığı kocası Avram'ın gençlik resmiydi." (SM. s. 196)
Çok bilmiş	"...uğursuz kadın, çok bilmiş dul..." (KÇ. s. 234)
Dağdan gelip bağdakini kovmak	"Dur bakalım, dağdan gelip bağdakini kovmayalım." (HBN s. 151)
Dağlara taşlara	"Dağlara taşlara diye karşılık veriyorlardı." (EÖ. s. 302)
Değer vermemek	"...lepiska saçlarıyla pek hoppa, pek değer vermez görünüyorlardı." (MKS. s. 18)
Deli olmak	"Yazmasam deli olacaktım." (HBN s. 152)
Demir atmak	"O, yaşça otuzla kırk arasına demir atmıştı." (MKS. s. 18)
Derdine düşmek	"Beyefendi, şu zamanda elde edilen ganimetin haram yahut helal olmasına dair fetva çıkarmak derdine düşülmez." (MKS. s. 21)

Derdini dökmek	“Şu var ki derdini dökemeyenlerin dertlerini saymak dökmek de bir iştir.” (BGK. s. 251)
Dile gelmek	“Acaba gök mavileri mi dile geldi?” (GKK s. 80)
Dili tutulmak	“İhtiyar kadın, sözünü bitiremedi; gördüğü şey karşısında dili tutuldu.” (YĞ. s. 90)
Dilinden düşürmemek	“Yengemizin bu eski takvimleri uzun müddet dilimizden düşmez oldu.” (KNY. s. 66)
Dillerde dolaşmak (gezmek)	“Artık bu Çerkes kadının eski güzelliğinin şöhreti ancak ihtiyar dillerde dolaşırdı.” (KNY. s. 60)
Dize gelmek	“Gözlerimin içinde dize gelirdim her bakışımla.” (LAU. s. 273)
Dize gelmek	“Gölün dibinde dize gelmişim.” (LAU. s. 274)
Dizlerimin bağı koptu(çözüldü)	“...dizlerimin bağı koptu yürümekten...” (EE. s. 282)
Döl almak	“... bıraksan serçeler parçalar, iki üç defa döl de aldım zaten.” (AC. s. 226)
Dört gözle beklemek	“Dört gözle gerçek yazı bekledim.” (EÖ. s. 301)
Dudak bükme	“Dudak bükü” (Ç. s. 214)
Dudak bükme	“Yoğurtçunun kızı gene dudak bükü.” (Ç. s. 214)
düşkün olmak (bir şeye)	“Sonra bu cins kadınlar çocuklarına da düşkün olurlar.” (KÇ. s. 232)
Düşünceye dalmak	“İhsan cevap vermedi, yalnız birkaç dakika düşünceye daldı.” (SK. s. 175)
Efkâr basmak	“...arada bir, bayramda, seyranda, eş dost ziyaretinde, bazen de efkâr bastığı akşamlarda içerdim.” (ME. s. 189)
Ekmeğini çıkarmak	“...kavga ve dostlukla ekmeğini çıkararak, birbirlerine özverilerde bulunarak yaşayanları...” (HBN s. 150)
Eksik etmemek	“... siyah yünden örülmüş eski bir atkıyı asla omuzlarından eksik etmeyen bir kadındı.” (İİ. s.160)
Eksik etmemek	“İstavrozunu bir gün göğsünden eksik etmez.” (KÇ. s. 234)
El etmek	“... gülüşürlerdi, arada el ederlerdi birbirlerine.” (Ç. s. 210)
El kaldırmak	“...o boynu bükük Koçınalar onlara bir türlü el kaldıramıyorlar.” (KÇ. s. 236)
El kapısı	“...oğlanın üniversite masrafları için el kapılarında yemek yapıyorum.” (AO. s. 246)
Elden bırakmamak	“... uyanıklığını bir dakika olsun elden bırakmıyor...” (ME. s. 193)
Elden ne gelir?	“Çocuk yine ağlıyor, elden ne gelir?” (AG. s. 117)
Elden ne gelir?	“...senin elinden ne gelir, hayat böyle işte.” (O. s. 262)
Ele almak	“Memleketimizin melul, mahzun kişilerinin meselelerini ele almışsınız.” (BGK. s. 251)
Ele geçirmek	“Çünkü Almanların Fransa’yı ele geçireceklerini...” (LAU. s. 266)
Eli boş dönmek (çevrilmek)	“Kendisini kapının önünden eli boş çevirdiğim akşamın kefareti vermek...” (İİ. s.166)
Elinden geleni	“... ellerinden geleni arkalarına koymuyorlar doğrusu...” (AC. s. 225)

ardına koymamak

Elinden gelmek “...yapamıyorlar işte, ellerinden gelmiyor.” (KÇ. s. 236)

Esir almak “...yağmur, Mühürdar’ı, bitişiğindeki semtleri sımsıkı esir almıştı.” (LAU. s. 265)

Etine dolgun (eti “Kupa kızı, etine dolgun, duru-beyaz...” (KÇ. s. 232)

budu yerinde)

Eziyet çekmek “Bir gün Ali meczubun ayağından kocaman bir cam parçasını hiç eziyet çekmeden çıkardığını ve kan akmadığını gördü.” (SK. s. 186)

Farkına varmak “Baştan kimse farkına varmamıştı.” (T. s. 157)

Faydası dokunmak “Memlekete faydası dokundu mu dokunmadı mı bilmiyorum.” (BGK. s. 251)

Geç kalmak “Ama eve geç kalacağım, bizimki kızacak gene.” (AO. s. 239)

Geri çevirmek “Parası çıkışmasa bile, müşterisiz otellerin kendisini geri çevirmeyeceklerini ümit etti.” (SKŞ. s. 124)

Geri kalmamak “Saçmalamalar yumurtlamaktan geri kalmıyordu. (LAU. s. 272)

Göğüs germek “Onuruma indirilen bu ikinci vurguya da yiğitçe göğüs germem gerekiyordu.” (EE. s. 282)

Gönlünden “Müşteri memnun kalmışsa, gönlünden ne koparsa onu verirdi.” (ME. s. 193)

kopmak

Gönlünü almak “...odama çağırıp gönlünü almak aklımdan geçti.” (İİ. s.162)

Gönlünü etmek “...zavallıya karşı ayıp olduğunu anneme ikna etmek ister fakat bir türlü gönlünü edemezdi.” (KNY. s. 61)

(Birinin)

Gönlünü hoş etmek “Gönlüm hoş olsun diye.” (EE. s. 287)

Gönül eğlendirmek “Bir sene kadar Mavromatis Efendi’nin elinden ne güzel rakılar içtik, nasıl gönül eğlendirdik.” (ME. s. 194)

Görmüş geçirmiş “... iddiasına göre pek görmüş geçirmiş, muntazamca, sözü sohbeti pek bol...” (KKD. s. 113)

Görmüş geçirmiş “Karolara gelince, onlar kişizade, görmüş geçirmiş bir ailedir.” (KÇ. s. 233)

Göz gezdirmek “Gözlerini çevresinde gezdirerek alaya kumanda eden bir tavırla yürüyordu.” (SK. s. 174)

Göz gezdirmek “...gözlerini gezdirmedindi üstümde.” (LAU. s. 274)

Göz göze gelmek “Apartman kapısında göz göze geldiler.” (SKŞ. s. 128)

Göz göze gelmek “... gelinle göz göze gelmeye çalışarak bunu başarinca yürüyorlardı.” (SK. s. 182)

Göz gözü “Baksana göz gözü görmüyor.” (LAU. s. 263)

görmemek

Göz süzmek “...şairlerin ruhuna peyrev oluyor gibi, göz süzerek, ah çekerek, iç çekerek Fevzi Efendi’yi seyredermiş.” (KNY. s. 69)

Gözden geçirmek “Zatı âliniz için son bir yıldır, tekrar gözden geçirip temiz ettim.” (BGK. s. 252)

Gözden geçirmek “...sehpaları gözden geçiriyordu.” (LAU. s. 268)

Gözden kaçırmak “...tablolardan gözlerini korumak, kaçırmak istedi, olmadı.” (LAU. s. 269)

Göze çarpmak	“Bir konu birliği göze çarpıyordu!” (LAU. s. 270)
Gözleri parlamak	“...heyecandan gözleri parlayarak, kendilerinden geçmiş halde, askerleri seyrediyorlardı.” (SK. s. 181)
Gözleri parlamak	“Kadınların yüzleri, gözleri parladı.” (AO. s. 241)
Gözleri parlamak	“Adamın mavi gözleri parladı.” (BGK. s. 251)
Gözlerine inanmamak	“O vakit şaşırdı, gözlerine inanamıyordu.” (KY. s. 34)
Gözlerinin içi gülmek	“Mavi gözlerinin içi gülerdi her zaman.” (AO. s. 237)
Gözlerinin içi gülmek	“Küçük, mavi gözlerinin içi her zaman güldüğünden ben onu güzel buluyordum.” (AO. s. 238)
Gözlerinin içi gülmek	“Geldiği gibi mavi gözlerinin içi gülerek çekip gitti.” (AO. s. 248)
Gözü tutmamak	“...bir baktı o da istemedi, gözü tutmadı, yoksa yer ha...” (AC. s. 227)
Gözü(ne) ilişmek	“...gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye.” (HBN s. 147)
	“...sokağın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşırken gözüme ilişti.” (BGK. s. 250)
Gözünü kan bürümek	“Hacı Süleyman’ın gözünü kan bürümüştü.” (GKK s. 80)
Gururunu okşamak	“Naçiz şahsıma gösterilen bu itibar, gururumu okşamış olacak ki...” (ME. s. 190)
Güçlük çekmek	“...üzerindeki yükü istediği tarafa götürmekte pek güçlük çektiği görülüyordu.” (P. s.14) ‘
Güçlük çekmek	“Saatlerce koştuktan sonra soluk almakta güçlük çeken bir insanın sesiyle...” (İİ. s.163)
Haber göndermek	“Bununla beraber her akşam kızının barışmak için haber göndereceğini umardı.” (SM. s. 197)
Haber göndermek	“Civar köylere haberler göndererek cins cins tavuklar getirtti.” (RS. s. 202)
Haber göndermek	“Bizim kayınbiraderin oğluyla haber gönderdi.” (AO. s. 248)
Haber salmak (göndermek)	“Mahalleli gerektikçe onunla haber salar.” (İİ. s.166)
Haber vermek	“Bir akşam, Ali, İhsan’a heyecanla haber verdi: Yarın sabah Dört Yol ağzında bir katil asacaklarmış.” (SK. s. 179)
Haddini bildirmek (birine)	“Alçaklıklarını nihayet fark edebileceğini, bu riyakâr ve fena kadına haddini bildireceğini umuyordum.” (KKD. s. 115)
Hak vermek	“...inanmış olarak hanımefendiye hak vermek ve yaptığı şeyin ayıp değil mubah olduğunu...” (KNY. s. 73)
Hak vermek	“...yüzüne bakınca bana büsbütün hak vereceksiniz.” (KÇ. s. 234)
Haksızlığa uğramak	“Benim yüzümden haksızlığa uğrayan zavallı kadını...” (İİ. s. 160)

Hapı yutmak	“Bizim iş hapı yutar tabii.” (DD. s. 221)
Har vurup harman savurmak	“Ben o çocukmuşum; har vurup harman savurmaktan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımda.” (HBN s. 147)
Hatırına gelmek, Tüyleri ürpermek	“O vakitten beri, hatırıma geldikçe tüylerim ürperir. (BÖM. s. 107) “O vakitten beri, hatırıma geldikçe tüylerim ürperir. (BÖM. s. 107)
Hatırını kırmak	“Kırmadı hatırıma.” (EE. s. 291)
Hatırını sormak	“Sabahları işe giden erkekler, terzi kızlar, gelip geçen satıcılar hatırıma sordukları zaman, gülümseyişi daha genişler.” (SM. s. 195)
Hayrı dokunmak	“Size ne hayrım dokunabilir değil mi?” (BGK. s. 252)
Hesap/Hesabını görmek	“Onun hesabını gördü, tezgâha gitti, içeri doğru Rumca bir şeyler söyledi.” (ME. s. 190)
Hesap/Hesabını görmek	“Ceketinin sol mendil cebinden küçük bir defter çıkardı, sağ kulağının arkasından çektiği kalemle hesap gördü.” (ME. s. 193)
Hor görmek	“Ah, bu ülkede ne renk ve ne yaradılıştaki olursanız olunuz, sanat ve sanatçı pek hor görülür ve aşağılanır.” (MKS. s. 23)
Hoşuna gitmek	“Elmaların kırmızılığı İhsan’ın hoşuna gitti, bir manavın önünde durarak bakmaya başladı.” (SK. s. 183)
Hüküm sürmek	“Kaldı ki, deste içinde hüküm süren bu derebeylik düzenini bugüne bugün...” (KÇ. s. 235)
İç çekmek	“...şairlerin ruhuna peyrev oluyor gibi, göz süzerek, ah çekerek, iç çekerek Fevzi Efendi’yi seyredermiş.” (KNY. s. 69)
İçi açılmak	“Öyle bir donatış donattı ki sofrayı, daha ağzım ıslanmadığı halde içim açıldı.” (ME. s. 191)
İçi erimek	“Ama içim eridi Enis’i dinlerken.” (LAU. s. 273)
İçi içine sığmamak	“Sefer tasını tramvaya bırakıncaya dek içi içine sığmadı.” (KY. s. 33)
İçinden geçmek	“Bu anda içimden...son vermek geçerken...” (İİ. s. 160)
İçine korku düşmek	“Bitki denilen şeyin hiç de böylesini görmemişim o güne kadar; içime bir korku düştü.” (DD. s. 220)
İçini çekmek	“Akşamüstü, ortalık kararırken, bahçede dolaşan muhasebeci, kederle içini çekiyordu.” (AG. s. 117)
İçini çekmek	“Kısaca içini çekti.” (İİ. s. 163)
İki gözü iki çeşme ağlamak	“...hisseder adeta, iki gözü iki çeşme ağlar.” (AC. s. 228)
İleri gitmek	“Ahbablığımız o derece ileri gitti ki...” (ME. s. 194)
İpucu vermek	“Ne yazık,hiçbir ipucu vermiyor beyefendi.” (EE. s. 283)
İşini bilmek	“O, işini biliyor, ben bilmiyorum.” (DD. s. 219)
Kafa yormak	“Biraz kafa yormam gerekirmiş, televizyona çıkmak için.” (AO. s. 248)
Karar vermek	“...ekonomi biliminin yanına bir daha yaklaşmamaya karar vermişti.” (LAU. s. 266)

Karşı koymak	“‘Ama Selviye Hanım...’ diye karşı koyacak oldum.”(AO. s. 248)
Karşılık vermek	"...gülümseyişle karşılık verdi.”(İİ. s. 160)
Karşılık vermek	“Bir kere kocasına ukala ukala karşılık vermez.” (KÇ. s. 232)
Karşılık vermek	“Meczip karşılık vermeden yürüdü.” (SK. s. 184)
Kendinden geçmek	“Kendinden geçti.” (SK. s. 175)
Kendinden geçmek	“...heyecandan gözleri parlayarak, kendilerinden geçmiş halde, askerleri seyrediyorlardı.” (SK. s. 181)
Kendini alamamak	“...mütekaid kılıklı zata şaşmaktan kendimi alamadım.” (ME. s. 189)
Kendini alamamak	“...yarenlik etmekten kendini alamadı.” (ME. s. 191)
Kendini alamamak	“Bir tesbih ve bir ağızlık almaktan da kendimi alamadığımı itiraf edeceğim.” (ME. s. 193)
Kendini satmak	“...yine de bilmeyenlere karşı kendini dirhem dirhem satar.” (KÇ. s. 233)
Kendini top(ar)lamak	"...kendisini bir türlü toparlayamıyordu.” (RS. s. 204)
Kendini vermek	“Kendini çiçeklere ve tavuklara verdi.” (RS. s. 203)
Keyfi kaçmak	“Fakat kantolar bitip de Otello piyesi başlayınca, etraftakilerin keyfi kaçır gibi oldu.” (T. s. 157)
Keyfi kaçmak	"...aman be keyfim kaçtı.”(LAU. s. 267)
Keyfine bakmak	“Biz böyle keyfimize bakarken, o, tezgâhın önünde yüzü bize dönük...” (ME. s. 192)
Keyif çatmak	“... bunun burasında it kopuk ön sıralarda keyif çatarken biz tiyatroyu kenar köşeden mi seyredeceğiz? (T. s. 155)
Kıkır kıkır gülmek	“Kıkır kıkır güldü.”(AO. s. 238)
Kısmet beklemek	“...efendiden ağırbaşlı bir kısmet bekliyor.”(KÇ. s. 234)
Kilit kürek altına almak	“O gün her tarafı kilit kürek altına aldı.”(YÖ. s. 77)
Kim bilir?	“Kim bilir? Yanındaki babası olacak.” (SK. s. 176)
Koltukları kabarmak	“Şaşkın, biraz da koltukları kabarmış...” (BGK. s. 251)
Kozunu paylaşmak	“Bırakın gürültüyü de, der, merkeze kadar teşrif edin kozunuzu orada paylaşsınız.”(DD. s. 221)
Kulak asmıyorlar	“Arada bir, söz dünya havadislerine geçiyor ama, mütekaitletlerin çoğu buna kulak asmıyor.”(RS. s. 204)
Kulak kabartmak	"Kulak kabartmışım: Alacakları bir evden söz ediliyordu.” (EÖ. s. 296)
Kulak kabartmak	“Gürültüye sağdan soldan kulak kabartanlar oldu.” (T. s. 157)
Kulak vermek	“...çırağının incecik sesine kulak vererek dizi dizi çay bardakları üzerinde beyaz teneke demliği dolaştırıyordu.”(T. s. 156)
Kulak vermek	"Şöyle kulağınızı verin de bir dinleyin mahalleyi.” (KÇ. s. 233)
Kulak vermek	"...tavanlardan delesiye inen gürültülere kulak vermekteydiler ezile büzüle.”(LAU. s. 265)

Kusur etmek	“Mavromatis Efendi bana izzet ve ikramda asla kusur etmiyordu.” (ME. s. 194)
Küçük dağları ben yarattım demek	“Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet...”(KÇ. s. 235)
Lafını etmek	“Babaları tozlu sakallarının tıraşlı sabahlarında çokluk lafını ettiği gibi ‘imrendirmek günah’tı.” (Ç. s. 211)
Layık görmek	“Onu tarihe girmiş bütün Ömer’lerin ikbaline layık görüyordum.” (O. s. 260)
Mahkûm olmak	“...apartman dairesinde oturmaya mahkûm olacağımı kim tahayyül edebî lirdi?” (LAU. s. 270)
Matem tutmak	“... birkaç gün hakikaten matemini tutmuş olan Buldum, onun yerini alıp...”(KKD. s. 111)
Mekik dokumak	“Güneşin, sulardan tavana vurup tavanda mekik dokuyan pırıltıları mı?”(DD. s. 218) ‘
Mekik dokumak	“...masayla pencere arasında mekik dokuyarak katılabilmiştim” (EÖ. s. 295)
Meydan okumak	“Yoğurtçunun kızı sarı teneke küpeleriyle meydan okudu.” (Ç. s. 214)
Meydan vermemek	“... hiçbir sofranın yangın yerine dönmesine meydan vermiyordu.”(ME. s. 193)
Namaza durmak	“Bizim adam işler kötüye gittiğinde abdest alıp namaza durur, köşeye çekilip okur”(AO. s. 245)
Namaza durmak	“...sonra seccadesini sofaya sererek namaza durdu.” (O. s. 259)
Nazarı dikkatini çekmek	“Nazarı dikkatlerini çektim korkusuyla kızardım.”(İG. s. 39) ‘
Nazarı dikkatini çekmek	“Herhalde iddialı bir baş olarak herkesin dikkat nazarlarını çekirdi.”(KNY. s. 61)
Ne çıkar?	“Bir elma, ne çıkar?” (SK. s. 184)
Nutuk atmak	“Partiler seçim yaklaşırken peş peşe geliyorlar mahallemize, nutuk atıp gidiyorlar.” (AO. s. 246)
Ortaya dökmek	“...tahta kerevet üzerine serilmiş yatağa oturarak, kuruşlarını, çeyreklerini ortaya dökerdi.” (SM. s. 196)
Ortaya koymak	“Ben de tekaüt maaşımı ortaya koyup geçime medar oluyorum.” (BGK. s. 253)
Ödö kopmak	“Arada sırada kaşlarını çatmıyor muymuşum, ödö kopuyormuş.” (EE. s. 289)
Ödün vermemek	“...mağrur tavrından ödün vermeyerek...” (KY. s. 34)
Özen göstermek	“Yengeleriminse hep yüzeyde tutulmalarına özen gösterildi.” (EÖ. s. 296)
Para etmemek	“...yalvardılar yakardılarsa da, para etmedi.” (EE. s. 289)
Patlak vermek	“...azgın, kinci bir yağmurun kazanlardan, teknelerden boşanıncasına patlak vermesi bir olmuştu.” (LAU. s. 265)
Punduna getirmek	“Punduna getirip yoklamalarım, üstelemelerim hep boşa gitti.” (EE. s. 288)
Boşa gitmek	“...üstelemelerim hep boşa gitti.” (EE. s. 288)
Rahat bırakmak	“...ona avaz avaz bağırarak beni rahat bırakmasını söylemek...” (İİ. s. 160)
Rahatı kaçmak	“Rahatımın kaçacağından korkarak bir sersemlik zırhının içine saklanmışım.” (İİ. s.165)
Razı olmak	“Ayşe hala yükünü atmaya razı olamıyor.” (G. s. 86)

(gelmek)	
Razı olmak	“...kendi semtinde yaşayan insanlar tarafından bilinmesine razı olmayarak herhalde pek uzaklara kaçmıştır.” (KKD. s. 116)
(gelmek)	
Razı olmak	“Oysaki bundan evvel kaç defa ölüme razı olmuşum.” (DD. s. 222)
(gelmek)	
Razı olmak	“Razı olmak da değil, intihar etmeyi bile düşünmüştüm.” (DD. s. 222)
(gelmek)	
Razı olmak	“...kimse kolay kolay ölüme razı olmaz.” (DD. s. 222)
(gelmek)	
Razı olmak	“Ölüme razı olan, hiçbir şeyle cedelleşmeyen...” (DD. s. 222)
(gelmek)	
Razı olmak	“Ona razı olamam.” (LAU. s. 271)
(gelmek)	
Renk katmak	“...her girdikleri oyuna renk ve hareket, canlılık ve şaklabanlıklar katarlardı.” (KÇ. s. 231)
Renk vermemek	“Eftelya’yı güldürmek ve canhıraş üzüntülerinden renk vermemek için başını öne eğerek...” (P. s.16)
Sahneye koymak	“Rağbetli müşterilerinin teşviklerini kazanan Paskal, her hafta yeni yeni oyunlar sahneye koyacaktır.” (P. s. 14)
Salık vermek	“Ben yol gösteriyor, salık veriyordum.” (EE. s. 291)
Saygı duymak	“...kendine karşı adeta saygı duyar.” (EE. s. 276)
Sayıp dökmek	“Şu var ki derdini dökemeyenlerin dertlerini saymak dökmek de bir iştir.” (BGK. s. 251)
Sefa sürmek	“...kendine bir ev kurmuş, kocasının da sefasını sürmüş.” (KRR s. 53)
Ses çıkarmamak	“Bunlara ses çıkardığım yoktu.” (İİ. s.160)
Ses etmek	“Susun, ses etmeyin! Ali Bey uyuyor” (T. s.158)
Son vermek	“...her akşam, aynı saatte tekrar eden bu sahneye son vermek...” (İİ. s. 160)
Son vermek	“...iki gece bekçisinin işine son verildi.” (EE. s. 289)
Söz açmak	“Önemsiz bir şeyden söz açarcasına:...” (EE. s. 284)
Söz etmek	“Alacakları bir evden söz ediliyordu.” (EÖ. s. 296)
Söz vermek	“Söz vermişim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım.” (HBN s. 152)
Söz yetiştirmek	“Herkese söz yetiştiriyordu.” (AO. s. 245)
Söze karışmak	“Sonra bir başkası söze karıştı.” (AO. s. 242)
Şeytan tüyü olmak	“Bizimkinin yanında cüce kalır ama adamda şeytan tüyü var.” (AO. s. 241)
(birinde)	
Şifa bulmak	“Eğer bana bir defa daha tebessüm edecek olursanız şifa bulacağım.” (BÖM. s. 105)
Şifa vermek	“Beni kurtarmak, bana şifa vermek için...” (BÖM. s. 105)
Şüphe etmek	“...şimşekler çakararak bana bakmasa, nefes aldığından şüphe edecektim.” (BGK. s. 249)

Taban tepmek	“Hacı Süleyman, şafaktan beri elde çifte, önde köpek kıyı kıyı taban tepiyordu.” (GKK s. 80)
Tadı kaçmak	“Fakat artık güzelliğinin havı dökülmüş, harareti uçmuş, tadı kaçmış, yerine bir soğukluk kaim olmuştu.” (KNY. s. 60)
Telleyip pullamak	“...lezzetli patlıcan dolması hazretleri tellenip pullanıp köşeye oturtulsa...” (MKS. s. 18)
Tepeden bakmak	“...efendilerinin önünde yerlere kadar eğilen ama saray parmaklıkları dışındaki halka tepeden bakan...” (KÇ. s. 235)
Tüyleri ürpermek	“O vakitten beri, hatırıma geldikçe tüylerim ürperir.” (BÖM. s. 107)
Umudunu yitirmek	“...bugünden sonra kürklü bir paltoya sahip olmak umudunu yitirdi” (KY. s. 31)
Umudunu yitirmek	“Umudumuzu tümünden yitirdik.” (EÖ. s. 302)
Umut vermek	“Esen yelin çocuğa umut verdiğini muhasebeci nerden bilsin!” (AG. s. 120)
Usunu(aqlını)	“Böyle deyip usumu başımdan aldı.” (EE. s. 284)
başından almak	
Uykuya dalmak	gözlemekten duyduğum tatlı, derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım.” (HBN s. 150)
Uykuya dalmak	“Birkaç dakika sonra başı göğsüne düştü ve zehirlenmiş gibi ani, derin bir uykuya daldı.” (T. s. 157)
Üzerinde durmak	“Bunun üzerinde durmak lazım.” (O. s. 260)
Vaktini almak	“Çok kıymetli vaktinizi daha fazla almayayım beyefendiciğim.” (BGK. s. 257)
Var gücüyle	“...bir kere daha var kuvvetinle basmalısın.” (RS. s. 203)
(kuvvetiyle)	
Yemeden içmeden	“Vanda’yı yemeden içmeden kesilmiş buldum.” (GS. s. 142)
kesilmek	
Yerin dibine	“Kardeşinin İspati Kızıyla yaptıklarını duysa, utancından yerin dibine geçer.” (KÇ. s. 234)
geçmek	
Yerinde saymak	“...pervanesinin gürültüleri ortalığı doldurur ve sandal yerinde sayardı.” (KNY. s. 62)
Yerini almak	“...birkaç gün hakikaten matemini tutmuş olan Buldum, onun yerini alıp...” (KKD. s. 111)
Yol göstermek	“...fısıldayarak yol göstermekteydi.” (EE. s. 281)
Yol göstermek	“Ben yol gösteriyor, salık veriyordum.” (EE. s. 291)
Yol vermek	“... tahkikat neticesinde kendisine yol vermeyi de tasarlamıştım.” (KKD. s. 114)
Yol yordam	“Ana, baba ikisi de yol yordam bilir, terbiye görmüş adamlardı.” (KRR s. 52)
Yola çıkmak	“Onun tayin ettiği vakit kalfalardan birkaçını beraber alarak iki araba olduk ve yola çıktık.” (BÖM. s. 107)
Yola gelmek	“Ha şöyle yola gel!” (YĞ. s. 93)
Yolcu etmek	“Bacaklarından başka, her tarafı sargılar içinde yolcu ettik.” (YL. s. 207)
Yolunu bulmak	“Yolunu bulur duyarım.” (LAU. s. 274)
Yolunu tutmak	“Araplar Mahallesinin yolunu tuttum.” (İİ. s. 166)
Yüreği kalkmak	“O güzel kızın konuşması yüreğimi kaldırdı doğrusu.” (AO. s. 243)

Yüreği rahatlatmak	“ ‘Hiç olmazsa yüreğim rahat ya!’ diyordu”(YÖ. s. 77)
Yüreği sızlamak	“Yüreğim sızladı.” (EE. s. 278)
Yüreğine inmek	“...‘Vallahi yüreğime iner.’ diye mani olmasaydı, annem bütün bunları yengemizin gözleri önünde denize attırmak istiyordu.” (KNY. s. 66)
Yüreğine su serpmek	“Seyircilerin yüreğine su serpildi.” (T. s.158)
Yüz bulmak	“Anası da oğlundan yüz bulsa gelini ezip evin idaresini eline almak istemez mi?” (KRK s. 53)
Yüz ver(me)mek	“Güya hanımefendi ona –korkusundan kendisinin hiç istemediği kadar- yüz verirmiş.” (KNY. s. 69)
Yüz ver(me)mek	“... yüz vermez bir babadır; fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini...” (HBN s. 146)
Yüz ver(me)mek	"Bu kadar naz etmemeli, bu kadar yüz vermemeli..." (HBN s. 148)
Yüz ver(me)mek	Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir.” (HBN s. 148)
Yüz yüze gelmek	“Fakat mademki o sana dargın olarak öldü, ben de artık seninle yüz yüze gelemem.” (SK. s. 176)
Zahmet çekmek	“...arabaya oturmak için o kadar zahmet çekmişti ki...” (AV. s. 136)
Zararı yok	“Zararı yok hemşerim, dedi.” (HBN s. 152)
Zararı yok	“Ablacığım zararı yok.” (LAU. s. 263)
Zevk almak	“...birkaç kadeh içip gevezelik etmekten zevk almaz olmuştum.” (İİ. s.161)
Zihnini kurcalamak	“...hali pür melaline bir nazar atfetmek düşüncesi zihnimi kurcaladı.” (BGK. s. 254)
Zülfü yâre dokunmak	“İkdam gazetesinin söyleşi yazarı son makalesinde yârin zülfüne dokunmuş.” (MKS. s. 18)

Seçkide yer alan hikâyelerden en çok deyim barındıran 8 hikâyeye aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.3. İlkgençlik Çağına Öyküler’in birinci cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler

HİKÂYE ADI	DEYİM SAYISI
Latife Abla’nın Unutkanlıkları	25
Isıtmak İçin	21
Evimin Erkeği	21
Konçinalar	19
Haritada Bir Nokta	18
Sokak	16
Açık Oturum	14
Kanlıca’daki Yengemiz	11

4.2.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan deyimler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan 42 hikâyede toplam 297 farklı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler toplamda 548 yerde kullanılmıştır.

Hikâyelerde yer alan deyimlerin sıklık tablosu aşağıda verilmiştir. Tabloya birden çok kullanılan deyimler eklenmiştir. Tabloda yer almayan deyimlerin kullanım sıklığı f(1)'dir.

Tablo 4.4. *İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu*

DEYİMLER	KULLANIM SIKLIĞI
Aklına gelmek	9
Söz etmek	9
Farkına varmak	8
Aklından geçmek	6
Aklından geçirmek	5
Göz göze gelmek	5
Haber salmak/göndermek	5
Hoşuna gitmek	5
Kendine gelmek	5
Kulak vermek	5
Canı sıkılmak	4
İçinden gelmek	4
İçini çekmek	4
Ortaya çıkmak	4
Söz vermek	4
Akıl erdirememek	3
Aldırış etmemek	3
Başını alıp gitmek	3
Beli bükülmek	3
Göz atmak	3
Göz kamaştırmak	3
Gözden geçirmek	3
Gücü yetmek	3
Karşı koymak	3
Kendinden geçmek	3
Kendini tutmak	3
Ödü kopmak	3
Söz açmak	3

Tablo 4.4. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler* ikinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu

Umudunu kesmek	3
Yolunu tutmak	3
Adı geçmek	2
Ağız ağza vermek	2
Akıl etmek	2
Aklına düşmek	2
Aklına getirmek	2
Aklında kalmak	2
Aklından çıkar(ma)mak	2
Aklını karıştırmak	2
Alay etmek	2
Bok yemek	2
Bağın yüzünü almak	2
Bağrına basmak	2
Boyun eğmek	2
Canı istemek	2
Canına yetmek	2
Dalıp gitmek	2
Demir atmak	2
Dile gelmek	2
Dolup taşmak	2
Elinden kurtulmak	2
Fark etmek	2
Gönlünü almak	2
Görmezden gelmek	2
Göz gezdirmek	2
Göz kulak olmak	2
Gözlerini kaçırarak	2
Gözleri kararmak	2
Haber almak	2
Haber vermek	2
Hak vermek	2
Hesaba katmak	2
İçi içine sığmamak	2
İki büklüm olmak	2
İleri sürmek	2
İşine gelmek	2
Kafa yormak	2

Tablo 4.4. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler* ikinci cildindeki deyimlerin sıklık tablosu

Kafasına koymak	2
Karar vermek	2
Karşılık vermek	2
Kaşlarını çatmak	2
Kendini vermek	2
Kulak vermek	2
Nefes/Soluk almak	2
Oyun oynamak	2
Pılı pırtıyı toplamak	2
Rahat bırakmak	2
Rahata ermek	2
Sahip çıkmak	2
Ses etmek	2
Sesini kesmek	2
Yakasını bırakmamak	2
Yazık olmak	2
Yok olmak	2
Yol açmak	2
Yola düşmek	2

Seçkinin 2. cildinde yer alan deyimlerin kullanım şekilleri alfabetik sırayla aşağıda verilmiştir.

DEYİMLER

İFADE/CÜMLE

Acı çekmek	"...bunun için acı çektim, bunun için döktüm saçlarımı." (YBT s. 271)
Aç gözlü	"...bizim aç gözlü bakışlarımız arasında..." (BZL s. 353)
Açığa vurmak	"...kanında gizli, ifriti kendini iyiden iyi açığa vuruyor." (FRC s. 361)
Adı geçmek	"...bilmem nerelerin adları geçiyordu da..." (BMİ s. 141)
Adı geçmek	"...Duisburg'un adı sanı geçmiyordu, çok şaşıtı." (BMİ s. 142)
Ağız ağıza vermek	"Annemle sen ağız ağıza verir, kim bilir neler konuşturdunuz." (EBTA s. 326)
Ağız ağıza vermek	"Çocukluğumda, ikiniz ağız ağıza verdiğinizde hep sen konuşturdun." (EBTA s. 331)
Ağzı kulaklarına vermek	"Gittikçe genişliyordu adamın ağzı, kulaklarına varıyordu." (GAKG s. 223)
Ağzından kaçırma	"...denize gittiğimizi ağzından kaçırma..." (EBTA s. 334)
Ağzını aramak	"Bi ayol bi ağzını arayalım; belki de varır sana." (DVL s. 73)
Akıl erdirememek	"...trajedi şarabının azgın dalgalarına gömüldüğüne bir türlü akıl erdiremem."

	(BĞB s. 220)
Akıl erdirememek	“Fakat karışık ve akıl erdiremediğim bir dünyayı anlatıyordu kunduracı.” (DHBR s. 257)
Akıl erdirmek	“Oğullarının akıl erdiremeden nasılsa çözümlediği sorunlarının arasına gömüyordu başına.” (IP s. 212)
Akıl etmek	“Baban mı akıl etmiş?” (AÜ s. 115)
Akıl etmek	“...eve dönmeyi akıl etmediğimiz için bağırdım.” (EBTA s. 326)
Akıl sır ermemek	“Küçük adamın işlerine akıl sır erecek gibi değil!” (BMİ s. 148)
Akıl vermek	“Bir yandan da herkes akıl veriyordu durmadan.” (KTÇ s. 205)
Akla getirmek	“...kötü bir cinayeti de akla getiriyor nedense.” (TİÜA. s. 39)
Aklı almamak	“Ahmet Nedim'in aklı almıyordu bunu.” (YBT s. 268)
Aklı durmak	“Donmuşsun, kara yazılım, donmuşsun, aklın durmuş!” (GAKG s. 225)
Aklı ermek	“Bütün konuşulanlara aklım ererdi.” (GAKG s. 222)
Aklı kalmak	“Aklın bende kalmasın.” (PRY s. 348)
Aklı karışmak	“...neyse, biraz aklım karıştı.” (DHBR s. 256)
Aklına düşmek	“...sakin bir aralıktaki odası usuna düşünce...” (YBT s. 271)
Aklına düşmek	“Aklına zaman zaman da olsa bir korku olarak düşmüştü.” (EBTA s. 330)
Aklına gelmek	“Birden aklına gelmiş gibi...” (YTK s. 65)
Aklına gelmek	“...hem de davuldan akıllarına gelmiş olacak güreş üzerinde münakaşa ediyorlardı.” (DVL s. 68)
Aklına gelmek	“Ekmek sorunu geldi aklına.” (BTKM s. 100)
Aklına gelmek	“...ağır ağır aktığı o yol geliyordu aklıma.” (ŞGİ s. 159)
Aklına gelmek	“Polonyalıları sonra gene geldi aklıma.” (ŞGİ s. 160)
Aklına gelmek	“Son geceleri geldi aklına.” (GU s. 86)
Aklına gelmek	“Ama ilerideki günler geliyordu aklına...” (GAKG s. 227)
Aklına gelmek	“Aklına gelen bütün sözler onaydı.” (EBTA s. 329)
Aklına gelmek	“Düşündü, hiç kimse gelmedi aklına.” (ÖO s. 384)
Aklına getirmek	“...altı yılı hiç getirmemiştım aklıma, o güne kadar.” (ŞGİ s. 156)
Aklına getirmek	“...altı yılı hiç getirmemiştım aklıma, o güne kadar.” (ŞGİ s. 156)
Aklına takılmak	“Bir şey takılmıştı aklıma, ne olduğunu bir türlü bulamıyordum.” (ŞGİ s. 162)
Aklında kalmak	“...aklımda kalan bu ‘ayrılmayacağız’ sözüydü.” (ŞGİ s. 159)
Aklında kalmak	“Aklımda kalan ... daha evimizin önünde babamın eline sıkı sıkı yapışmışım.” (BVO s. 240)
Aklından çıkar(ma)mak	“Düşündüklerini aklından çıkart.” (ÖO s. 388)
Aklından çıkar(ma)mak	“Aklından bir türlü çıkaramamıştı.” (DVL s. 72)
Aklından çıkmamak	“Bunu duyduğumdan beri aklımdan çıkmıyorsun.” (EBTA s. 323)
Aklından geçirmek	“...oğluna münasip gördüğü kızları bir kere daha zihninden geçirdi.” (DVL s. 68)

Aklından geçirmek	“...bir gün onlara da davulunu dinleteceğini aklından geçirmemişti.” (DVL s. 70)
Aklından geçirmek	“... diye geçiriyorum kafamdan.” (PNC s. 174)
Aklından geçirmek	“Bir an olsun aklından bir şey geçirerek dikildi.” (ÜFE s. 76)
Aklından geçirmek	“...şimdi de bir bir usundan geçirdi bildiklerini.” (YBT s. 271)
Aklından geçmek	“...bırakıp gidivermek aklından geçmiş fakat yapamamıştı.” (DVL s. 70)
Aklından geçmek	“...bütün bunlar hızla kafasından geçti.” (BTKM s. 98)
Aklından geçmek	“Hiç aklımdan geçmezdi.” (BŞL s. 106)
Aklından geçmek	“Usundan ... dinledikleri geçti.” (YBT s. 270)
Aklından geçmek	“Ayçelen şimdi ne yiyordur, diye aklımdan geçti.” (AYÇ s. 307)
Aklından geçmek	“Zaten onu suçlamak kimsenin aklından geçmemiş.” (EBTA s. 331)
Aklını karıştırmak	“Bu zenginlik, bu bolluk... aklını karıştırıyor.” (BŞL s. 105)
Aklını karıştırmak	“Yalnız bitişikteki kunduracının gürültüsü aklımı karıştırıyordu.” (DHBR s. 256)
Aklını/kafasını kurcalamak	“...kafamda daha aklımı kurcalayan sözleri.” (AYÇ s. 308)
Alaşağı etmek	“... alaşağı ediyorlardı bu duvarlarla birlikte bu evlerde yıllarca birikmiş anıları” (KTÇ s. 202)
Alay etmek	“Hiçbirimiz alay edemiyorduk bu gelişle.” (ŞGİ s. 157)
Alay etmek	“...sözleriyle alay ediyordu istasyon şefi.” (DHBR s. 248)
Aldırış etmemek	“Aldırış etmez görünerek sordum.” (YK. s.16)
Aldırış etmemek	“...davulun çalışına pek de aldırış etmiyorlardı.” (DVL s. 68)
Aldırış etmemek	“...zamanlı zamansız gelip gitmesine aldırış etmiyordu.” (AB s. 128)
Allak bullak etmek	“Bir elma resmi ile, allak bullak edeceğim başkentten resim dünyasını, dedi.” (BUZ s. 298)
Altını çizmek	“Küçük Bey de yiyecek, dedi adam kelimelerin altını çizerek...” (MASA. s. 285)
Altüst etmek	“...İtalyanları, bizim kitapları gene altüst etmişler!” (BMİ s. 145)
Anlam vermek	“...çevresinde olup biteni anlamlandırmak, dünyaya bir anlam vermek...” (YBT s. 278)
Anlayış göstermek	“Birbirinizin değerlerine saygı ve anlayış gösterin.” (BMİ s. 150)
Ar damarı çatlamış	“...kiracılar Bay Suret’in ar damarı patlak bir adam, bir yüzüstü olduğunu günlerce konuşup duruyorlardı.” (BS s. 164)
Araya girmek	“Bunları alıp karakola götürmemiz gerekiyor hemen, diye araya girdi.” (BMİ s. 150)
Ardına düşmek	“...Kızılderililerin ardına düşmeye giderim...” (MD s. 188)
Asık surat	“...hikâyelerime asık suratla göz gezdiren yataklı vagon yolcularının yüzlerinden...” (DHBR s. 255)
Âşıklısı olmak (bir şeyin)	“Para âşıklısıydı sanki.” (DVL s. 70)
Ateş pahası	“Her bir şey ateş pahası!” (KYSK s. 340)
Ateşini almak	“Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun.” (PRY s. 346)

Avucuna saymak	"Nerede duysanız parayı avucuna saymış." (EBTA s. 327)
Ayağa kalkmak	"Silkinip yeniden ayağa kalkacağız ve şanlı tarihimizi yeniden yaşayacağız." (BŞL s. 107)
Ayağına gelmek	"Zurnacı arkadaşı zorlamış, söz geçiremeyince düğün sahibi ayağına gelmişti." (DVL s. 70)
Ayak uydurmak	"...uzaklardan gelen bir sesin ahengine ayak uyduruyordu." (DVL s. 67)
B...k yemek	"Kaç kere dedim, b...k yemeyin, sizler başsız kıcsız bir ulussunuz..." (MD s. 188)
B...k yemek	"Bu ne b...k yemektir ulan." (FRC s. 365)
Bağın yüzünü almak	"Bağın yüzünü almak, deniyordu buna." (BĞB s. 217)
Bağın yüzünü almak	"Baharda bağın yüzü alınır; sonbaharda artık ne üzüm geldiyse talihine." (BĞB s. 217)
Bağırıp çağırmak	"...ötekileri bastıran bir sesle bağırıp çağırmaya koyuluyorlardı." (BS s. 164)
Bağrına basmak	"Bağrına basıyordu beni, sıkıyordu." (GAKG s. 224)
Bağrına basmak	"En sonunda bağrıma basıyordum bezi, anam çekiyordu..." (GAKG s. 228)
Bakış atmak	"...Al Paşa'ya bir de marabalara saf saf bakış attı." (FRC s. 364)
Basıp gitmek	"...çabuk basıp gidin buradan!" (BMİ s. 148)
Baş belası	"...bir baş belası..." (MGA s. 232)
Baş eğmek	"Kimseye baş eğmez." (AÜ s. 117)
Baş sallamak	"Her şeye baş sallamaz o." (AÜ s. 117)
Baş tacı etmek	"...öpülüp koklanıp baş tacı edilmiş kağıt paralar dünyasına dönecekti, biliyorum." (GAKG s. 222)
Başı ağrımak	"Ali Osman gecikirse, başı ağrıyacağa benziyordu." (GU s. 94)
Başı çekmek	"...bir gösteri yürüyüşünde, başı çekenler arasında görünüyordu." (AB s. 129)
Başından aşağı kaynar sular dökülmek	"Başımdan aşağı soğuk sular dökülüyordu benim, üşüyordum." (GAKG s. 223)
Başından geçmek	"...başından geçtiğini duyduğu sevdayı..." (EBTA s. 327)
Başını alıp gitmek	"İşte başını alıp giden adam bu, diyorum." (PNC s. 178)
Başını alıp gitmek	"...yarın alır başımı Vahşi Batı'ya Kızılderililerin ardına düşmeye giderim." (MD s. 188)
Başını alıp gitmek	"...ya da doludizgin fırlamak, başını alıp gitmek istiyordu." (BĞB s. 220)
Bayram etmek	"Bayram edeceklerdi ekmeği görünce." (ÇCK s. 193)
Bedduasını almak	"Bedduasını alamam milletin." (GU s. 93)
Bela aramak	"Belalarını aramasınlar, demişti." (DVL s. 73)
Bela kesilmek	"Güneş, güneş olmaktan çıkar, başımıza bela kesilir." (BZL s. 353)
Belaya çatmak	"Çattık belaya!" (BMİ s. 149)
Beli bükülmek	"Kayıkları gibi Osman Dayı da gösterişsiz, beli bükülmüş, yaşlı." (TİÜA. s. 40)
Beli bükülmek	"Otuzuna varmadan, belleri bükülüyordu kadınların." (GU s. 84)
Beli bükülmek	"...hayatla ölüm arası bir yerlerde, beli bükülmüş fakat ayakta." (KYSK s. 336)

Beş paralık etmek	“Şanımızı iki paralık etmezdik.” (MD s. 185)
Bir hoş olmak	“İçim bir hoş oldu, hüzünlendim...” (BVO s. 237)
Bir pula satmak	“Ali Baba dünyayı, bir pula satmış adamdır.” (AÜ s. 117)
Birbirine girmek	“Almanlar, Polonyalılarla Erkinlik Savaşı giriyordu birbirine.” (ŞGİ s. 162)
Bit yeniği	“...işin içinden bir bit yeniği olduğunun farkına varmış...” (DVL s. 72)
Borç harç etmek	"Borç harç edip iki bileziğini satıp bir dana alman o yüzden." (EBTA s. 329)
Boş vermek	“...görüntüleri gittikçe siliniyordu, boş verdi.” (BMİ s. 145)
Boy atmak	"Çiğdemler zincir tekerleklerin gizli boşluklarında boy atıyorlar..." (DTVÇ. s. 318)
Boy vermek	“...yakın, tanıdık duygular boy verdi içinde.” (BTKM s. 103)
Boyun eğmek	“Onun bütün hareketlerine ister istemez boyun eğiyorduk.” (DHBR s. 254)
Boyun eğmek	"...galericilere boyun eğmeden yaşama olanağı yok, kalktı..." (BUZ s. 292)
Boyun/boynunu bükmek	"Hizmetkar feneri yakmış ve boynunu bükmeğe üzeredir." (SZG s. 375)
Bundan iyisi can sağlığı	Bundan iyisi can sağlığı (BŞL s. 106)
Burun buruna gelmek	“GaryCooper’le ansızın burun buruna geldiler.” (MD s. 184)
Burun kıvırmak	"Sonra Selmin'in her ay kendisine para yolladığını söyledi, burun kıvırdı." (KYSK s. 340)
Buyur etmek	“...kendinden önce bizi buyur etmişti.” (MD s. 183)
Buz kesmek	"Yıllardır geciken bir otobüsü, donmuş ayaklarımız, buz kesmiş ellerimizle..." (BDF s. 378)
Can alıcı	"Umudu, can alıcı noktasından tutuverdim." (KYSK s. 339)
Can atmak	“İşte şimdi başlayan, Taş İskele’nin aylardır can attığı yalnızlığıdır.” (TİÜA. s. 43)
Can çekişmek	“...kendisini izleyenlere yüz-el-diz parçalarını kösnüyle titretecek can çekişirken.” (PNC s. 175)
Can dayanmamak	“Ölmeden kefen giymeye can dayanmıyordu, eziliyordum.” (GAKG s. 229)
Cana can katmak	"Canımdan can kattım desem, doğru." (KYSK s. 338)
Canı çıkmak	“Çalışmaktan canları çıkıyordu akşama dek.” (GU s. 84)
Canı istemek	“Canı çalışmak istemiyordu.” (AB s. 125)
Canı istemek	“Canı hiçbir şey yapmak istemiyordu.” (AB s. 125)
Canı sıkılmak	“Oralı görünmeyişine canım sıkıldı.” (YK. s.15)
Canı sıkılmak	"Şimdi tıkr tıkr işleyen saatlerin arasında saatçinin canı sıkılıyordu." (ST. s. 24)
Canı sıkılmak	“İyiden iyiye canı sıkılmıştı.” (GU s.87)
Canı sıkılmak	“Hala, bir akşam önceki olaya canı sıkılıyordu Hacer’in.” (GU s.94)
Canı yanmak	"Birden, canı yandı." (GU s. 84)
Canına tak etmek	“Gurbet, tak etmişti canına.” (GU s. 89)
Canına yetmek	“Canıma yetti gurbetlik...” (GU s. 83)
Canına yetmek	"Köy yerinde sürünmek canına yetmişti." (GU s. 91)
Canını almak	"Siyim siyim alttan sızan kanlar, her gün biraz daha canını alıp azar azar dışarıya

	taşıdı." (FRC s. 361)
Canını sıkamak	"Sıkma canını." (TU s. 200)
Cezbeye kapılmak	"Özellikle Olaf, cezbeye kapılmış dervişler gibiydi." (AB s. 132)
Ciddiye almak	"Nihat Bey'i yaşadığı sürece en çok sen ciddiye aldın." (EBTA s. 331)
Ciğeri beş para etmez	"...yalan dolanla, ciğeri beş para etmez eleştirmenlerle..." (BUZ s. 292)
Çenesi düşmek	"Çok düşüktü çenesi." (BMİ s. 149)
Çenesini tutmak	"...demek isterdim, çenemi tuttum." (KYSK s. 338)
Çivisi çıkmak	"Çivisi yerinden oynadı memleketin." (GU s. 92)
Dalıp gitmek	"...hüzünlendim, dalıp gittim." (BVO s. 237)
Dalıp gitmek	"...bu anısında ve hemen dalıp gidiyordu." (ÖO s. 384)
Deli olmak	"Varır yatağa bakar, yaş olduğunu anlar diye de deli oluyordum." (YTK s. 63)
Delik deşik etmek	"...kendini bu kadar öfkeliendiren adamı delik deşik ederdi." (BMİ s. 146)
Delik deşik olmak	"...delik deşik, eli ayağı tutmaz bir balık ağı..." (TİÜA. s. 39)
Demir almak	"...geminin demir almakta geciktiği bir liman..." (BDF s. 378)
Demir atmak	"Bu pis dünyaya demir atmamı istersen..." (AB s. 133)
Demir atmak	"Bir gemi. Burnu yan dönük. Demir atık." (MD S. 185)
Derdine düşmek	"...sevdayı sana unutturmak derdine düşmüş." (EBTA s. 327)
Destek olmak	"Gövdene destek olsunlar diye..." (EBTA s. 324)
Dile getirmek	"Şarkının, umutsuz bir aşk acısını dile getirmesinin hiç önemi yokTU" (IP s. 213)
Dile getirmek	"Anam şairdir, dertlendi mi dile getirirdi dertlerini..." (GAKG s. 227)
Dilinin ucuna gelmek	"Dilimin ucuna dek geliyordu sormak." (İ. s. 31)
Dilinin ucunda	...sözlerini unuttuğum bir türkünün dilimin ucunda eksikli eksikli çağıldaması gibi... (EBTA s. 324)
Doğduğuna pişman olmak	"...kahrından, doğduğuna doğacağına pişman olur..." (BZL s. 354)
Dolup taşmak	"Kent, bir bir yoldan akın edip gelen insanlarla dolup taşmamış henüz." (TİÜA. s. 41)
Dolup taşmak	"...saçları kuaför elinden yeni çıkmış yaşlı kadınlarla dolup taşıyor..." (AB s. 129)
Donup kalmak	"Dondum kaldım öyle." (BVO s. 244)
Dökülüp saçılmak	"Yetse bile Akdeniz'den geçiremem, dökülür saçılır..." (BMİ s. 151)
Dudak bükmek	"Dudak büktü: Lüzumsuz olur!" (YK. s.17)
El açmak	"Onlara el açmayacağım." (AB s. 132)
El ayak çekilmek	"...ortalıktan el ayak çekilince gelir, usullacık yataklarımıza girerdik." (YTK s. 59)
El etmek	"Bir Selime'ye el etmedikleri kalıyordu." (IP s. 208)
El kapısı	"...yüzsuysu döker miyiz el kapılarında?" (PRY s.)
El konmak	"Sezar, seferde iken tahtına el konduğunu öğrenir." (SZG s. 370)
El üstünde tutmak	"El üstünde mi tutacaktın o zaman beni?" (AÜ s. 118)
Ele almak	"...kesin olarak ele almaktan korktuğu merdiven işini..." (YBT s. 277)
Ele geçirmek	"...Roma'yı yeniden ele geçirmeye yeterli görünüyor." (SZG s. 370)

Eli ayağı tut(ma)mak	“...delik deşik, eli ayağı tutmaz bir balık ağı...” (TİÜA. s. 39)
Eli boş dönmek	“Yıllar öncesi bu duraklarda bekleyişlerimi, eli boş dönüşlerimi.” (YBY. s. 54)
Elinde kalmak	“...vay benim tarihleri titreten milletim, kimlerin elinde kalmışsın.” (BŞL s. 105)
Elinde olmak	“Kanun maddelerinden söz edilince ben elimde olmayarak kızardım.” (DHBR s. 251)
Elinden almak	“Kızmışlardı biraz ressam seyircilerin ellerinden aldı diye.” (KTÇ s.205)
Elinden çıkarmak	“Değişmeseydim o koca evi,camları renkli evi, elimden çıkarmasaydım...” (AÜ s. 118)
Elinden çıkmak	“...benim elimden çıkmış bir insanmışçasına istediklerimi yapıyor.” (PNC s. 174)
Elinden geleni yapmak	“...Moskoflara uşak yapmak için bilerek bilmeyerek ellerinden geleni yapıyorlar.” (BŞL s. 108)
Elinden kurtulmak	“Zor kurtulmuşlardı elinden.” (GU s. 93)
Elinden kurtulmak	“Hırsla bir silkindim, kurtuldum babamın ellerinden.” (BVO s. 243)
Elini çabuk tutmak	“Hadi bakalım elini çabuk tut.” (MASA s. 285)
Elini eteğini çekmek	“Mumya-konak elini de çekmiş yaşamaktan eteğini de...” (TİÜA. s. 38)
Elini kolunu bağlamak	“Demek Ata’nın dedikleri ellerini kollarını bağlamıyordu Almanların.” (ŞGİ s. 159)
Fark etmek	“...defalarca geçtiğini fark etmedim çetelenin üstünden.” (EBTA s. 328)
Fark etmek	“...bakışımızdaki acıyı nasıl fark etmemiş olurlar.” (SZG s. 373)
Farkına varmak	“...hareketlerinin tuhaflığına güldüğünün farkına varmıştı.” (DVL s. 70)
Farkına varmak	“Zurnacı onun bir şeye darıldığının farkına varmıştı.” (DVL s. 71)
Farkına varmak	“...işin içinden bir bit yeniği olduğunun farkına varmış...” (DVL s. 72)
Farkına varmak	“Karı koca; oğulları ile birlikte farkına varmadan yaşadıkları hayatı birtakım kurallara bağlamışlardı.” (IP s. 212)
Farkına varmak	“Nice sonra bir de farkına vardım ki...” (BVO s. 239)
Farkına varmak	“...olayı nasıl başlamıştı, tam da farkına varamadım doğrusu.” (BVO s. 242)
Farkına varmak	“Farkına varınca nasıl oldum?” (BVO s. 243)
Farkına varmak	“...var olan değişmenin yeniden bir kez daha mı farkına varılıyor.” (SZG s. 368)
Fırsat kollamak	“İkisi de ayrılmak için fırsat kolluyordu.” (ÖO s. 386)
Fikrini çelmek	“...çocukların fikrini çelen balon satıcıları...” (ÖO s. 384)
Geç kalmak	“Geç meç kalmış olmalıyım.” (PRY s. 351)
Gelip geçici olmak	“Gözlerinde gelip geçici bir ışıltı yanıp söndü o an.” (MGA s. 233)
Gerdeğe girmek	“Taş İskele diyor ki, kış demek denizle gerdeğe girmem demek!” (TİÜA. s. 43)
Geri dönmek	“Rahata eren bedeniyle geri döndü.” (FRC s. 364)
Geri vermek	“Satırları iyi görmedikleri için baştan sağma bir göz gezdirdikten sonra geri veriyorlardı.” (DHBR s. 249)
Göğüs germek	“Bin bir sıkıntıya göğüs gerdi...” (BVO s. 244)
Gölge düşürmek	“...ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti.” (PRY s. 347)
Gönlü düşmek	“Fakat onun gönlü hiçbirine düşmemişti.” (DVL s. 69)

Gönlü kırılmak	"Kızımın gönlü kırılmayacak mı?" (AÜ s. 118)
Gönlü kırılmak	"Şimdi getirmişsin de, gönlün kırılmasın, hani diyerekten..." (KYSK s. 339)
Gönlünden geçmek	"...açılan büyük ev, gönlünden geçenlerin gerçekleşmesine yeterli olmamış." (EBTA s. 332)
Gönlünü almak	"N'aptıysa gönlümü alamadı bir türlü." (BVO s. 243)
Gönlünü almak	"Eğildi, gönlümü almak istercesine yüzüme baktı." (YK. s. 15)
Gönül indirmek	"...istasyonunun küçücük bir görevliliğine gönül indirmesine kimseler inanmıyor." (EBTA s. 328)
Gönül vermek	"Rahmetlinin bir başka kadına gönül verip..." (KYSK s. 338)
Görmezden gelmek	"...uzattığım elimi görmezlikten geldi." (BUZ s. 292)
Görmezden gelmek	3.aldırmıyorsun Sen, Sevincimizi görmezden geliyorsun." (EBTA s. 325)
Göz açıp kapayıncaya kadar	"Bir göz açıp kapamalık zaman içinde Osman Dayı ile ilgili hiçbir şey kalmıyor kayıkthane duvarının dibinde." (TİÜA. s. 49)
Göz açtırmamak	"Bi kıymık kızana bile göz açtırmıyordu ki batası yer." (GU s. 84)
Göz alabildiğine	"Seni öyle hatırlamak bir gün insana göz alabildiğine yeşil çevreyi tepeden seyran etmek gibi coşku veriyor." (EBTA s. 324)
Göz atmak	"...kulübeye bir göz attık mı, bakarız görürüz ki..." (TİÜA. s. 39)
Göz atmak	"Bi kez daha baltaya göz atarak lambayı kıstı." (GU s. 88)
Göz atmak	"Her yolcu, tomarları açıyor, hiç olmazsa sayfalara bir göz atıyordu." (DHBR s. 249)
Göz dikmek	"Onun bunun namusuna göz dikmek erkeklik midir..." (GU s. 87)
Göz gezdirmek	"Satırları iyi görmedikleri için baştan savma bir göz gezdirdikten sonra geri veriyorlardı." (DHBR s. 249)
Göz gezdirmek	"...hikâyelerime asık suratla göz gezdiren yataklı vagon yolcularının yüzlerinden..." (DHBR s. 255)
Göz göze gelmek	"Pek göz göze gelmemeye çalışıyordum." (İ. s. 35)
Göz göze gelmek	"...giyinip kaçarken, arkadaşımın annesiyle göz göze geldik." (YTK s. 60)
Göz göze gelmek	"Bir ara göz göze geldiler." (ÜFE s. 77)
Göz göze gelmek	"...arkadaşımın annesiyle göz göze geldik." (YTK s. 60)
Göz göze gelmek	"Nedense tam göz göze gelecekken ikimiz..." (BDF s. 381)
Göz gözü görmemek	"Dumandan göz gözü görmüyordu." (GAKG s. 225)
Göz kamaştırmak	"...şekerci gözlerimizi kamaştıran yığından bir küçük parça koparıp..." (EBTA s. 325)
Göz kamaştırmak	"...çünkü karşında kim olsa güzelliğinin göz kamaştırdığını yadsıyamazdı." (EBTA s. 327)
Göz kamaştırmak	"Sabah pencereyi açar açmaz, göz kamaştıran bir beyazlıkla yürüdüler odaya." (BDF s. 380)
Göz kulak olmak	"...bir yandan kadına göz kulak olurken, bir yandan da..." (MGA s. 234)
Göz kulak olmak	"Sen göz kulak olacaksın bunlara artık, dedi." (KYSK s. 338)

Gözden çıkarmak	"Nihat Bey'in seni bir Pul gibi gözden çıkarmasında şaşılacak yan göremiyorum." (EBTA s. 331)
Gözden geçirmek	"...Osman Dayı'nın ayaklarını gözden geçiriyor, dönüp geliyor..." (TiÜA. s. 44)
Gözden geçirmek	"Çukuru gözden geçirmeye koyuldu." (BTKM s. 99)
Gözden geçirmek	"...Tepebaşı'na doğru yürümek, yapıları gözden geçire geçire..." (YBT s. 269)
Gözden kaçır(ma)mak	"...onun hareketlerini gözden kaçırmıyorlardı." (DVL s. 68)
Gözden uzaklaşmak	"Artık trenlerin boyuna gözden uzaklaştıkları çağa geldim ben de." (EBTA s. 323)
Göze almak	"Arkalarından koşmayı göze alamıyordu." (GU s. 87)
Göze çarpmak	"...gözüne çarpan en ufak bir düzensizliği hoş görmüyordu." (BTKM s. 98)
Göze çarpmak	"...gözüne çarpan en ufak bir düzensizliği hoş görmüyordu." (BTKM s. 98)
Gözleri dolmak	"Kadının ela gözleri doluverdi..." (ÜFE s. 77)
Gözleri dolmak	"Gelinlerin tırnakları kınalandıkça dertlenirdi anam, gözleri dolardı." (GAKG s. 226)
Gözleri kan çanağına dönmek	"Onunla yıkanınca gözlerim kan çanağına dönüyor." (BBY s. 259)
Gözleri takılıp kalmak	"Gözleri uzaklarda bir hayale takılı, kulaklarında bir kahkaha..." (DVL s. 74)
Gözlerini kaçırmak	"...sonra kaçırdı gözlerini, eğdi başına." (MASA s. 284)
Gözlerini kaçırmak	"...aynı anda kaçırıyoruz gözlerimizi." (BDF s. 381)
Gözü ilişmek	"Odadan çıkarken gözü perdeleri açıp balkona vuran ışığa ilişti." (IP s. 213)
Gözü kararmak	"Bohçayı açınca gözlerim kararıyordu." (GAKG s. 228)
Gözü kararmak	"Gözlerim kararırverdi." (BVO s. 239)
Gözü takılmak	"Takıldı kaldı gözleri." (TU s. 200)
Gözü tutmamak	"Bir iki kez karşımıza çıktı, hiç gözümüz tutmadı." (MD s. 186)
Gözü üzerinde olmak	"...yüzüne bakamıyordum ya, gözlerinin üstümde olduğuna... emindim." (YTK S. 63)
Gözünde olmamak	"Çevredekiler değil, kendi özüm bile yoktu gözümde." (EBTA s. 330)
Gözünden kıskanmak	"...gençliğinden beri saklardı, gözünden kıskanırdı..." (GAKG s. 229)
Gözüne ilişmek	"Gözlerini açar açmaz, karşıdaki şatamsu eve ilişti gözü." (BTKM s. 99)
Gözünün önünden geçmek	"Yıllar öncesinde algıladığım şeyler, senin ölüm haberinle geçiverdi gözlerimin önünden." (EBTA s. 323)
gözüyle bakmak (bir şey)	"Sen ona sevda gözüyle baktın Şadiye hala." (EBTA s. 331)
Gözyaşı dökmek	"...yol boyunca, şıp şıp gözyaşı dökerdi." (BZL s. 354)
Gücü yetmek	"Benim gücüm bir 'land'ı kaldırıp İtalya'nın Yunanistan'ın üstüne koymaya yetmez." (BMİ s. 151)
Gücü yetmek	"Yeni başlayan sancıların gücü, bebeği rahminden söküp almaya yetmiyordu." (FRC s. 360)
Gücü yetmek	"Çünkü su cinine güç kuvvet yetmiyor." (FRC s. 364)

Gücüne gitmek	"Çok gücüne gitti..." (TU s. 200)
Güçlük çekmek	"Bayram arabalarına binmiş güçlük çekmeden kayıveriyordu insanlar 208
Gül gibi geçinmek	"O hastalanmadan önce gül gibi geçiniyorlardı." (ÜFE s. 78)
Gün görmemek	"Nasıl olsa gün görmemişti kendileri..." (GU s. 85)
Günaha girmek	"Günaha giremem ben." (GU s. 93)
Haber almak	"...Akademi'yi bırakmak zorunda kaldıktan sonra bir daha haber alamadım ondan." (AB s. 137)
Haber almak	"...bir tepede resim yaparken yıldırım düşmesi sonucu öldüğü haberini aldım." (BUZ s. 300)
Haber salmak	"Padişah haber salacaktı." (ÇCK s. 193)
Haber salmak/göndermek	"Haber salmasam bile topla." (GU s. 84)
Haber salmak/göndermek	"Güz dedi mi, pırtıyı topla, haber salmasam bile..." (GU s. 84)
Haber salmak/göndermek	"Baban haber salınca..." (GU s. 87)
Haber salmak/göndermek	"O zaman babam haber yollamıştı." (AÜ s. 119)
Haber vermek	"...sanki birilerine haber vermesi gerekiyormuş gibi..." (KKŞ. s. 309)
Haber vermek	"Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz." (PRY s. 347)
Hak vermek	"Ona da hak veriyorduk bir bakıma." (DHBR s. 248)
Hak vermek	"...kızın da oğlun da sana hak vermedi." (EBTA s. 330)
Hakkı olmamak	"Hakkım yok ki!" (YK. s.17)
Halden anlamak	"Yine iyi insanlarda da, ses çıkarmıyor, halden anlıyorlardı." (ÜFE s. 78)
Hali harap olmak	"Yataklı vagon yolcuları da olmasa halimiz haraptı" (DHBR s. 250)
Hapse girmek	"Hapse girersiniz burada, girmesenez bile hiç rahata eremezsiniz..." (YBT s. 275)
Har vurup harman savurmak	"...paranı onun bunun gibi har vurup harman savurmuyorsun." (KYSK s. 340)
Hatırı sayılır	"Ağa, zengin, hatırı sayılır bir adamdı." (DVL s. 70)
Hayale kapılmak	"Hiçbir hayale kapılamazdı" (ÜFE s. 75)
Helal süt emmek	"Gün görmüş, helal süt emmiş bir karısı vardı." (ÜFE s. 79)
Hesaba katmak	"...manga komutanı arkadaşını hesaba katmamakta duraksadı." (BTKM s. 101)
Hesaba katmak	"Konağa hesaba katmazsak amcamın evi mahallenin en yüksek eviydi." (Ç. s. 193)
Hesabını tutmak	"Senin hesabını tuttuğun ellilikler yarı değerinden aşağıya inmişti." (EBTA s. 328)
Hır çıkarmak	"Ergün asla hır çıkarma yanlısı değildi." (BMİ s. 148)
Hoş görmek	"...gözüne çarpan en ufak bir düzensizliği hoş görmüyordu." (BTKM s. 98)
Hoşa gitmek	"Çünkü resim sevmek, hoşa gitmek için değil algılanmak için yapılır." (BUZ s. 296)

Hoşuna gitmek	"Hoşuma gitti." (ST. s. 21) "
Hoşuna gitmek	"Filanca falanca hoşumuza gider de şu bize hiç de zararı dokunmayan hoşumuza gitmez. " (DVL s. 69)
Hoşuna gitmek	Karşıdaki manzara hoşuna gidiyordu." (BTKM s. 98)
Hoşuna gitmek	"Ayrancı bütün dikkatiyle dinlerdi beni, bu ilgi hoşuma giderdi." (DHBR s. 251)
Hoşuna gitmek	"Niçin, hoşuna gitsin diye." (KYSK s. 342)
Israr etmek	"...Israr etmese, gideceğim yoktu bittabii." (KYSK s. 335)
İç geçirmek	"...bir derinden iç geçiriyor ki hani." (TİÜA. s. 42)
İçi açılmak	"Genişlik başkaydı, adamın içi açılıyordu." (GU s. 91)
İçi burkulmak	"...ağır ağır ığralanıp söyledikçe içim burkulurdu." (GAKG s. 227)
İçi cız etmek	"...diye içimiz cız ediyordu." (MD s. 186)
İçi daralmak	"...bir ağırlığın boğazıma doğru çıktığını hissediyorum, içim daralıyor..." (KYSK s. 342)
İçi gitmek	"...Necla'dan söz açılrsa diye içim gidiyordu." (İ. s. 31)
İçi içine sığmamak	"İçim içime sığmıyordu." (BVO s. 240)
İçi içine sığmamak	"İçim içime sığmıyor." (BVO s. 243)
İçi kalkmak	"İçim kalktı." (AÜ s. 121)
İçi rahatlamak	"İçim rahatladı." (ST. s. 23)
İçinden geçmek	"Birine daha sormak geçti içimden." (ST. s. 24)
İçinden gelmek	"...merhaba bile demediğimiz şu adamı vurup öldürüvermek gelir içimizden." (DVL s. 69)
İçinden gelmek	"Konuşmak içimden gelmezdi." (GAKG s. 222))
İçinden gelmek	Sözleri sarmazdı beni, içimden gelenlere uymazdı." (GAKG s. 222)
İçinden gelmek	"Ağlamak geliyordu içimden" (GAKG s. 223)
İçine sindirememek	"Babamın beni böyle haksız yere dövmesini sindiremiyordum içime." (BVO s. 243)
İçini çekmek	"Kendimde olmadan içimi çekmişim." (YTK s. 65)
İçini çekmek	"Durmuş da içini çekti." (YTK s. 65)
İçini çekmek	"İçini çekti." (BUZ s. 296)
İçini çekmek	"Kadınca bir edayla ürpererek içini çekti." (YK. s. 15)
İki büklüm olmak	"İki büklüm olmuş, tir tir titriyorduk." (YTK s. 65)
İki büklüm olmak	"İhtiyarladılar, kimisi iki büklüm oldu ama yaşıyorlar gene de." (YBT s. 271)
İki gözü iki çeşme	"Baktım, anam iki göz iki çeşme ağlıyor." (BVO s. 244)
İleri sürmek	"İstasyon şefi dedikodulara yol açacağını ileri sürerek bunlara da engel olmak istedi." (DHBR s. 254)
İleri sürmek	"Şimdi de demiryollarının sayesinde ekmek yediğimizi ileri sürerek sadece bu konuda hikâyeler yazmamızı istiyordu." (DHBR s. 254)
İple çekmek	"Hanidir, iple çekiyordu güzü." (GU s. 83)
İş bilmek	"İş bilmiyorsun baba, iş bilseydin..." (AÜ s. 118)

İşine gelmek	"Çünkü işlerine gelmez." (BŞL s. 107)
İşine gelmek	"Benim de işime geliyordu." (DHBR s. 256)
Kafa yormak	"Bir motor gürültüsü duydu ama neyin nesi diye kafa yormadı." (BTKM s. 99)
Kafa yormak	"...Onları çıkıp kim kurtaracak diye kafa yoruyordum." (ŞGİ s. 160)
Kafası bozulmak	"Bugünkü halimize çok kafam bozuluyor..." (BMİ s. 152)
Kafasına koymak	"...kiracı almayı kafana koymuştun." (EBTA s. 331)
Kafasına koymak	"Daha doğrusu sevmeyi iyice kafaya koymuştum." (YK. s.14)
Kafasından geçirmek	"... diye geçiriyorum kafamdan." (PNC s. 174)
Kafasını kurcalamak	"Günlerdir aklımı kurcalayan yüzlerce ölüm arasından..." (PNC s. 177)
Kahrını çekmek	"...pis bir sarhoşun kahrını çekmek zorunda mıydılar?" (BS s. 165)
Kan beynine sıçramak	"Kan beynime sıçradı." (BVO s. 239)
Kan ter içinde kalmak	"Babamla bu yoldan dönmüştük, kan ter içinde." (İ. s. 28)
Kan tutmak	"Babasının midesini görünce kan tutmasına benzeyen bir baş dönmesi ile..." (ÖO s. 384)
Kara sevdaya tutulmak	"Kara sevdaya tutulmuştu" (TU s. 198)
Karar vermek	"Adamı dinlememeye karar verdiği için, çevresine bakabiliyor..." (YBT s. 275)
Karar vermek	"Eve dönmeye karar verdi." (ÖO s. 386)
Karşı çıkmak	"Nihat Bey mi kopmuş senden, yoksa babası mı karşı çıkmış..." (EBTA s. 333)
Karşı koymak	"...ölüme karşı koymak için bütün bir ömür yapılan ibadetlerin..." (BĞB s. 216)
Karşı koymak	"Karşı koymayın, kabul edin (BUZ s. 300)
Karşı koymak	"Yıllardır inatla karşı koyduğumuz, direndiğimiz, korktuğumuz duygular." (BDF s. 380)
Karşılık vermek	"Genç Yahudi bitkin gülümsemesi ile karşılık veriyordu bana." (DHBR s. 255)
Karşılık vermek	"...bir karşılık vermedi adam." (YBT s. 268)
Kaşlarını çatmak	"Kaşlarını çatıyor." (YBY. s. 51)
Kaşlarını çatmak	"Hemen kaşlarını çatardı." (BVO s. 238)
Kat çıkmak	"Evet kat çıkmayı ve kiracı almayı kafana koymuştun." (EBTA s. 331)
Kazık yemek	"...hep kazık yemekten korkup Hep kazık yiyen ezik halkımızın güvensizliğini." (BDF s. 379)
Keçesini sudan çıkarmamak	"Bu kızın da keçesi hiç sudan çıkmıyor." (FRC s. 362)
Kem gözle bakmak	"Kime kem gözle baktım?" (TU s. 198)
Kendinden geçmek	"...gözleri kimseyi görmeyecek kadar kendilerinden geçmişler miydi?" (AB s. 132)
Kendinden geçmek	"Demek o öfke ile kendimden geçmişim ki." (BVO s. 239)
Kendinden geçmek	"Bunu birden anladı ve bir kez daha kendinden geçti." (ÖO s. 390)
Kendine gelmek	"...akşama kadar başım döner, kendime gelemedim." (YTK s. 60)
Kendine gelmek	"Eğer kendimize gelirsek..." (BŞL s. 107)
Kendine gelmek	"Kendime geldiğimde, bir de baktım çalışma odasımdayım." (BVO s. 237)

Kendine gelmek	"Çocuk alnının sızısıyla geldi kendine." (DTVÇ. s. 321)
Kendine gelmek	"Alnına düşen bir yağmur damlasıyla kendine geldi." (ÖO s. 385)
Kendini alamamak	"Ona bakmaktan kendisini alamamıştı." (DVL s. 71)
Kendini beğenmek	"...rahat ve kendini beğenmiş bir müşteri kalabalığına..." (DHBR s. 254)
Kendini kaybetmek	"Demek yeni yeni bluğa ermenin yığıtlenmesi ile birden kendimi yitirmişim. (BVO s. 242)
Kendini tutmak	"Güç tuttum kendimi." (ST. s. 23)
Kendini tutmak	"Yumruğunu sıkıp masaya vurmamak için zor tuttu kendini." (BŞL s. 110)
Kendini tutmak	"Midesi kabarıyor o zaman ve kendisini tutmak için umutsuz bir savaşa giriyor." (AB s. 134)
Kendini vermek	"Korkuya verme kendini." (FRC s. 364)
Kendini vermek	"Sesten kurtulmak için, bir işe vermeli adam kendini." (TİÜA. s. 48)
Keyfi gelmek	"Keyfim yerine geldi, oyuna daldık." (ŞGİ s. 156)
Kırk yılda bir	"N'olacak kırk yılda bir ziyafet." (PRY s. 347)
Kırkı çıkmak	"İlk doğumunun kırkı çıkmadan döllen rahmi..." (FRC s. 359)
Kıyamet kopmak	"Ya bir de yağmur çiselemeye görsün, o zaman bizim yüreklerimizde kıyamet kopardı." (YTK s. 59)
Kıyameti koparmak	"Necdet onun tek başına gezmeye çıktığını duysa kıyametleri koparır. " (AB s. 131)
Kocaya vermek	"Kızını gencecik yaşında kocaya verdin." (EBTA s. 334)
Kol kanat germek	"...bizim gibilere kol kanat geriyorlar." (BŞL s. 106)
Korku saçmak	"Kudurgan sesi ortalığa korku saçıyordu." (FRC s. 365)
Kök salmak	"Kök salamazlar bir türlü, sürgün veremezler. (BDF s. 381)
Kulağına çalınmak	"Temel'in son sözleri çalınıyor kulağına..." (TİÜA. s. 47)
Kulağına küpe olmak	"Sakın ha, küpe ola kulağına." (BVO s. 239)
Kulak kabartmak	"Kulak kabarttı, soluğunu tutup bekledi, çıt yokTU" (GU s. 86)
Kulak kabartmak	"Adam, kadının birden bire yeten sesiyle ortalığı kaplayan sessizliğe kulak kabarttı." (MGA s. 234)
Kulak vermek	"Çevresine kulak verdi." (BTKM s. 102)
Kulak vermek	"İyi kulak ver bana, ozan." (AÜ s. 117)
Kulak vermek	"Az kulak verince duyduğu sesin türkü filan olmadığını anladı" (IP s 210)
Kulak vermek	"İnsan böyle bir sese kulak verip saatlerce dinlese..." (IP s. 211)
Kulak vermek	"...Ada Sahilleri türküsüne kulak vermen için seni uyardığında." (EBTA s. 330)
Kurban vermek	"Her yıl bir kurban veriyorlarmış deve" (ÇCK s. 193)
Kuşku duymak	"O da kuşku duymadı yeteneğinden." (BUZ s. 291)
Laf etmek	"Laf etmesinler diye, essahtan essahtan çektim." (AYÇ s. 308)
Masraf kapısı	"Masraf kapısı olmaz." (PRY s. 350)
Mazur görmek	"...beni mazur gör, yaşlılığıma ver." (YBT s. 272)
Merak sarmak	"Oyuna, çalgıya küçük yaşından merak sardırılmış, sonra da bir türlü

	bırakamamıştı.” (DVL s. 69)
Meydan vermemek	“...davulcunun dönerken kendilerine çarpmasına meydan vermemek için...” (DVL s. 68)
Midesi bulanmak	"Midesi iyice bulanmıştı." (ÖO s. 384)
Muradına ermek	"Erbedaş Çeşmesi'nin başında murada ermek istiyor." (BZL s. 356)
Münasip görmek	“...oğluna münasip gördüğü kızları bir kere daha zihninden geçirdi.” (DVL s. 68)
Müstahak olmak	"Cezaya müstahaktır." (FRC s. 364)
Nefes/soluk almak	"Zor soluk alıyordun." (EBTA s. 324)
Nefesini tutmak	“Kulak kabarttı, soluğunu tutup bekledi, çıt yoktu.” (GU s. 86)
Not almak	“...sekreter Monika telefonda not alıyordu.” (BMİ s. 143)
Numara yapmak	"Reklam fiyatına satmak için numara yapan gözbağcılar..." (ÖO s. 384)
Nur topu gibi	“Nur topu gibi bir kız işte sana doğurduğu...” (AÜ s. 117)
Nutuk çekmek	“Ekranla lise arkadaşını göçmen işçilere söylev çekerken görüyordu.” (BMİ s. 150)
Ocağına düşmek	“Ocağına düştüm abi.” (ST. s. 24)
Oh çekmek	“...derinden bir oh çekip...” (BMİ s. 140)
Oralı olmamak	“Oralı görünmeyişine canım sıkıldı.” (YK. s.15)
Ortadan kaldırmak	“Böylesine bir evi ortadan kaldırmak, beş yıldır burada hiç yokmuş gibi bir anda hiçe indirmek.” (TİÜA. s. 49)
Ortaya çıkmak	"...ortaya çıkan yeni durumu kavramak, hakim olmak ve ziyan etmemek için değişiyor." (SZG s. 372)
Ortaya çıkmak	“...annenin elini çekerek sinirin altına doğru uzatmasıyla ortaya çıkar." (SZG s. 373)
Ortaya çıkmak	"...ortaya çıkan yeni görünüşten dolayı hor görmeye meylettiğimiz..." (SZG s. 374)
Ortaya çıkmak	"Müslüman ve haya duygusuyla örtülü bir toplumda belirebildiği ölçüde ortaya çıkmıştır." (SZG s. 375)
Oyun oynamak	“Bodrum kattakiler sık sık bu oyunu oynuyorlardı ona.” (BS s. 163)
Oyun oynamak	"Oda arkadaşına oyun oynamış bir deli gibi mutluyum." (SZG s. 376)
Ödü kopmak	"Biti düşüreceğim diye ödüm kopuyordu...." (GAKG s. 224)
Ödü kopmak	"...bulacağım diye ödüm kopuyordu." (GAKG s. 224)
Ödü kopmak	"Bir şey olur diye ödü kopardı." (GAKG s. 229)
Parantez açmak	“...bir parantez açılır.” (MD s. 185)
Peşine düşmek	“Boşandıktan sonra peşime düşen çok oldu.” (YK. s.18)
Pılı pırtıyı toplamak	“Güz dedi mi, pırtıyı topla...” (GU s. 84)
Pılı pırtıyı toplamak	“Güz dedi mi, topla pılı pırtıyı, Hacer.” (GU s. 84)
Rahat bırakmak	“Adamı rahat bırakmıyorsunuz!" (IP s. 205)
Rahat bırakmak	"Acaba bunlarla oyalanıp, kendisini rahat bırakayım diye mi..." (KYSK s. 338)
Rahata ermek	“Hapse girersiniz burada, girmesiniz bile hiç rahata eremezsiniz...” (YBT s. 275)

Rahata ermek	"Rahata eren bedeniyle geri döndü." (FRC s. 364)
Rahatsızlık duymak	"Ani bir rahatsızlık duydum." (KYSK s. 339)
Randevu vermek	"Bir gün Olaf, SC'nin merdivenlerinde randevu vermişti." (AB s. 130)
Razı olmak	"...yüzünü görmeden razı olduğum sabit enişte çalışmak zorunda kalınca..." (EBTA s. 329)
Sahip çıkmak	"...milli değerlerimize sahip çıkmamız gerekiyor." (BŞL s. 108)
Sahip çıkmak	Her zaman ona sahip çıkabilmeyi kudretimiz olacak mı?" (SZG s. 374)
Saygı göstermek	"Birbirinizin değerlerine saygı ve anlayış gösterin." (BMİ s. 150)
Selam vermek	"Köye, yolu düşen bir konuk gibi selam verdi." (FRC s. 364)
Ses çıkarmamak	"Yine iyi insanlardı da ses çıkarmıyor, halden anlıyorlardı." (ÜFE s. 78)
Ses çıkmamak	"Ses çıkmamıştı bizden, gene de çıkmadı." (ŞGİ s. 157)
Ses etmek	"Gelin ama ses etmeyin." (AYÇ s. 304)
Ses etmek	"Lan ses etmeyin demedik mi size?" (AYÇ s. 305)
Ses seda çıkmamak	"Onun için sesim sadam çıkmıyor." (BBY s. 263)
Sesi soluğu kesilmek	"Birden sesi soluğu kesildi." (FRC s. 363)
Sesini çıkarmamak	"Ökkeş sesini çıkarmadı." (BMİ s. 153)
Sesini kesmek	"Lan kesin sesinizi!" (AYÇ s. 304)
Sesini kesmek	"Kes sesini diye bağırdı." (KKŞ s. 311)
Sır ver(me)mek	"Gözleri görünmüyor, yuvalara çekilmiş sır vermiyor..." (TİÜA. s. 44)
Sırtını yere getirmek	"Gâvurun başpehlivanının bile sırtını yere getirmiş bu." (DVL s. 69)
Silip süpürmek	"İki kayığı silip süpürmek, deniz suyu ile yıkamak, temizlemek..." (TİÜA s. 41)
Sinek avlamak	"Sinek avlayıp duruyoruz şurada." (GU s. 93)
Sipere yatmak	"Sipere yatın." (AYÇ s. 305)
Soluğu kesilmek	"Ama ben içinde donuyordum, soluğum kesiliyordu." (GAKG s. 229)
Soluk almak	"...zorlukla bir soluk aldı ve sopaların bir bölümünü sobaya doldurdu." (BS s. 170)
Sona ermek	"...yıldızlar altında uyumanın büyük keyfi de sona ererdi." (BZL s. 357)
Sonuç almak	"Ama aynı itimat şehirde sonuç alamamış, yenilgiye uğramıştı." (BĞB s. 219)
Söz açmak	"Önemli saydığı şeylerden söz açacağı zamanlardaki tavrını takınmıştı." (İ. s. 34)
Söz açmak	"Söz açardı çocukluğumdan." (YBY. s. 53)
Söz açılmak	"Necla'dan söz açılma diye..." (İ. s. 31)
Söz dinlemek	"...akıllı adam söz dinlemez olur mu?" (TİÜA. s. 49)
Söz etmek	"Seçimden seçime, güzel sözler ediliyordu, yalandan." (GU s. 85)
Söz etmek	"Necdet'e bir gün bundan söz etmişti." (AB s. 126)
Söz etmek	"Bundan söz ettiği zaman Dr. Wilmetz gülümsemiş." (AB s. 127)
Söz etmek	"Türk el sanatlarından söz ediyor olabilirler." (AB s. 137)
Söz etmek	"Demek Janet'in sözünü ettiği sizsiniz..." (MD s. 188)
Söz etmek	"Kanun maddelerinden söz edilince ben elimde olmayarak kızardım." (DHBR s. 251)

Söz etmek	"Şu sıralarda başkentte yabancı bir ressamdan söz ediliyormuş." (BUZ s. 300)
Söz etmek	"Ondan söz etmek için, ona izin veren zamanları seçmeli." (SZG s. 369)
Söz etmek	"...Üzeyir, 'hepimizin başına gelecek' diye bir söz etti." (ÖO s. 386)
Söz geçirememek	"Zurnacı arkadaşı zorlamış, söz geçiremeyince düğün sahibi ayağına gelmişti." (DVL s. 70)
Söz vermek	"Ne ona, ne de başkalarına söz vermeye, vaatte bulunmaya durumum uygun değildi." (YK. s.15)
Söz vermek	"Söz veriyorum demişti." (AB s. 130)
Söz vermek	"Söz veriyorum, uslu olacağım." (AB s. 133)
Söz vermek	"... arayan, kararsız, söz vermiş..." (ÖO s. 384)
Sözü edilmek	"Yeri gelince sözü edilir..." (MD s. 185)
Sözünde durmak	"...vefasız tüccarın sözünde durmaması yüzünden..." (BĞB s. 220)
Sözünü kesmek	"Elini boş ver gibi sallayıp sözümü kesti. (KYSK s. 340)
Sözünü tutmak	"Tuttu, sözünü tutTU" (KYSK s. 340)
Surat asmak	"Evler birbirine surat asıyor, araları da açık." (TİÜA. s. 37)
Sürgün vermek	"Kök salamazlar bir türlü, sürgün veremezler." (BDF s. 381)
Sürüp gitmek	"Bu böyle sürüp gidemezdi." (YTK s. 58)
Şakaya vurmak	"Dudaklarım saçları arasında, şakaya vurdum." (YK. s. 16)
Tadına varmak	"...tadına ilk varıyormuşçasına söyledim." (ŞGİ s. 161)
Tadından yenmemek	"Hele şu işe bir yerleşirsek, tadından yenmeyecek." (BŞL s. 106)
Taşı sıkça suyunu çıkarır	"O zaman genç, taşı sıkça suyunu çıkaracak kadar kuvvetliydi." (DVL s. 69)
Tat almak	"Çocuk eşyadan tat almayı istedi." (DTVÇ. s. 319)
Tavır takınmak	"...telaşlı bir tavır takınmıyordu..." (YBT s. 269)
Tayin çıkmak	"Bize nereye tayin çıkarsa oraya gideriz di mi?" (PRY s. 350)
Tehdit etmek	"...aleyhimize raporlar yazacağımı söyleyerek bizi tehdit ediyordu." (DHBR s. 254)
Temize çekmek	"...istasyon şefinin odasındaki tek daktiloda temize çekiyorduk." (DHBR s. 248)
Teselli etmek	"Onu teselli ettim, saçlarını okşayarak ağlama, dedim." (DHBR s. 252)
Ucuz atlatmak	"Bir püsküllü belayı vallahi ucuz atlattık." (BMİ s. 152)
Umudunu kesmek	"Şimdi olsa, Gary Cooper'den umudumuzu keserdik." (MD s. 183)
Umudunu kesmek	"Mutluluktan umudunu kesmezdi." (GAKG s. 228)
Umudunu kesmek	"Umudunu kesen Ahmet Nedim son bir çırpınısla..." (YBT s. 272)
Umut bağlamak	"Bu umut bağladığı bir sevgi ilişkisi değil..." (YBT s. 280)
Umut vermek	"Sana sonsuz umutlar veren ne çok çizgi." (EBTA s. 328)
Umutsuzluğa düşmek	"Temelde, alacağı karşılıklarla büsbütün umutsuzluğa düşeceğinden korkuyordu Ahmet Nedim." (YBT s. 270)
Uzak durmak	"Babamın sana bir uzak duruşu vardı." (EBTA s. 333)
Vaatte bulunmak	"Ne ona, ne de başkalarına söz vermeye, vaatte bulunmaya durumum uygun

	değildi.” (YK. s.15)
Vakit öldürmek	“Denemek vakit öldürmek demektir.” (MD s. 186)
Var olmak	"...var olan değişimin yeniden bir kez daha mı farkına varılıyor." (SZG s. 368)
Vız gelmek	“Soğuk bana vız gelir; parasızlık, açlık bana vız gelir...” (BS s. 168)
Yabancı gelmemek	“Bana hiç yabancı gelmiyorsunuz.” (MD s. 184)
Yabancılık çekmek	“O halde burada yabancılık çekmiyordu.” (AB s. 137)
Yakasını bırakmamak	“...ve gecenin geç saatlerine kadar yakamızı bırakmıyordu.” (DHBR s. 248)
Yakasını bırakmamak	"Bu yakamızı bırakmıyordu sözüyle..." (DHBR s. 248)
Yan bakmak	“Çarşıda pazarda dolaşır da kimse yan bakmaz karıya kıza.” (GU s. 88)
Yardıma koşmak	“...öbürleri hemen yardımına koştular.” (MD s. 186)
Yatıp kalkmak	“Ben buraya yerleştim, yerim burası, burada yatıp kalkıyorum, başka yere gidemem.” (TİÜA. s. 44)
Yazık olmak	“Yazık olmuş size.” (AB s. 127)
Yazık olmak	“Koca Gary Cooper’e yazık olacak diye...” (MD s. 186)
Yemin billah etmek	"Şişko Hasan ağlamaklı, bir tonla yemin billah etmiş... (AYÇ s. 302)
Yenik düşmek	“...kendi kendini tahrip ederek hesaplaşmanın kendinle; ve çoğunlukla yenik düşmeni...” (BDF s. 379)
Yenilgiye uğramak	“Ama aynı itimat şehirde sonuç alamamış, yenilgiye uğramıştı.” (BĞB s. 219)
Yer etmek	"...anılarımda yer etmiş olan senden, genç olanı saklamak istiyorum." (EBTA s. 332)
Yitip gitmek	“Ahmet Nedim güpegündüz kentin ortasında dolaşırken yitti gitti.” (YBT s. 267)
Yiyip içmek	“...hem kızı okutuyor, hem iyi yiyip içiyorlardı.” (ÜFE s. 78)
Yok olmak	“...babam, bir umudun da yok olmasının kederi ile eve dönüyordu akşamları.” (BĞB s. 219)
Yok olmak	"Garson çekinerek aldı tabağı, yok oldu." (MASA s. 289)
Yol açmak	“İstasyon şefi dedikodulara yol açacağını ileri sürerek bunlara da engel olmak istedi.” (DHBR s. 254)
Yol açmak	"Ama sanata yeni yollar açmak gerek." (BUZ s. 294)
Yola çıkmak	“Taş İskele’nin dibine doğru yürüyor, yola çıkıyor, yukarlara doğru ilerleyip gidiyor.” (TİÜA. s. 45)
Yola çıkmak	“Yola çıkıldı mı, hiçbir yer uzak gelmez.” (MD s. 189)
Yola düşmek	“Yeniden yollara düşecektim.” (ÇCK s. 193)
Yola düşmek	“Düşecektim yollara yeniden.” (ÇCK s. 193)
Yollara vurmak	“Yollara vururdum kendimi.” (ÇCK s. 193)
Yolu düşmek	"Köye, yolu düşen bir konuk gibi selam verdi." (FRC s. 364)
Yoluna koymak	“Genel Savaş’la Erkinlik Savaşı her şeyi yoluna koyamamıştı.” (ŞGİ s. 160)
Yolunu tutmak	“Alaman’ın, İstanbul’un yolunu tutuyordu, iki taş arasında kalanlar.” (GU s. 85)
Yolunu tutmak	“Ardından saz çardağın yolunu tuttu.” (BTKM s. 100)
Yolunu tutmak	"...kendi deliğinin yolunu tutmuş demektir." (BZL s. 354)

Yufka yürekli	"Nasıl da yufka yürekli, sevecen..." (BVO s. 237)
Yüreği burkulmak	"O zaman yüreği burkuluyor, kanı çekiliyor." (ÖO s. 389)
Yüreği çarpmak	"Bütün bunları gördü ressam ve yüreği çarpmaya başladı resim yapmak isteğiyle." (KTÇ s. 204)
Yüreği dayanmamak	"Paslı bir makas altında parçalanın kefen sesine her yürek dayanamazdı." (GAKG s. 229)
Yüreği götürmemek	"Türküsünü duymak istemiyordum, yüreğim götürmüyordu." (GAKG s. 227)
Yüreği soğumak	"...ilk ıslak kuma ayak bastığımızda yüreklerimiz soğurdu." (EBTA s. 326)
Yüz suyu dökmek	"Malımız olsa yüz suyu döker miyiz el kapılarında?" (PRY s. 349)
Yüz sürmek	"Al Paşa, ağasının dizine yüz sürdü." (FRC s. 362)
Yüz tutmak	"Tenekeler tozlanmış ve paslanmaya yüz tutmuşTU" (BĞB s. 219)
Yüz vermemek	"Yaltaklanıp duran kedi arkadaşlarımla hiçbirine yüz vermeden yürüyordum." (ŞGİ s. 160)
Yüzü gülmek	"Bakarsınız, bir yerlerde yüzünüz güler, iyi düşünmüş Ali Osman." (GU s. 94)
Yüzü suyu hürmetine	"Memleket onların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor." (BŞL s. 106)
Yüzüne bakılmaz olmak	"...bir yana atılmış da yüzüne bakılmıyor gibi değil." (TİÜA. s. 39)
Zarar vermek	"Devlet masrafına ziyan vermez." (PRY s. 349)
Zararı dokun(ma)mak	"...şu bize hiç de zararı dokunmayan hoşumuza gitmez." (DVL s. 69)
Ziyafet çekmek	"Ziyafet çekeriz kendimize." (PRY s. 348)
Ziyan etmek	"...ortaya çıkan yeni durumu kavramak, hâkim olmak ve ziyan etmemek için değişiyor." (SZG s. 372)

Seçkide yer alan hikâyelerden en çok deyim barındıran 12 hikâye aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.5. İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler

Hikâye Adı	Deyim Sayısı
Eski Bir Türküye Ağıt	39
Gözün Ucu	33
Davulcu	29
Taş İskele Üzerinde Ayaklar ve...	22
Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya	20
Gene Ağlatmışlar Kara Gözünden	18
Babam ve Oğlum	18
Yerebatan	17
Kayısı Kuruğu	16
Fırat'ın Cinleri	16

Tablo 4.5. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler ikinci cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler*

Ölünün Odaları	14
Sizi Görmeliydim	13
Yatak	12
Akşamüstü	12

4.2.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan deyimler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan 52 hikâyede toplam 578 farklı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler toplamda 940 yerde kullanılmıştır.

Hikâyelerde yer alan deyimlerin sıklık tablosu aşağıda verilmiştir. Tabloya birden çok kullanılan deyimler eklenmiştir. Tabloda yer almayan deyimlerin kullanım sıklığı f(1)'dir.

Tablo 4.6. *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı*

DEYİMLER	KULLANIM SIKLIĞI
Söz etmek	23
Aklına gelmek	16
Fark etmek	14
Karar vermek	14
Nefes/soluk almak	11
Dikkatini çekmek	9
Yok olmak	9
Farkına varmak	8
Yol almak	8
Neden olmak	7
Boyun eğmek	6
Geç kalmak	6
Gözden geçirmek	6
Söz vermek	6
Yol açmak	6
Akıp gitmek	5
Ayrımına varmak	5
Göz atmak	5
Göz göze gelmek	5
Göz yummak	5
Güçlük çekmek	5

Tablo 4.6. (Devamı) *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı*

Ortadan kaldırmak	5
Acı çekmek	4
Ayırına varmak	4
Baş başa kalmak	4
Canı sıkılmak	4
Dile getirmek	4
Eline tutuşturmak	4
Emekliye ayrılmak	4
Geri dönmek	4
Geri vermek	4
Görmezlikten gelmek	4
Göze almak	4
Hesap sormak	4
Hoşuna gitmek	4
Köşeyi dönmek	4
Kulağına çalınmak	4
Kulak vermek	4
Uykuya dalmak	4
Yerine getirmek	4
Aklından geçmek	3
Anlam verememek	3
Başına gelmek	3
Başını alıp gitmek	3
Birbirine girmek	3
Boş gözlerle bakmak	3
Canı istemek	3
Cevap vermek	3
Elde etmek	3
Elinden gelmek	3
Emin olmak	3
Göz kırmak	3
Gözleri dolmak	3
Haber göndermek/salmak	3
Haber vermek	3
Israr etmek	3
İç çekmek	3
İçi içine sığmamak	3

Tablo 4.6. (Devamı) *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı*

Kanı donmak	3
Karşı çıkmak	3
Not almak	3
Ortak olmak	3
Para etmek	3
Peşine düşmek	3
Peşine takılmak	3
Söz konusu	3
Yarım kalmak	3
Yol vermek	3
Yola çıkmak	3
Yüz tutmak	3
Zarar vermek	3
Akla gelmek	2
Aklı çıkmak	2
Aklına koymak	2
Araya (birini) koymak	2
Arka çıkmak	2
Arkada kalmak	2
Ayağını kesmek	2
Bağrına basmak	2
Başını döndürmek	2
Beş para etmez	2
Bilincine varmak	2
Bir araya gelmek	2
Buyur etmek	2
Buz kesmek	2
Canı yanmak	2
Dalga geçmek	2
Dalıp gitmek	2
Değer vermek	2
Donup kalmak	2
Eksik olmamak	2
El atmak	2
El üstünde tutmak	2
Elden çıkmak	2
Ele geçirmek	2

Tablo 4.6. (Devamı) *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı*

Eli böğründe kalmak	2
Elinden geleni yapmak	2
Emanet bırakmak	2
Feda etmek	2
Fırsat bulmak	2
Gerek görmek	2
Geri çevirmek	2
Gönlünü etmek	2
Göz kulak olmak	2
Haber almak	2
Hayran olmak	2
Hesap vermek	2
Huzurunu kaçırmak	2
İç geçirmek	2
İşi başından aşkın	2
Kafa tutmak	2
Karar almak	2
Kaşlarını çatmak	2
Kendini vermek	2
Kesip biçmek	2
Kestirip atmak	2
Konuk etmek	2
Kök salmak	2
Kulağına gelmek	2
Kulak kabartmak	2
Kusur bulmak	2
Ortaya çıkmak	2
Ortaya çıkarmak	2
Ortaya koymak	2
Peşinden sürüklemek	2
Rahat olmak	2
Razı olmak	2
Rengi atmak	2
Saldırıya uğramak	2
Salam vermek	2
Serbest bırakmak	2
Ses etmemek	2

Tablo 4.6. (Devamı) *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildindeki deyimler ve kullanım sıklığı*

Sesini çıkarmamak	2
Silinip gitmek	2
Son vermek	2
Söz açmak	2
Sözü geçmek	2
Sözünü kesmek	2
Tadını çıkarmak	2
Takılıp kalmak	2
Tanrı misafiri	2
Tepeden bakmak	2
Var olmak	2
Volta atmak	2
Yazıp çizmek	2
Yer vermek	2
Yere göğe sığdıramamak/koyamamak	2
Yerin dibine geçmek	2
Yollara düşmek	2
Yük olmak	2
Yürüyüşe çıkmak	2
Yüzünü buruşturmak	2
Zaman almak	2

Seçkinin üçüncü cildinde yer alan deyimlerin kullanım şekilleri alfabetik sırayla aşağıda verilmiştir:

<u>DEYİMLER</u>	<u>İFADE/CÜMLE</u>
Abdest bozmak	“Abdest bozanlar, abdest tazeleyenler birbirine girmişti.” (TGK s. 219)
Abdest tazelemek	“Abdest bozanlar, abdest tazeleyenler birbirine girmişti.” (TGK s. 219)
Acı çekmek	“...sesini kısmış ve yüzüne acı çeken bir ifade vermişti.” (ÇÇK s. 250)
Acı çekmek	“Ne denli güzel günlerdi, evet acı çekiyordum.” (BLK s. 270)
Acı çekmek	“Farklı bir yol seçtim bu kez, acı çekerek ödemeyi yeğledim.” (MP s. 366)
Acı çekmek	“Bunca dökülen kanın, bunca çekilen acının ardından...” (BAD s. 432)
Acı vermek	“Babasına acı vermek için, evet bir tek bunun için...” (KT s. 93)
Acısını çıkarmak	“Akşama acısını çıkarırız, diye onu avuturdum.” (TM s. 127)
Açığa vurmak	“Gelin görün ki göze saklı olanı dil bire bin katarak açığa vuruyordu işte.” (HİK s. 152)

Açıkta kalmak	“İnkılâptan sonra Ziraat Bankası Ankara’ya naklolunduğundan açıkta kaldı.” (KUB s. 146)
Ad koymak	“...dünyada yavrusuna bu adı koydurmazdı ama nereden bilsin kadıncağz.” (TM s. 130)
Adam etmek	“Biz adam ederiz burayı, hiç kuşkunuz olmasın.” (TM s. 126)
Adam gibi	“...belki bu sefer adam gibi içmeyi başarabilirlerdi.” (ÇÇK s. 242)
Adım atmak	“...geleceğine doğru başarılı adımlar atarak ilerleyen...” (AĞK s. 444)
Adım atmamak	“...yıllardır bir oyuncakçı dükkanına adım atmamış olduğunu fark ettim.” (OG s. 358)
Adını koymak	“...adını koymakta bir olasılıkla zorlanacağımız...” (APK s. 393)
Ağır gelmek	“...bir yük ağır gelmez bana...” (AĞK s. 444)
Ağırdan almak	“Kıştı babam ağırdan alıyordu işi.” (GÖ s. 188)
Ağırına gitmek	“Hem de bin bir küfür ediyor sülaleme, ağırına gidiyor.” (ÇLN s. 441)
Ağza alınmayacak/ alınmaz	“Filistin askılarıyla, coplarıyla, elektrikleriyle, ağza alınmaz küfürleriyle geliyorlar.” (GCS s. 414)
Ağzı kulaklarına varmak	“Bizim zaten ağzımız kulaklarımızdaydı.” (TM s. 135)
Ağzını açmak	“Akşam sofrada, ağzını açmadan o daha, karar verdiğimi, kitabevini sürdürmekten vazgeçmeyeceğimi söylüyorum.” (GÖ s. 192)
Ağzını bıçak açmamak	“Ağzını bıçak açmıyordu babasının.” (CB s. 281)
Ağzının içine bakmak	“Kalabalıklar ağzının içine bakar olmuştu.” (CG s. 173)
Akıl almamak	“...güzel şeyler söyleyemeyip akıl almaz işlere veriyoruz kendimizi.” (GCS s. 414)
Akıl erdirmek	“Kişiyi akıl erdirilemez bir biçimde soyutlayan...” (TM s. 123)
Akıl etmek	“...gene de karın yağmadığını akıl edemediler.” (DBA s. 288)
Akıp gitmek	“...işte bu gözlerimin önünde akıp giden zaman...” (BLK s. 267)
Akıp gitmek	“Önemli olan zamanı yakalamak, akıp giden zamanı.” (BLK276)
Akıp gitmek	“...geçip giden trenlerin ardı sıra akıp giden yüzlerce bakış karşısında...” (YABU s. 402)
Akıp gitmek	“Tekdüze bu ritmi arada da olsa bozmalı bir şeyler, uslu uslu akıp gideni sarsmalı.” (SKK s. 412)
Akıp gitmek	“...sokaklarda tedirgin adımlar atarken, bir hayat akıp giderdi...” (GCS s. 415)
Akışına bırakmak	“...heyecandan titreyen gövdelerimizin akışına bırakmıştık kendimizi.” (GCS s. 416)
Akla gelmek	“...kendi fikrini bana kabul ettirebilmek için akla gelen her yolu deniyordu.” (HİK s. 159)
Akla gelmek	“Neler akla gelirse gelsin, yalnızca annemin otuzlarındaki gülümseyişi.” (ŞBT s.

Aklı çıkmak	“Bazen aklı çıkıyordu Hanımefendi’ye bir hal olacak diye.” (HİK s. 165)
Aklı çıkmak	“Ama annemin çılgılığı yok mu, aklım çıkıyor bir anda...” (GÖ s. 192)
Aklı gitmek	“Sorma, iyice aklı gettiydi.” (HİK s. 169)
Aklına düşmek	“Sonra kendi kitapları aklına düştü.” (SG s. 119)
Aklına gelmek	“...uykuya dalacağı sırada aklına gelip, orman perilerini düşündürüp...” (BAVA s. 82)
Aklına gelmek	“...patates ve daha kıyması varken aklına gelmişti bir sokağa sapıp kayboluvermek.” (MH s. 106)
Aklına gelmek	“Sonra aklına geldi.” (MH s. 111)
Aklına gelmek	“...bu yüzyılın başından kalma yapı aklına gelivermişti ‘ev’ konusu kim bilir kaçınıcı kez açıldığında.” (TM s. 124)
Aklına gelmek	“Bir turizm şirketinde ya da hava yollarında çalışabileceği hiç aklımıza gelmedi.” (TM s. 129)
Aklına gelmek	“Senden başka kimin aklına gelir böylesine garip bir ad?” (TM s. 130)
Aklına gelmek	“...daha iyi bir fikir geldi Jale’nin aklına.” (TM s. 134)
Aklına gelmek	“...başkalarının daha erken tatile gidecekleri aklımıza gelmemiştii ilk anda.” (TM s. 134)
Aklına gelmek	“...çevreye aldırmaazlığı geldi aklıma ve bir şey düşündüm.” (TM s. 143)
Aklına gelmek	“...yolunu değiştirmiş olabileceği arabaya bindikten sonra aklıma geldi.” (TM s.143)
Aklına gelmek	“Selam veriyor, ben de selamlıyorum birilerini.” (GÖ s. 185)
Aklına gelmek	“Nereden geliyorsa usuma. (GÖ s. 185)
Aklına gelmek	“Nereden gelir böyle şeyler bu saatte aklına?” (ULD s. 322)
Aklına gelmek	“Bir gün yeniden aklına gelirdi.” (AMP s. 382)
Aklına gelmek	“Bak aklıma ne geldi.” (BAD s. 433)
Aklına gelmek	“...yerinde olacağı geliyor aklına.” (AĞK s. 454)
Aklına getirmek	“...yok pahasına elden çıkmış olabileceğini getirdi aklına.” (APK s. 390)
Aklına koymak	“O, duvarın öte yanındaki mutlu yaşama kavuşmayı aklına koymuştu.” (MH s. 107)
Aklına koymak	“Kamış evlerden yaptırmayı koymuştu aklına.” (TGK s. 218)
Aklında olmak	“Aklında olsun Nebile, soğuyunca keseceksin.” (MH s. 108)
Aklında tutmak	“Adını bir türlü usunuzda tutamadınız.” (DÇK s. 294)
Aklından geçirmek	“Bir an için buketi Seval Hanım’a sunmayı aklından geçirdi” (ÇÇK s. 247)
Aklından geçmek	“...uyarıya benzeyen bir elektriklenmeyle usundan gelip geçecektir.” (BAVA s. 82)
Aklından geçmek	“Ve çekip gitmek hiç aklımdan geçmiyor sanki.” (BŞG s. 102)
Aklından geçmek	“Hiçbir kitabı okudunuz mu demek geçti aklımdan.” (HİK s. 155)
Aklını başına	“Aklını başına devşir, tutsak olma korkuya.” (FŞ s. 33)

toplamak(devşirmek)	
Aklını oynatmak	“Düşüne düşün aklımı oynatacağım yoksa.” (MH s. 112)
Aklının bir köşesine yazmak	“Suat'a anlatacaklarımı yazıyordum aklımın bir köşesine.” (ÜYG s. 305)
Alabora olmak	“12 Eylül'den sonra bir kez daha alabora oluyor kitabevleri.” (GÖ s. 195)
Alay etmek	“...sevişmekten alıkoymamla düpedüz alay etmişti.” (TM s. 138)
Altında kalmak	“Moloz yağının altında kaldı!” (OÖK s. 315)
Altından kalkmak	“...kalkılabiliyor borçların altından.” (GÖ s. 190)
Altüst etmek	“Aramızda mevcut ilişki dengesini altüst etmişti türkünün ezgisi.” (AĞK s. 449)
Altüst olmak	“Sinirleri altüst olmuştu Agop'un.” (BYYS s. 64)
Anlam çıkarmak	“...bundan bir anlam çıkarsın diye.” (AĞK s. 448)
Anlam verememek	“Buna bir anlam veremedim.” (ÇÇK s. 251)
Anlam verememek	“Profesörün bu ısrarlı suskunluğuna bir anlam veremiyordum.” (BLK s. 262)
Anlam verememek	“...yeniden birlikte yaşamayı kabul ettiği sevgilisinin intiharına bir anlam veremediğini...” (BLK s. 275)
Anlata anlata bitirememek	“Çeşit çeşit giysileri, gelinleri, kızları, anlata anlata bitiremezdi.” (ÜYG s. 304)
Ant içmek	“...karı koca arasındaki o sezgi geçidinde ant içiyorlardı.” (SG s. 116)
Ara vermek	“Üniversite yıllarında ara verdiğim öyküye yeniden el atmanın zamanı gelmiş.” (GÖ s. 192)
(biriyle) Arası hoş olmamak	“Öldürmeyi meslek edinenlerle aram hoş değildir.” (LEKE s. 426)
(bir şeyle) Arası hoş olmamak	“...üniformalarla aram hoş değildir.” (LEKE. s. 425)
Araya (birini) koymak	“Daha önce araya iş adamının büyük saygı gösterdiği bir ağabeyi koymanın...” (AĞK s. 454)
Araya (birini) koymak	“Bir gün tanıdıkları araya koyup köyde sahipsiz kalan tarlayı Deveci Cabbar'a tutuya bıraktı anam.” (TGK s. 218)
Araya girmek	“Laura hiç araya girmeden sessiz dururken...” (BLK s. 274)
Ardından gitmek	“Ablam onun ardından giderken canım sıkılıyor bir anda.” (MP s. 368)
Arka çıkmak	“Hep arka çıkmış oğluna.” (FŞ s. 32)
Arka çıkmak	“Kimse de arka çıkmazdı bana.” (TGK s. 217)
Arkada kalmak	“O hızlandıkça ben de yetişebilmek ve arkada kalmamak için arada bir koşuyordum.” (ÜYG s. 303)
Arkada kalmak	“Bir yandan babamdan arkada kalmadan, yanında tin tin yürürken...” (ÜYG s. 303)
Arkası gelmek	“Bakmış arkası gelmiyor, durum günden güne kötüye gidiyor.” (FŞ s. 32)

Aşka düşmek	“Oysa karşılaştığımızda öylesine kesin ve derin bir aşka düştük ki...” (TM s. 127)
Ateş basmak	“Ateş bastı her yanını, yüreği hızlandı.” (KUB s. 146)
Ayağına gelmek	“Hayran oldukları bir yazar, ayaklarına kadar geliyor...” (ÇÇK s. 247)
Ayağına getirmek	“... sadece bir milyona ayağınıza getiriyor.” (BABKBÇ s. 329)
Ayağına gitmek	“Sonra kendi gitti ayağına...” (TGK s. 216)
Ayağını kesmek	“Köylülerin ayağını hepten kesmişti kimseyi sokmuyordu hanımefendinin yanına.” (HİK s. 165)
Ayağını kesmek	“Ayağını kestim.” (HİK s. 165)
Ayağının altına almak	“İstese o sinek gibi herifi ayağının altına alır, eşek sudan gelinceye kadar pataklardı.” (BYYS s. 62)
Ayak diremek	“Sessizce ayak dirediler ayrılığa.” (OÖK s. 315)
Ayak uydurmak	“Önceleri ayak uydurmakta zorlandım ama çabuk kaptım.” (HİK s. 157)
Ayırına varmak	“O zaman ayırına varıyorum.” (GÖ s. 192)
Ayırına varmak	“Arada değişiklik yapıyor sonradan ayırına varıyorum bunun.” (GÖ s. 194)
Ayırına varmak	“Çocuk hiçbir şeyin ayırına varmadan yürüyordu.” (PÖY s. 352)
Ayırına varmak	“Ayırına varıyorum ki kitabevinin süregiden olumsuzlukları engelliyor duygu dünyamı.” (GÖ s. 195)
Ayırına varmak	“Nasıl oldu da ayırına varamadım, anlamıyorum.” (BAD s. 427)
Ayırına varmak	“Önceden ayırına varamamıştım işte.” (BAD s. 428)
Ayırına varmak	“...düşten yeni çıkmış bir halde, sınıfta olduğunun ayırına vardı.” (BF s. 464)
Ayırına varmak	“Profesör T huzursuzluğumun ayırına varmış olmalıydı ki...” (BLK s. 262)
Ayırına varmak	“O sezon sanırım kimi şeylerin ayırına diğer izleyiciler de vardılar.” (BLK s. 272)
Ayırında olmak	“Ayırında olmasak bile taşırız onu.” (BAD s. 430)
Azar işitmek	“Karpuz olduğu anlaşılınca azar işitmişti Hilmi Bey...” (SBS s. 204)
Bağrına basmak	“...elbette Vildan’ı evlat edinecek, bağrına basacaktı.” (TM s. 134)
Bağrına basmak	“Ama Gaffar Müdürüm dedi, hem de bağrına bastı...” (ULD s. 323)
Basıp gitmek	“Gece basıp gitmek için son hazırlıklarını yapıyordu.” (BAD s. 432)
Baş başa bırakmak	“... birtakım görüntülerle baş başa bırakıp gidiyorlardı onu.” (FSR s. 19)
Baş başa kalmak	“Önceleri kuşlar ve bulutlarla baş başa kalacağı için çok hayıflanmıştı.” (FSR s. 19)
Baş başa kalmak	“İkisi baş başalar.” (OÖK s. 313)
Baş başa kalmak	“Bazen çocukları yatırıp baş başa kaldıklarında...” (BABKBÇ s. 330)
Baş başa kalmak	“Ben ise, bu zamansız deliyle, her gece evrende baş başa kalıyorum.” (PÖY s. 355)
Baş eğmek	“Toprağı oynatmamalı, nasıl iyiydi, baş eğmişti.” (DBA s. 290)
Baş etmek	“Baş edilmez bir yorgunluk duydu.” (KT s. 87)
Baş göz etmek	“Kızını baş göz edinceye ya da baş göz edilemeyecek çağa getirinceye değin ölmez

	o.” (TM s. 140)
Başa çıkmak	“...ama başa çıkılmaz bir istek duyuyordum...” (MP s. 371)
Başına dert aç(ıl)mak	“...yanlış anlaşılır, başına dert açılırdı.”(BYYS s. 64)
Başına dikilmek	“... yere eğildiği sırada yan komşusu Recep başında dikildi.”(BYYS s. 61)
Başına gelmek	“...buna o gece başıma gelen beklenmedik sürpriz...” (BLK s. 267)
Başına gelmek	“...senin de başına geliyor mu bilmem?” (BAD s. 433)
Başına kalmak	“...esmer bebek başımıza kalmıştı.” (FSR s. 24)
Başından atmak	“...ya da başımdan atarım...” (DBA s. 290)
Başını alıp gitmek	“...okumaya katlanamıyor alıp başını gitmek istiyor.” (ŞBT s. 224)
Başını alıp gitmek	“...veya başıma alıp uzun yolculuklara çıkmak... (BLK s. 267) gitmek
Başını alıp gitmek	“...başını alır gidersin, anladın mı?” (DBA s. 290)
Başını beklemek	“Ne yapsaydı, bütün gün Hanımefendi'nin başını bekleyemezdi ki.” (HİK s. 167)
Başını döndürmek	“Gözlerinden yayılan sevinç parıltısı başımı döndürmüştü.” (CG s. 172)
Başını döndürmek	“...başını döndürüyordu insanın.” (OG s. 358)
Başını kaşımaya vakti olmamak	"Aman Nebile, başımı kaşıyacak vaktim mi var sanıyorsun?
Baştan çıkarmak	“Sinema afişleri, afişlerdeki baştan çıkarıcılığın simgesi New Yorklu kadınlar...” (NÇNK s. 76)
Baygın düşmek	“Bir şey baygın düşürmez, dehşete sürüklemes...” (AĞK s. 444)
Bayram etmek	“Akşam olsa da yüksüğü çıkarsam bayram edecektim.” (ÜYG s. 307)
Bel vermek	“Günden güne bel verdim, kamburlaştım.” (OÖK s. 311)
Beş para etmez	“Teknik açıdan beş para etmez, dedi.” (FSR s. 13)
Beş para etmez	“...o beş para etmez kocandan yana oluşuna, evi bırakıp onunla gitmene dayanamadı...” (KT s. 100)
Beti benzi atmak	“Beti benzi atmış, gözleri yuvalarından oynamış, lalüebkem kesilmişti.” (SG s. 116)
Bilincine varmak	“Bu benim oğlumun bilincine vardığım gün.” (ÖÇ s. 178)
Bilincine varmak	“Ben yaşarken olayların bilincine varmıyorum pek.” (ÖÇ s. 178)
Bir araya gelmek	“Aynı öyküde bir araya gelmeye itirazı olmaz...” (GÖ s. 193)
Bir araya gelmek	“Yeniden bir araya gelmek için bugün buluşup konuşacaktık.” (ÇÇK s. 250)
Bir araya getirmek	“Yağmur yağsa bir uçtan bir uca yırtılmış hayatı bir araya getirecekti.” (BF s. 460)
Bir hal olmak	“Bazen akli çıkıyordu Hanımefendi'ye bir hal olacak diye.” (HİK s. 165)
Bir hoş etmek	“Bütün kırı temizliyor insanı bir hoş ediyor para.” (ULD s. 318)
Bir hoş olmak	“Geri çekilirken yüzüne yakından baktım, bir hoş oldu gözleri...” (FŞ s. 30)
Birbirine düşmek	“Birbirlerine düşmüşlerdi bu yüzden.” (KT s. 89)

Birbirine girmek	“Abdest bozanlar, abdest tazeleyenler birbirine girmişti.” (T GK s. 219)
Birbirine girmek	“...kapak, ressamın eseri, sözcükler birbirine girip çıkıyor...” (ŞBT s. 231)
Birbirine girmek	“Onlar olmadı mıydı, ortalık birbirine giriyor.” (ULD s. 321)
Birbirine katmak	“...yazın çevrelerini birbirine katan bir tartışma başladı.” (BLK s. 273)
Bire bin katmak	“...ballandıra ballandıra, bire bin katarak...” (ÜYG s. 304)
Boğazı düğümlemek	“...boğazı düğümlendi, başka bir şey diyemedi.” (BABKBÇ s. 328)
Borç almak	“...çoğunluk kışın ortasında borç almaya başlıyorlardı” (DÇK s. 296)
Boş gezenin boş kalfası	“Boş gezenin boş kalfası!” (HİK s. 164)
Boş gözlerle bakmak	“Recep boş gözlerle bir süre fotoğrafa baktıktan sonra omuzlarını kaldırdı.” (BYYS s. 63)
Boş gözlerle bakmak	“Boş gözlerle baktım yalnız.” (ÖÇ s. 180)
Boş gözlerle bakmak	“Babası Kadana'nın sarı yelesi boynuna sarılmış, boş gözlerle karanlığa bakıyordu.” (CB s. 281)
Boy atmak	“...eski bir Çınarın boy attığı avluya bakarken...” (MP s. 380)
Boy göstermek	“...nişanlarda boy gösterebileceğini öğrendim içim cız etti.” (ŞBT s. 227)
Boy vermek	“...o da kaldırımın topraksı bir kıyıcığında boy veriyordu.” (İY s. 207)
Boyun eğmek	“...sonra da boyun eğilmiş bir hırıltı ine çıka sürüyordu...” (İY s. 205)
Boyun eğmek	“...küçük ülkenin pek kısa zamanda boyun eğeceğini...” (FTR s. 238)
Boyun eğmek	“Dünyada zorbarlar ve boyun eğenler vardı.” (BLK s. 272)
Boyun eğmek	“Laura boyun eğenlerdendi.” (BLK s. 272)
Boyun eğmek	“...o isyankar ama yazgıya boyun eğişte yalnız benim sezebileceğim şekilde asla başarılı değildi.” (BLK s. 272)
Boyun eğmek	“...daha ilk cümlede bu tehdide boyun eğmiş olmalı.” (BLK s. 274)
Bozuk çalmak	“Bu sabah bozuk çalıyordu gerçi ama.” (TM s. 128)
Burnunu sokmak	“Mustafa'nın bu işe gereğinden fazla burnunu sokmasına kızmışlardı.” (KT s. 89)
Burun kıvrırmak	“Her koyu tenli kişinin arkasından burun kıvrıp kanında Çingenelik aramasına deli olduğum için...” (FSR s. 24)
Buyur etmek	“Dükkân sahipleri çıkıp buyur ediyor kimileyin, esnaf dayanışması.” (GÖ s. 191)
Buyur etmek	“Yazar'ı Türkçe Bölümü'ne ait sigara da içilebilen, dar, uzun odaya buyur ettiler.” (ÇÇK s. 246)
Buz kesmek	“Buz kesmiş her yanı.” (FŞ s. 38)
Buz kesmek	“Karı gömülmüş, buz kesmişti her yanı.” (DÇK s. 298)
Can almak (alıcı)	“Can alıcıları yetiştirenlere...” (FŞ s. 33)
Can dayanmamak	“Can dayanır mı buna?” (FŞ s. 38)
Canı çıkmak	“Al çantamı, çok yorgunum, bugün canım çıktı.” (MH s. 110)
Canı istemek	“Yapamadı, istemedi canı.” (MH s. 106)

Canı istemek	“...benim canım bir yere gitmek istese o yorgun olur.” (MH s. 111)
Canı istememek	“Canım gitmek istemiyordu.” (MÖS s. 344)
Canı sıkılmak	“Benim de canım sıkılıyordu.” (MH s. 108)
Canı sıkılmak	“Yardım edemediği için canı sıkılmış gibiydi.” (ÇÇK s. 250)
Canı sıkılmak	“Ablam onun ardından giderken canım sıkılıyor bir anda.” (MP s. 368)
Canı sıkılmak	“Biri ters giydi pabucu, canı sıkıldı pabucun.” (SKK s. 408)
Canı yanmak	“Canı yanmıştı.” (ÇÇK s. 252)
Canı yanmak	“Canı yanıyor gibi çırpınıyor da, baksana.” (BABKBÇ s. 334)
Canını acıtmak	“Sımsıkı kucaklıyor beni, canımı acıttığına aldırmadan sıkıştırıyor.” (MP s. 367)
Canını sıkmak	“Bütün kararları bana bırakması canımı sıkıyor.” (AĞK s. 451)
Canla başla	“...işime canla başla sarılışım nedeniyle...” (AĞK s. 445)
Cehenneme çevirmek	“...önümüzden geçirdiği karabasanla günlerimizi cehenneme çeviren...” (PÖY s. 354)
Cevap vermek	“...ama kimse cevap vermiyor.” (FTR s. 239)
Cevap vermek	“...böylesi sıradan bir soruya nasıl bir yanıt vermeliydi.” (ÇÇK s. 246) cevap vermek
Cevap vermek	“...arkadaşım şarkıları nasıl bulduğunu sordu yanıt vermedim.” (BLK s. 266)
Ciddiye almak	“Gerçekten Laura sevgilisini fazla ciddiye almıştı.” (BLK s. 273)
Çiçeği burnunda, çamuru karnında	“Çiçeği burnunda iki mimar değil miydik?” (TM s. 126)
Çile çekmek	“...çekmek zorunda olduğuna inandığı çile için bulunmaz bir yerdi sanki.” (KT s. 88)
Çok bilmiş	“Çok bilmiş bir arsızlıkla kesip biçiyordu kalfayla öteki çırak arkadaşını.” (ÜYG s. 305)
Dalga geçmek	“...ama bu gibi sözler ettiğinde dalga mı geçiyor, ciddi mi konuşuyor, kesinlikle anlayamazdım.” (TM s. 140)
Dalga geçmek	“Müzikol'deki fedai dalga geçti.” (ULD s. 323)
Dalıp gitmek	“...kıyılarda dalıp dalıp gitmeler...” (KP. s. 40)
Dalıp gitmek	“...Madam Juliet, kırık kalbini anlatırken dalıp dalıp gidiyor.” (ŞBT s. 232)
Darmadağın olmak	“Kızım, dikkat etsene yürürken, darmadağın oldu pasta.” (MP s. 366)
Davet etmek	“Yukarıdaki eve pek de davet edilmezlerdi.” (HİK s. 152)
Dayak yemek	“...üstüne bir de dayak yemekten kurtulmuştum.” (LEKE s. 425)
Dediğim dedi, çaldığım düdüğü	“Garip bir inatçılığı vardı gereksizce dediğim dedik idi huyu.” (HİK s. 159)
Defterden silmek	“Bu değerlerin dışındaki dünyayı silmiştik defterimizden.” (BAD s. 432)
Değer vermek	“Yaşanmışa değer veren biri.” (ÖÇ s. 182)
Değer vermek	“Satıcısı bu piyanoya ve hatıralarına çok değer veriyordu.” (APK s. 398)
Deli etmek	“Bakışlarındaki Akdeniz deli ediyordu beni.” (BAD s. 429)

Deli olmak	“Her koyu tenli kişinin arkasından burun kıvrıp kanında Çingenelik aramasına deli olduğum için...” (FSR s. 24)
Deliye dönmek	“Deliye döndürüyor onu.” (TM s. 128)
Denize açılmak	“Yapacağım tek şey Belki de bir sandala atlayıp denize açılmak, bir daha dönmemektir 265
Denk gelmek	“Güllerin arasına denk geliyormuş diye.” (SBS s. 203)
Ders almak	“Seneye bakarsın sana piyano dersleri aldırırız, o kadar çok sevdiğine göre.” (APK s. 389)
Ders vermek	“...şunlara bir ders vermenin tam zamanıydı.” (ÇLN s. 441)
Devre dışı bırakmak	“Özellikle torununun boşanmasında devre dışı bırakmışlardı onu.” (FSR s. 20)
Dışa vurmak	“...meçhul istikbalden beklentilerini dışa vururcasına...” (ŞBT s. 232)
Dikkat çekmek	“...dikkat çekmek için istisnai vakaları yaygınmış gibi gösteriyorlar.” (AĞK s. 452)
Dikkatini çekmek	“İlkin duvara dikkatini bu sesler çekmişti zaten.” (MH s. 106)
Dikkatini çekmek	“Hemen dikkatini çekemezdi –çekmedi- dolayısıyla.” (TM s. 122)
Dikkatini çekmek	“Bu yüzden dikkatimi çekerdi Vildan’ın hiç aksamayan bakımlılığı.” (TM s. 133)
Dikkatini çekmek	“...genç bir adamın duvarda asılı büyük bir portresi dikkatini çekmişti kimilerinin.” (HİK s. 153)
Dikkatini çekmek	“Tepeye tırmanan merdiven önceki mevsimlere dikkatimi çekmemiş bir perişanlığı sergiliyordu.” (HİK s. 167)
Dikkatini çekmek	“Bu yüzden de en son o dikkatimi çekiyor.” (ÖÇ s. 181)
Dikkatini çekmek	“...Miro'nun stilini andıran küçük bir desen dikkatini çekti.” (PÇ s. 212)
Dikkatini çekmek	“Alt sokaktaki üç katlı evin üst katından uzanan bir kadın dikkatini çekti.” (PÇ s. 213)
Dikkatini çekmek	“...gazetelerden kesilmiş birkaç fotoğraf dikkatimi çekti.” (BLK s. 262)
Dil çıkarmak	“...dil çıkartıp göz belirtiyorlar, toplanıp taş atıyorlar.” (YABU s. 404)
Dile getirmek	“...Carmen’in aşk ile ilgili o kaygılı tutumunu dile getiren Habanera beni özellikle etkiliyordu.” (BLK s. 266)
Dile getirmek	“...içime küçücük buruk, dile getirilmesi güç bir sevincin beklenmedik bir anda yayıldığını hissederek gibi oluyorum.” (APK s. 390)
Dile getirmek	“Gözlerinde anlatılması, dile getirilmesi çok güç bir umarsızlığın...” (APK s. 395)
Dile getirmek	“Eskilerde, çok eskilerde kalmış bir olasılığı dile getirmek, kendine göre paylaşabilmek...” (APK s. 398)
Dili varmamak	“...bir türlü kaynayan neredemeye dilim varmıyor.” (FŞ s. 31)
Dilinden düşürmemek	“Urkuç Nine’nin dilinden düşürmediği cehennem küçük bir parçası mıydı?” (FŞ s. 35)
Dizleri kesilmek	“...onu kollarına alan genç adam, gümbürtüsü kulağına gelen kalp atışları, dizlerinin kesilmesi, akıp akıp gitmeleri...” (FSR s. 21)

Dolup taşmak	“Yarının yeni insanını tartışır, mutlulukla dolup taşardık.” (GCS s. 416)
Donup kalmak	“Eylemi sona erdiğinden, donup kaldığından yani.” (GÖ s. 193)
Donup kalmak	“Bunca yıl sonra telefonla arayıp kendini tanıttığında da donup kalmıştım.” (MP s. 370)
Dört gözle beklemek	“...küpe satıcıları dönüş kalabalığını dört gözle beklerdi.” (KG s. 48)
Dünya başına yıkılmak	“O akşam eve döndüğümde dünya başıma yıkıldı.” (FTR s. 238)
Dünya gözüyle (görmek)	“...tek kızımı dünya gözüyle bir daha göremezsem...” (ŞBT s. 226)
Dünyadan göç etmek/göç etmek	“...ilk sahipler dünyadan göç ettikçe bir satılıyorlardı.” (HİK s. 153)
Eksik etmemek	“Ömrüm boyunca abdesti namazı eksik etmedim desem yalan olur.” (FŞ s. 33)
Eksik olmamak	“İkisinin de yüzlerinden tebessüm eksik olmazdı zaten.” (ÜYG s. 302)
Eksik olmamak	“Kanlı bedenlerin ve çırpınarak ağlayan insanların eksik olmadığı o programı kaldıramıyordum aslında.” (AĞK s. 446)
El atmak	“Üniversite yıllarında ara verdiğim öyküye yeniden el atmanın zamanı gelmiş.” (GÖ s. 192)
El atmak	“...öyküye el atabilmem imkânsız.” (GÖ s. 195)
El çırpamak	“Dişsiz ağzıyla bir ihtiyar, güldü bu pireli eşeğe, el çırpı.” (SKK s. 411)
El değiştirmemek	“Evler el değiştiriyordu...” (HİK s. 153)
El kiri	“Bizim köyde nenem paraya ‘el kiri’ diyor...” (ULD s. 318)
El pençe divan (durmak)	“Karşısındaki el pençe divana durmuştu.” (DBA s. 289)
El sıkışmak	“Biri yaşıttım, diğeri de benden büyük iki çırakla el sıkıştı.” (ÜYG s. 305)
El üstünde tutmak	“Jale ise çok güzel, çok zeki, çok el üstünde tutulmuş bir kız...” (TM s. 127)
El üstünde tutmak	“O el üstünde tuttukları toz konduramadıkları oğulları...” (HİK s. 164)
El yordamıyla	“...sanki el yordamıyla ne kadar mesafe kat edebileceğini deniyor...” (HİK s. 155)
Elde etmek	“...işte göğü yalayan kesişen ışıkları seyretme imkânını elde eden yığın.” (NÇNK s. 73)
Elde etmek	“Son yıllarda elde ettiğim bu şaşırtıcı durum beni içten içe rahatsız ediyordu.” (BLK s. 265)
Elde etmek	“...kimi erkekler, cinsel arzularını, çalarak elde edecekler...” (BLK s. 272)
Elden bırakmamak	“Ama adam hamaratlığını elden bırakmıyor...” (DBA s. 290)
Elden çıkmak	“...yok pahasına elden çıkmış olabileceğini getirdi aklına.” (APK s. 390)
Elden çıkmak	“...en çok bu piyanonun elden çıkışı üzmüş olmalıydı annesini...” (APK s. 392)
Elden geçirmek	“Kitapların içini, dışını, adını, yazarını, çevirmenini tek tek elden geçiriyorlar.” (SG s. 118)

Ele geçirmek	“...şehri ele geçirdiğinde otuz yaşına gelmişti.” (AMP s. 377)
Ele vermek	“O da olur diyorum belli belirsiz kendini ele vermeyen bir sesle.” (GÖ s. 191)
Eli ayağı dolaşmak	“Benim elim ayağım dolaştıkça annem gülerek kafasını sallıyordu.” (ÜYG s. 302)
Eli ayağı tutmak	“Elim ayağım tutuyor daha.” (ÖÇ s. 183)
Eli böğründe kalmak	“Elim böğrümde öylece bakakaldım.” (HİK s. 162)
Eli böğründe kalmak	“Eli böğründe dönüyormuş uzaklık duygularıyla.” (GÖ s. 193)
Eli olmak	“Şükriye ablamın son hizmetinde elim olsun.” (FŞ s. 31)
Eli yüzü düzgün	“Eli yüzü düzgün, temiz giyimli bir genç.” (KP. s. 40)
Elinden almak	“...her söz, her ses, her yaşantı elinden alındıkça, hepsi dağılıp parçalandıkça...” (ŞBT s. 234)
Elinden geleni yapmak	“Hanımefendi’yi besleyebilmek için elinden geleni eksik etmiyordu.” (HİK s. 165)
Elinden geleni yapmak	“...o çirkin yüz, günün kötü geçmesi için elinden geleni yapacaktı.” (ÇÇK s. 242)
Elinden gelmek	“...ilenmekten başka ne gelir elimden.” (FŞ s. 33)
Elinden gelmek	“...karanlık banyo ile mutfak yeni fayanslarla aydınlatmak elimizden gelmeyecek miydi sanki?” (TM s. 126)
Elinden gelmek	“...elinden de her iş geliyormuş.” (MP s. 368)
Eline geçmek	“On beşte bir, 20 lira geçiyordu eline anamın.” (TGK s. 216)
Eline tutuşturmak	“Aşureyi başka bir kaba alıp boş kaseye eline tutuşturamazdım ya.” (HİK s. 154)
Eline tutuşturmak	“... çantayı yaz günü annenizin eline tutuşturduğunuz o hikâyede.” (ŞBT s. 233)
Eline tutuşturmak	“İsrarlarım sonucu elime tutuşturulmuş.” (MP s. 366)
Eline tutuşturmak	“...onları beslemem için elime tutuşturduğu yiyecekler.” (MP s. 368)
Elini eteğini çekmek	“Savaş elini eteğini çektiğinde...” (NÇNK s. 68)
Elinin altında	“Genellikle elinin altında olan ve tozlanırsa da...” (AMP s. 379)
Emanet bırakmak	“Eyleme emaneti bırakıp gittiler.” (DBA s. 288)
Emanet bırakmak	“Bu adam emaneti yerli yerine bıraktığını savlıyor, yineliyor da hala.” (DBA s. 288)
Emekliye ayrılmak	“Yılbaşında birden emekliye ayrılıverdi babam.” (GÖ s. 187)
Emekliye ayrılmak	“Oysa kulağıma çalınmamıştı emekliye ayrılacağı.” (GÖ s. 187)
Emekliye ayrılmak	“Yaş sınırından emekliye ayrılıyormuş babam.” (GÖ s. 187)
Emekliye ayrılmak	“Hem de yaş sınırından emekliye ayrılması.” (GÖ s. 187)
Emin olmak	“Mendilimi unutup unutmadığımdan emin olmak için de cebimi yokladım.” (ÜYG s. 302)
Emin olmak	“Gizli bir sözleşmeyi de göze alarak saklayacağımdan hani neredeyse emin olduğundan.” (APK s. 398)
Emin olmak	“Sinan, benim bindiğime Emin olmadan nasıl trene binebilmişti ki...” (AĞK s.

454)

Emrihak vaki olmak

“Belki de Neriman hanım teyze hastadır da bir emrihak vaki olur diye... “ (TM s. 140)

Eşek gibi

“...ve eşek gibi içmeyeceklerdi...” (ÇÇK s. 242)

Eşek sudan gelinceye

“İstese o sinek gibi herifi ayağının altına alır, eşek sudan gelinceye kadar pataklardı.” (BYYS s. 62)

Eziyet etmek

“Amacı bana bu son günlerinde eziyet etmek olan...” (PÖY s. 353)

Fark atmak

“...savaş muhabiri olarak fark atacaklardı meslektaşlarına.” (AĞK s. 453)

Fark etmek

“Yine de ilkini göremedim, fark ettiğimde irili ufaklı beş altı tane olmuşlardı.” (ÖÇ s. 179)

Fark etmek

“Birden fark ettim...” (ÖÇ s. 182)

Fark etmek

“Birden sepetli kadının da aralarında olduğunu fark etti.” (PÇ s. 213)

Fark etmek

“Çocuk yalnız kalınca bütün gövdesini uyuşturduğunu fark etti.” (CB s. 281)

Fark etmek

“Kimin söylediğini, ne zaman geldiğini fark etmediğim önümdeki çayı ustanın uyarısı ile içmeye başladım.” (ÜYG s. 305)

Fark etmek

“Duygularımdaki bu değişimi fark etmem...” (PÖY s. 352)

Fark etmek

“...yalnızca zamanın değil, güneşin, sıcaklığın da hiç fark etmediğini düşünememiştim.” (PÖY s. 354)

Fark etmek

“...yıllardır bir oyuncakçı dükkanına adım atmamış olduğunu fark ettim.” (OG s. 358)

Fark etmek

“İlgiyle dinlediğimi fark edip gülümsüyordu.” (MP s. 374)

Fark etmek

“Göz bebeklerinin büyüdüğünü fark ettim.” (BAD s. 430)

Fark etmek

“Arkadaşım bizi tanıştırırken gözlerindeki o tuhaf maviyi fark ettim.” (BAD s. 435)

Fark etmek

“Boş gibi görünenlerin arka koltuğundaki yolcuyu son anda fark edip...” (ÇLN s. 439)

Fark etmek

“Biri çantanın fermuarını açmış, fark ediyorum.” (AĞK s. 447)

Fark etmek

“...yaşarken bile fark edemediğim kimi karanlıklar aydınlanıyor.” (BF s. 461)

Farkına varmak

“...içeriye girdiğimizde farkına vardığım ilk şey yanık bir ütü kokusu oldu.” (ÜYG s. 304)

Farkına varmak

“Kalfanın elindeki ütünün bile neden sonra farkına vardım.” (ÜYG s. 304)

Farkında olmak

“...kapıyı farkında olmadan arkasından çekti.” (AMP s. 383)

Feda etmek

“Zorunlu haller... feda edilesi insanlar.” (NÇNK s. 77)

Feda etmek

“O, oğlu için neler feda etmedi.” (RST s. 256)

Fırsat bulmak

“...ne kadar mesafe kat edebileceğini deniyor, fırsat bulunca alanını genişletiyor.” (HİK s. 155)

Fırsat bulmak

“Terk edilmişliğimin tadını çıkarmaya fırsat bulamadan.” (MP s. 368)

Fikir yürütmek

“Bu konuda gülünç ya da acıklı hiçbir fikir yürütemeyecek kadar sarsıldık.” (TM

s. 141)

Fotoğraf çekmek	“Notlar alarak, fotoğraflar çekerek ağır adımlarla ilerlerken...” (AĞK s. 450)
Gafil avlanmak	“...aman bir yerde gafil avlanmaktan korkuyordu doğrucası.” (TGK s. 216)
Geç kalmak	“Of, amma da geç kalmışız be.” (TM s. 132)
Geç kalmak	“... bir sabah derse geç kalmıştım...” (FTR s. 235)
Geç kalmak	“...geç kalmayacaklardı ve eşek gibi içmeyeceklerdi...” (ÇÇK s. 242)
Geç kalmak	“...varınca neden geç kaldığımızı soran olmayacakmış gibi kaygısızdı.” (ÜYG s. 305)
Geç kalmak	“Aslı, bırak pencereden dışarı bakmayı da hazırlan, geç kalacağız (BKÇEÇŞS s. 342)
Geç kalmak	“...bir yerlere sürekli olarak geç kalabileceğim düşünülmüş...” (APK s. 393)
Gelin gitmek	“ABD'ye gelin gidiyor dediler.” (ŞBT s. 226)
Gelip çatmak	“Sonra, işsizlik günleri, parasızlık gelip çatınca...” (BABKBÇ s. 330)
Gelip geçmek	“Sekiz yıl nasıl gelip geçmiş.” (TGK s. 215)
Gelip gitmek	“Gelip gidip baskı yapıyor babama.” (GÖ s. 189)
Gerek görmek	“Piyanonun tuşlarına basmaya gerek bile görmedi.” (FSR s. 13)
Gerek görmek	“...onun ayırmsamağa bile gerek görmediği biçimde selamlaşıyorduk.” (TM s. 141)
Geri almak	“...benim müşterim olsaydın, tek laf ettirmez, anında geri alır...” (ÇÇK s. 250)
Geri çevirmek	“...tekliflerin nazıkçe geri çevrilişi ve dolu geçmiş günlerin...” (FSR s. 14)
Geri çevirmek	“Seval Hanım’ın sizi adresinizden aldırılım önerisini hiçbir mantıksal açıklaması olmaksızın geri çevirmişti.” (ÇÇK s. 244)
Geri dönmek	“...yaz akşamüzzerlerine, mutsuz evlerine geri dönüşlere dikilmişti...” (ŞBT s. 234)
Geri dönmek	“...neye benzediğini seçemedi, geri dönmek, kaçmak istedi.” (DÇK s. 297)
Geri dönmek	“...açıklamayı denediği bir çağrı adına İstanbul'a geri dönüşünü...” (APK s. 391)
Geri dönmek	“...geriye dönüşü düşünmeksizin iyiden iyiye yol alabilmiş olmalıyım.” (APK s. 398)
Geri vermek	“Aldığı her şeyi geri veren denizin bu adetine kırk yıldır güveniyor...” (BF s. 459)
Geri vermek	“...hayatta kaybettiği her şeyi geri verecek...” (BF s. 459)
Geri vermek	“Kızı gelse bu acıyı ona geri vermeyecekti.” (BF s. 460)
Geri vermek	“Ama inanıyordu, bu deniz bir gün kabaracak, kabaracak aldığını geri verecek.” (BF s. 460)
Gıcık olmak	“Ya ben gıcığım ona...” (ULD s. 323)
Gık dememek	“...yokuşa bir vururdu ki gık demeden.” (SG s. 118)
Gına gelmek	“...dolmadan bıktım, gına geldi, dedi.” (MH s. 107)

Girip çıkmak	“Hastalar-sağlar, hırhılar-hırsızlar girip çıkıyordu.” (CG s. 173)
Giyinip kuşanmak	“Giyinip kuşanıp apartman katında oturmayı biliyorlardı.” (ÇLN s. 441)
Göğsü kabarmak	“Bizimki ise göğsümüzün kabardığını saklamaya bile çalışmayan bir kutlama.” (TM s. 135)
Gönlü kaymak	“...üstelik Müslüman bir adama gönlü kaydı diye.” (OÖK s. 312)
Gönlü razı olmamak	“Çiçekleri çok severim, çöpe atmaya gönlüm razı olmadığı için size getirdim.” (ÇÇK s. 250)
Gönlünü etmek	“...tatlı diliyle herkesin gönlünü edermiş.” (HİK s. 158)
Gönlünü etmek	“Babamın gönlünü etmeye çabalıyorum.” (GÖ s. 190)
Gönül indirmek	“İş istiyorsam doğrudan istedim, araçlara başvurmaya gönül indirmeden.” (AĞK s. 454)
Gönül kırmak	“Zenginliğin gönül kırmak, ezmek...” (ŞBT s. 227)
Görmezlikten gelmek	“Babam böyle zamanlarda beni de görmezden geliyor.” (GÖ s. 191)
Görmezlikten gelmek	“Çocukluk, gençlik yıllarımda onlardan kaçtığımı, görmezden geldiğimi...” (PÖY s. 350)
Görmezlikten gelmek	“... yağmurlu bir havanın sessizlikler, fısıltılar ve görmezlikten gelmelerle yaşatılmaya çalışıldığı...” (APK s. 388)
Görmezlikten gelmek	“Bizi görmezlikten gelişini görmezden gelerek, minderlerimizi serdik yanına.” (YABU s. 403)
Görüş birliğine varmak	“...hemen herkes bu konuda görüş birliğine varmıştı.” (BLK s. 273)
Göz atmak	“...arada göz atılan aynalı pudriyerler...” (KP. s. 40)
Göz atmak	“Hanımefendi’nin ışıklı penceresine göz atanlar onun şık giysiler içinde...” (HİK s. 153)
Göz atmak	“...şöyle bir göz atmak amacıyla kitaplardan birini aldım.” (BLK s. 262)
Göz atmak	“Uzun, geniş, süslü raflara şöyle bir göz atmak bile...” (OG s. 358)
Göz atmak	“...ana Kucağı içinde kaybolmuş bebeğime göz attı.” (AĞK s. 455)
Göz dikmek	“Yo, Mustafa en iyi yerlere göz dikmiş, karısını hiç konuşturmamış.” (KT s. 89)
Göz gezdirmek	“Gözlerimi ...karanlığa gömülen Resulayn kasabasında gezdirdim bir süre.” (YABU s. 401)
Göz göze gelmek	“İnerken göz göze geldiler.” (KP. s. 41)
Göz göze gelmek	“...göz göze gelmemek için özel çaba harcıyor.” (GÖ s. 191)
Göz göze gelmek	“Elinde küçük bir çanta tutan çocukla göz göze geldi.” (PÇ s. 212)
Göz göze gelmek	“...onunla göz göze gelmekten çekinen öğrencilerden soru bekliyordu.” (ÇÇK s. 245)
Göz göze gelmek	“Göz göze geldik bir an.” (ÜYG s. 303)
Göz hapsinde olmak/göz hapsine	“Duvardaki resimlerin sadece aile portreleri göz hapsindeydi.” (FSR s. 19)

almak

Göz kırpmak	“Nereye derecesine kafasını sallayıp göz kırptı.” (ÜYG s. 303)
Göz kırpmak	“Çapkınca göz kırıyor, ardından bir kahkaha...” (MP s. 369)
Göz kırpmak	“Sözün burasında dönüp bana göz kırpmayı unutmamıştı.” (BAD s. 435)
Göz kulak olmak	“Siz de göz kulak olursunuz.” (HİK s. 163)
Göz kulak olmak	“Anneleri dedikodu ya da ev işlerine daldığında ben göz kulak oluyordum onlara.” (OÖK s. 310)
Göz nuru dökmek	“Göz nuru döktüm, dedi.” (SG s. 119)
Göz süzmek	“Bir de patron her içeri girdiğinde göz süzen, her çıkışında iç çeken Zehra var.” (TM s. 128)
Göz ucuyla bakmak	“...aynı oyuncakçının önünden geçiyoruz, göz ucuyla sana baktım.” (BABKBÇ s. 331)
Göz yummak	“...yıl da bir olan bir şey, göz yumuver artık.” (BYYS s. 62)
Göz yummak	“Bana göz yummak sana mı kaldı diyecek olsa...” (BYYS s. 62)
Göz yummak	“...benim gibi bir köylüde karar kılmasına göz yumması o denli akla uzaktı.” (TM s. 123)
Göz yummak	“Biricik kızının böylesi bir delilik yapmasına göz yumar mı o?” (TM s. 137)
Göz yummak	“Teyzem belki de bile bile göz yumuyor olaya.” (TM s. 137)
Gözden geçirmek	“...kediler gözden geçirilip bir bahçe veya kapı önü ışığı...” (NÇNK s. 70)
Gözden geçirmek	“Bir dahaki sefere kızımızın seçtiği adamı iyice bir gözden geçirmeye karar verdik.” (TM s. 136)
Gözden geçirmek	“... kitapçı vitrinlerini gözden geçiriyorum.” (GÖ s. 195)
Gözden geçirmek	“...bilmem kaçınıcı kez de olsa ilgiyle yeniden gözden geçirmek öyküyü de gerilere itmeye koyuluyor.” (GÖ s. 197)
Gözden geçirmek	“Bir haftalık muhasebeyi yeniden gözden geçirmek gerekecek.” (RST s. 255)
Gözden geçirmek	“Son bir buçuk saatlik zaman dilimini gözden geçirip...” (ÇLN s. 438)
Gözden kaçmak	“...şehrin gözden kaçan acayıpları oluyordu.” (BAA s. 420)
Gözden kaybolmak	“Anne gözden kaybolacak olursa, onu da şeytani çılgınlarla çağırıyordu.” (PÖY s. 353)
Göze almak	“Her şeyi göze alıp.” (TGK s. 216)
Göze almak	“...küçük sessiz bir yolculuğu göze alır gibi oldu.” (APK s. 391)
Göze almak	“...bu yüzden bir kez daha denemeyi göze alabiliyorum şimdi.” (APK s. 396)
Göze almak	“Gizli bir sözleşmeyi de göze alarak saklayacağımdan hani neredeyse emin olduğundan.” (APK s. 398)
Göze batmak	“...incelik isteyen bir iş olduğunu da nedense göze batan oydu.” (KT s. 89)
Göze girmek	“Menekşelerini satın alıp göze girmeler...” (ÇLN s. 439)

Göze görünmemek	“...hay huydan her göze görünmeyen metropol kuşlarının...” (BAA s. 420)
Gözleri dolmak	“...gözleri doluyor, derken...” (ŞBT s. 232)
Gözleri dolmak	...o dolan gözler, ıslıl ıslıl, gülmeler, kahkahalar savuruyordu.” (ŞBT s. 232)
Gözleri dolmak/dolu dolu olmak	“Maria susup kaldı, gözleri dolu dolu.” (OÖK s. 314)
Gözleri fıldır fıldır olmak/dönmek	“Gözleri yusuvarlak olmuş, fıldır fıldır dönüyorlardı.” (MİBE s. 56)
Gözleri takılmak	“Gözlerim ellerine takılıyordu istemedim.” (MP s. 370) gözleri takılıp kalma
Gözleri yuvalarından fırlamak/oynamak	“Beti benzi atmış, gözleri yuvalarından oynamış, lalüebkem kesilmişti.” (SG s. 116)
Gözlerini kaçırmak	“Başaramıyordum bir türlü, elimde olmadan kaçıırıyordum bakışlarımı.” (MP s. 374)
Gözü dışarda	"Gözü dışarda değil." (HİK s. 157)
Gözü dönmek	"Adam bir yabandı, bir gözü dönmüştü." (DÇK s. 297)
Gözü ilişmek	“Sigara yakarken ellerine ilişti gözü.” (KT s. 99)
Gözünde büyümek	“...yol gözümde büyüyor.” (AĞK s. 446)
Gözüne ilişmek	“Koltuk altı sökükte gözüme ilişti.” (HİK s. 155)
Gözüne kestirmek	“Karşı kaldırımdaki evlerin bahçelerini gözüne kestirmiş olmalıydı.” (LEKE s. 424)
Gözünü dört açmak	“...karşı yönden gelen arabaların içini görebilmek için gözünü dört açtım.” (TM s. 144)
Gözünün içine baka baka	"Vildan ilk kez gözümün içine baka baka gülümsedi bize.” (TM s. 135)
Gurur duymak	“...biri, hayranların çokluğundan duyulan bencilce bir gurursa, diğeri hüznle karışmış Bir korkuydu.” (BLK s. 265)
Güçlük çekmek	“...ilişkide olduğum kişilerle oynamakta güçlük çekmemiştik.” (TM s. 127) “...kafamıza uygun bir mahalle bulmakta güçlük çekmiştik doğrusu.” (TM s. 131)
Güçlük çekmek	“...doğrulmakta güçlük çekerek mi? (OÖK s. 312)
Güçlük çekmek	“Annemin bu sözleri söylemekte isteyişindeki anlamı kavramakta güçlük çekiyorum.” (APK s. 388)
Güçlük çekmek	“Oysa birçok meseleyi anlamakta çektiğim güçlüğü karşın...” (APK s. 388)
Güçlük çekmek	“Taşımakta güçlük çektiğimi belli ettiğim...” (AĞK s. 455)
Güme gitmek	“Ama var ya şu AB yüzünden kokoreç de güme gidecek...” (ULD s. 321)
Günleri sayılı olmak	“Babam ağır hasta, günleri sayılı.” (MP s. 375)
Haber vermek	“Önce kim bulursa diğerine haber verecek...” (BAD s. 433)
Haber almak	“Bir daha da haber alamadım ondan.” (BAD s. 433)
Haber almak	“Bundan sonra hiç haber alınamamıştı.” (BF s. 459)
Haber göndermek	“...diye haber göndertti Mikail abim.” (ULD s. 321)

Haber salmak	“İlkin haber saldı Deveci Cabbar'a. (TGK s. 216)
Haber salmak	“Bizim mahallede emekli Nuran Örtmen var, o haber salmış Kamil abime.” (ULD s. 321)
Haber vermek	“...düğüne bizimkilerle gideceğini haber vermiş.” (ŞBT s. 228)
Haber vermek	“Unutmadan, ona haber verin, otopsi yapmak isteyecektir.” (DÇK s. 295)
Haber vermek	“...hiç kimseye haber vermeksizin öldüğünü ise çok uzun bir süre sonra öğrendim.” (APK s. 395)
Haddi hesabı yok	“...korkaklığı yüzünden yatan işlerinin ise haddi hesabı yok.” (TM s. 139)
Hak etmek	“Hayriye de hak etmişti ama yani.” (TM s. 128)
Hâl hatır sormak	“Gelin, mantomu, eşarbımı ses etmeden, hâl hatır sormadan götürüp astı.” (FŞ s. 30)
Halel gelmek	“Notlarınızın tek satırına bile halel gelmeyecektir.” (SG s. 119)
Hapı yutmak	“Hapı yuttun Hasene Hanım, dedim.” (HİK s. 166)
Hapis yatmak	“...o öğrencilerle işçilerin hapis yatmalarını ben de istemiyordum.” (FTR s. 237)
Harekete geçmek	“Ancak onların giderek çoğalmaları karşısında birilerinin harekete geçip yeni tuzaklar, yeni zehir terkipleri hazırlayacakları...” (NÇNK s. 74)
Hasret kalmak	“Dirhemine hasret kaldı, dirhemini merhem gibi aradı.” (DBA s. 288)
Hava almak	“...saçlarını tarayıp balkona hava almaya çıkarıyorlar.” (FSR s. 19)
Havaya girmek	“...böylece daha canlı bir havaya girdi.” (BLK s. 274)
Hayalini kurmak	“...gelecek günlerin düşünü kurardık...” (FTR s. 236)
Hayır gelmemek	“Oysa patrone da hayır gelmeyeceğine bir inandırabilse Rıdvan onu.” (TM s. 128)
Hayra alamet değil	“...odaya yel yeperek geçişleri de hayra alamet olamazdı.” (SG s. 117)
Hayran olmak	“Hayran oldukları bir yazar, ayaklarına kadar geliyor...” (ÇÇK s. 247)
Hayran olmak	“...piyano çalışı yüzünden hayran olan o küçük, hastalıklı çocuğu anımsadı.” (APK s. 391)
Hayrı yok	“Sana bir hayrı yok ki!” (HİK s. 170)
Hazırlıklı olmak	“Az sonra gelecekler, hazırlıklı olun.” (ÖÇ s. 177)
Helal süt emmek	“...iyi bir kısmetin çıktı, helal süt emmiş bir çocuk.” (HİK s. 156)
Hesabını görmek	“Böyle devam edersen senin de hesabını görürüz...” (SG s. 118)
Hesap etmek	“Kafa işte, hesap edememişim.” (GÖ s. 187)
Hesap görmek	“Babamın birkaç aydır eski bir hesabı görmek için...” (APK s. 389)
Hesap sormak	“...Hoca Ali Rızaların, yok oluveren aşureliklerin, Beykozların hesabını sormuyordu.” (FSR s. 19)
Hesap sormak	“Hiç hesap sormamıştı.” (FSR s. 23)
Hesap sormak	“Onca hoyratlığa maruz kalan benim kuşağımın bir hesabı olmalıydı sorulacak.” (FSR s. 25)

Hesap sormak	“Eğer birilerinden ille de hesap sormak istiyorsan bana gelme...” (BYYS s. 63)
Hesap vermek	“...öldürmeye azmettirme günahından nerede, nasıl hesap verecekti?” (NÇNK s. 74) ‘
Hesap vermek	‘...kimi de yayımladığı bir kitaptan hesap vermiş, sonra da hoşça kal deyip salmışlardı.” (SG s. 118)
Hık demiş burnundan düşmüş	“...hık demiş burnundan düşmüş sanki.” (BKÇEÇŞS s. 342)
Hırgür çık(ar)mak	“...hırgür çıkacaktı aralarında.” (BYYS s. 62)
Hiçe saymak	“...görgü kurallarını hiçe sayarak gözlerimizi dikmiştik onlara.” (TM s. 135)
Hizmet görmek	“Ya bu kapıda iyi hizmet gören bir köpek olursun...” (DBA s. 290)
Hizmete girmek	“Yeni ders yılının başında hizmete girerdi.” (GÖ s. 188)
Hoşuna gitmek	“Kafamı dinleyecek bir yer hoşuma gidiyordu.” (HİK s. 154)
Hoşuna gitmek	“Bu halleri hoşuma gitmiyordu.” (HİK s. 159)
Hoşuna gitmek	“Yarenlikleri, çalıp oynamaları hoşuma gider...” (TGK s. 217)
Hoşuna gitmek	“Bir hoşuna gitti anneannemin.” (DÖ. s. 299)
Huzurunu kaçırmak	“Bu olay, huzurumu tümüyle kaçırmıştı.” (PÖY s. 351)
Huzurunu kaçırmak	“Huzurumu kaçırın bu yürüyüşün...” (PÖY s. 354)
Israr etmek	“Juliet şifon istemiyor, terzi şifonda ısrar ediyormuş.” (ŞBT s. 228)
Israr etmek	“O da ısrar etmedi işte.” (AĞK s. 452)
Israr etmek	“...bütün sorumlulukları onlarla eşit olarak paylaşmakta ısrar etmişim en başında.” (AĞK s. 453)
İç çekmek	“Bir de patron her içeri girdiğinde göz süzen, her çıkışında iç çeken Zehra var.” (TM s. 128)
İç çekmek	“İç çekti adam...” (BABKBÇ s. 330)
İç çekmek	“İç çekti yeniden.” (BABKBÇ s. 332)
İç geçirmek	“Olacaklar belli, diye iç geçiriyor babam.” (BDD s. 362)
İç geçirmek	“Tam iç geçirecektim ki delilerin en delisi döndü...” (SKK s. 411)
İçi açılmak	“İçi açılmaya yöneldi.” (SG s. 117)
İçi cız etmek	“...nişanlarda boy gösterebileceğini öğrendim içim cız etti.” (ŞBT s. 227)
İçi içine sığmamak	“...aynı adamın koluna içi içine sığmayan bir sevinçle girmiş olarak göründü Vildan.” (TM s. 136)
İçi içine sığmamak	“Yine içim içime sığmıyordu ama...” (ÜYG s. 304)
İçi içine sığmamak	“Bulvarda u virajını alırkenki mahareti yüzünden içi içine sığmadı.” (BAA s. 420)
İçi içini yemek	“Vapur boşalırken aceleden içim içimi yemeye başladı.” (FŞ s. 29)
(bir işin) içinden çıkmak	“...işin içinden çıkamadıkça, kendisinin de gördüğü...” (ŞBT s. 231)
İçinden geçirmek	“...kendine göre bir kalıcılığı kendince sürdürebileceği, diye geçirdi içinden...” (APK s. 390)

İçinden gelmek	“Ağlamak geliyordu içimden, omzuna yaslanıp sonsuza dek ağlamak.” (MP s. 374)
İçine çekmek	“...umudumun simgesi çam ağaçlarının kokusunu içime çektim.” (GCS s. 416)
İçine kurt düşmek	“Maria'nın içine bir kurt düşüyor.” (OÖK s. 313)
İçini boşaltmak	“...ah deyip de boşaltayım içimi.” (FŞ s. 31)
İflahını kesmek	“Yasaklar, iflahımızı kesmek için bizi bekliyor.” (GCS s. 415)
İki büklüm olmak	“Korkunç bir sancıyla iki büklüm oldu” (BABKBÇ s. 334)
İki dirhem bir çekirdek	“İki dirhem bir çekirdek giyinmişti kocası.” (BYYS s. 58)
(Bir şeyden) ileri gelmek	“Tanıdığı bir sürü insanın buralarda oturmasından ileri gelen bir şey mi?” (AMP s. 382)
İleri sürmek	“...şehir hakkında ileri sürülecek fikirlere sahip olmanın tadını çıkarma zamanı.” (BAA s. 420)
İple çekmek	“Bu yüzden kışın sonunu iple çekmiştik.” (TM s. 134)
İş gücü sahibi	“Nasıl olsa iş gücü sahibi artık.” (BABKBÇ s. 333) araştır
İşe yaramak	“Şu çim ne işe yarar ki?” (SBS s. 204)
İşi başından aşkın	“Kentte işlerim başımdan aşkındı...” (BLK s. 270)
İşi başından aşkın	“...başlarından Aşkın işleri, yoklukları, yoksullukları...” (DÇK s. 297)
İşi yolunda gitmek	“Sağları bırakıp hastaları, işi yolunda gitmeyenleri, yüzleri bir gün olsun gülmeyenleri...” (CG s. 173)
İşine gelmek	“...haberdar olduğunu, işime gelmediği için söyleyemiyorum.” (APK s. 389)
İyiden iyiye	“...iyiden iyiye yol alabilmiş olmalıyım.” (APK s. 398)
İzlenim vermek	“Usta bir ressamın fırça darbelerinden çıktığı izlenimini veren kızılıklar...” (GCS s. 413)
Kaçamak yapmak	“...kaçamak yapan sevgililerin kadeh tokuşturmalarını dinliyorlar.” (OÖK s. 312)
Kadeh tokuşturmak	“...kaçamak yapan sevgililerin kadeh tokuşturmalarını dinliyorlar.” (OÖK s. 312)
Kafa dinlemek	“Kafamı dinleyecek bir yer hoşuma gidiyordu.” (HİK s. 154)
Kafa şişirmek	“Neyse, kafanızı şişirdim.” (HİK s. 164)
Kafa tutmak	“Balkonu yıkamaya kalktığı anda kedi kafa tutacaktı, biliyordu.” (SBS s. 204)
Kafa tutmak	“O kafa tutabilirdi.” (SBS s. 204)
Kafasından geçirmek	“Bir yandan da abimin söylediklerini geçiriyordum kafamdan.” (TGM s. 219)
Kafayı çalıştırmak	“İyi düşünsene kızım, kafanı çalıştır biraz...” (KP. s. 42)
Kafayı yemek	“Azıcık kafayı da yemiş gayrı.” (HİK s. 163)
Kalbi kırılmak	“Şu bodur ağacının meyveleri kalbi kırılmışlara.” (CG s. 174)
Kamburu çıkmak	“Omuzları daralmış, kamburu çıkmış.” (OÖK s. 312)
Kan beynine	“Suratıma tokat yemiş gibi irkildim, kan beynime sıçradı.” (HİK s. 160)

sıçramak	
Kan dökmek	"Bunca dökülen kanın, bunca çekilen acının ardından..." (BAD s. 432)
Kanı donmak	"...bebeğinin boğuk sesini duydu, kanı dondu." (DÇK s. 298)
Kanı donmak/çekilmek	"O zaman yüreği burkuluyor, kanı çekiliyor. (ÖO s. 389)
Kanı donmak/çekilmek	"...insanın kanını donduran hikâyeler anlatırlardı." (AĞK s. 445)
Kanıya varmak	"...şimdi bu kanıya varmıştı, çalan olmalıydı." (AMP s. 383)
Kapısını çalmak	"...sonunda yine kapısını çalan kimse kalmadı." (DÇK s. 297)
Kapıya dayanmak	"Gecenin orta yerinde ırgatbaşı dayanır kapıya." (TGG s. 216)
Karar almak	"İkramiyesi ile kitabevi açma kararı aldığını duyurdu hepimize." (GÖ s. 188)
Karar almak	"Ama artık bu dükkândan çıkmak zorundayım, tahliye kararı alındı bile." (APK s. 398)
Karar kılmak	"...benim gibi bir köylüde karar kılmasına göz yumması o denli akla uzaktı." (TM s. 123)
Karar vermek	"...banka şubesinden birinde çalıştığına karar verdik." (TM s. 129) "Bir dahaki sefere kızımızın seçtiği adamı iyice bir gözden geçirmeye karar verdik." (TM s. 136)
Karar vermek	"Plastik doğama en iyisiymiş eğer karar verilirse." (ÖÇ s. 180)
Karar vermek	"...ve ben kararımı çoktan verdim." (ÖÇ s. 181)
Karar vermek	"Üçü de beni bekliyordu, neye karar verecektim?" (GÖ s.188)
Karar vermek	"Öyküyü gütmeye karar verişim o sıralara rastlıyor işte." (GÖ s. 188)
Karar vermek	"Akşam sofrada, ağzını açmadan o daha, karar verdiğimi, kitabevini sürdürmekten vazgeçmeyeceğimi söylüyorum." (GÖ s. 192)
Karar vermek	"...olayın intihar olacağına karar verilmiş olmasına karşın..." (BLK s. 264)
Karar vermek	"İşte o sıralarda karar verdim onu kurtarmaya." (BLK s. 272)
Karar vermek	"İşte böylece kararımı verdim." (BLK s. 272)
Karar vermek	"Karar verdi: Bir daha bir şey demeyecek!" (BABKBÇ s. 328)
Karar vermek	"Yıllar sonra onu terk etmeye karar verdiğimi söylemeye giderken..." (MP s. 367)
Karar vermek	"Sıcak sütlü kahvemi boğazım yana yana içerken kararımı veriyorum." (MP s. 371)
Karar vermek	"Eve dönmeye karar verildiğinde, taksiler yollardan çevriliyor." (AĞK s. 444)
Karar vermek	"Hangi hastanede doğum yapacağıma bile daha karar verebilmiş değiliz, yani değilim." (AĞK s. 451)
Karga tulumba	"Karga tulumba götürdüler zavallıyı." (HİK s. 163)
Karın ağrısı	Yeryüzünün karın ağrısını duyan yoktu." (DBA s. 290)
Karınca bile ezmek	"...Agop, hani karınca ezmez denen insanlar vardır ya, onlardandı." (BYYS s. 58)

Karış karış dolaşmak	“Tanımadığım birileri evimi karış karış dolaşacak.” (ÖÇ s. 179)
Karşı çıkmak	“Böyle duygulu isteğe kim karşı çıkabilir?” (GÖ s. 195)
Karşı çıkmak	“...onunla ittifak durumunda bulunmamıza karşı çıkıyor...” (FTR s. 236)
Karşı çıkmak	“... yurttaşları ordu gönderilmesine karşı çıkmaya çağırıyorlardı.” (FTR s. 237)
Karşı gelmek	“...sonra bunları devlete karşı gelmek suçundan yargılayıp hapse mahkum ettiler.” (FTR s. 237)
Karşı koymak	“Şimdi yaşamının, saldırılara karşı koymanın da sanat olduğunu anlıyor insan.” (GCS s. 417)
Karşılık vermek	“Çiçekçi karşılık verecek durumda değildi.” (ÇÇK s. 249)
Kaş göz etmek	“...biri mi söylüyor, kaş göz mü ediyor biri...” (GÖ s. 196)
Kaşlarını çatmak	“Annem kaşlarını çatarak bakıyor yüzüme...” (MP s. 368)
Kaşlarını çatmak	“Kaşları çatıktı.” (ÇLN s. 441)
Kaza geçirmek	“Arsız da trafik kazası geçirdi.” (BKÇEÇŞS s. 341) kaza geçirmek
Kelle kulak yerinde	“...kelle kulak yerinde görünüşleri...” (SG s. 117)
Kendi haline bırakmak	“Karmaşık bir evrim yaşıyoruz, ama bırakamayız hiçbir şeyi kendi haline.” (GCS s. 415)
Kendi kazdığı kuyuya düşmek	“Onları kendi kazdıkları çukura düşürmek istediğinden.” (SG s. 118)
Kendine gelememek	“...askere çağrıldığını öğrenince belki bir saat kendime geledim.” (FTR s. 238)
Kendini adamak	“Ama kendimizi adadığımız insanlar, o küçümsediğimiz basit dünyayı yaşıyorlardı.” (BAD s. 432)
Kendini atmak	“Her gün atıp kendimi caddelere.” (GÖ s. 195)
Kendini kaptırmak	“Komşular tutkulu bir tavla partisine kaptırmışlardı kendilerini.” (SBS s. 204)
Kendini toplamak	“Topla kendini yavrum.” (FŞ s. 31)
Kendini tutamamak	“Kendimi tutamamıştım.” (HİK s. 157)
Kendini vermek	“Eskisi gibi veremiyordu kendini ev işine.” (MH s. 107)
Kendini vermek	“...güzel şeyler söyleyemeyip akıl almaz işlere veriyoruz kendimizi.” (GCS s. 414)
Kesip atmak	“Hiç karşılık almamaktan bin kat iyiydi annesinin kesip atması sözü.” (İY s. 208)
Kesip biçmek	“Çok bilmiş bir arsızlıkla kesip biçiyordu kalfayla öteki çırak arkadaşını.” (ÜYG s. 305)
Kesip biçmek	“Masanın üzerindeki kumaşı ölçüp, kesip biçmekle uğraşan usta...” (ÜYG s. 306)
Kestirip atmak	“...yok diye kestirip attı.” (ÖÇ s. 183)
Kestirip atmak	“Kesinlikle yıkanmayacak, diye kestirip atıyor.” (MP s. 371)
Kılı kıpırdamamak	“Stüdyodan bu şekilde çıktığımı gördükleri halde, kılları kıpırdamadı iş arkadaşlarımın.” (AĞK s. 447)
Kırk yılda bir	“...kırk yılda bir mülküm olmuş.” (HİK s. 169)

Kısa kesmek	“...konukluğumu kısa kesmek için iyi bir özürdür diye işimden söz etmiştim.” (HİK s. 155)
Kısmeti çıkmak	“...iyi bir kısmetin çıktı, helal süt emmiş bir çocuk.” (HİK s. 156)
Kıyıda köşede kalmak	“...Jale’nin annesinin kıyıda köşede kalmış emlaki arasında...” (TM s. 123)
Kol gezmek	“Her tarafta sıkıntı, korkulu bir bekleyiş kol geziyor...” (GCS s. 414)
Kolağan etmek	“Odalar kolağan edildikten sonra kitaplığın bulunduğu salonda toplandılar.” (SG s. 117)
Koluna girmek	“...aynı adamın koluna içi içine sığmayan bir sevinçle girmiş olarak göründü Vildan.” (TM s. 136)
Kontrol altına almak	“Her hareketinin kontrol altına alındığı bir kalabalığın karşısındaydı.” (ÇÇK s. 241)
Konuk etmek	“Dostlarımızı soframıza konu edecek paramız hep vardı.” (ÖÇ s. 179)
Konuk etmek	“...bir başkasını evine konuk edinmişti...” (DBA s. 289)
Kopup gelmek	“...fırtına, çamların arasından kopup geliyor...” (GCS s. 414)
Kök salmak	“...kuşku götürmeyecek denli kesinleştiği, kök saldığı halde...” (TM s. 137)
Kök salmak	“...bir yerlerde bir şekilde kök salan hatıralarını hiçbir yere gereğince götüremezsiniz.” (APK s. 398)
Köşeyi dönmek	“Köşeyi döneceğim ben, var ya, bir büyüyim.” (ULD s. 318)
Köşeyi dönmek	“Okulda şarkı söylüyoruz hani, sütçü köşeyi döndü.” (ULD s. 318)
Köşeyi dönmek	“...bir türlü çözemedim, bizim sütçü nasıl köşeyi döndü?” (ULD s. 318)
Köşeyi dönmek	“Sütçüler köşeyi dönebilemez.” (ULD s. 318)
Kötü olmak	“...bir tek o kocasına bağlılığı yüzünden kardeşlerinin gözünde kötü olmuştu.” (KT s. 90)
Kul olmak	“Buyruğuma kul olup...” (DBA s. 289)
Kulağına çalınmak	“Oysa kulağıma çalınmamıştı emekliye ayrılacağı.” (GÖ s. 187)
Kulağına çalınmak	“Oynarken kulaklarına çalınan, önce soğan soldurulur diye başlayan tarifleri...” (OÖK s. 312)
Kulağına çalınmak	“...yıllar sonra kulağıma sanımcı biraz da bu yüzden belli belirsiz bir sanat alıştırması çalınır gibi oluyor.” (APK s. 386)
Kulağına çalınmak	“...şimdilerde kulağıma çok farklı bir şekilde çalınan bu sanatın hikâyesini...” (APK s. 394)
Kulağına gelmek	“...onu kollarına alan genç adam, gümbürtüsü kulağına gelen kalp atışları, dizlerinin kesilmesi, akıp akıp gitmeleri...” (FSR s. 21)
Kulağına gelmek	“Koşan, oynayan bir çocuğun sesi de geliyordu kulağına.” (MH s. 108)
Kulağına küpe yapmak	“Ustamın öğütlerini kulağıma küpe yapmam için sıkı sıkı uyarmıştı annem akşamdan.” (ÜYG s. 306)
Kulak kabartmak	“Arada, daha çok geceleri, oradan gelen seslere kulak kabarttığı oluyordu.” (MH s.

Kulak kabartmak	“Horultusu kapı arkasında, kulak kabartılarak dinlenirdi.” (DBA s. 290)
Kulak vermek	“O yana hiç kulak vermedi.” (MH s. 110)
Kulak vermek	“Şarkıya kulak verdiğime dikkat etmiş.” (ÖÇ s. 182)
Kulak vermek	“Sesine kulak vereceksin.” (SBS s. 203)
Kulak vermek	“Behice'ye kulak vermesi görülmeye değirdi.” (BAA s. 421)
Kulaklarına inan(ama)mak	“Kulaklarınıza inanabilirsiniz hanımlar, beyler.” (BABKBÇ s. 329)
Kur yapmak	“Kimine tos gösteriyor, kimine de kur yapıyor.” (GÖ s. 188)
Kurban etmek	“Sanki bu eve yerleşmem uğruna, kurban edilmişti Muazzez.” (MS. S. 344)
Kusura bakmamak	“Sağlığının iyi olmadığını duyurdu kimse kusura bakmasındı.” (HİK s. 153)
Kusur bulmak	“Uyu demeye gitmesini bilmeyen azarlar yalnız, kusur bulur, bağırır.” (ÖÇ s. 182)
Kusur bulmak	“Ona da kusur buldular.” (SBS s. 203)
Laf anlatmak	“Laf anlatamam ki kendime.” (RST s. 259)
Laf etmek	“...benim müşterim olsaydın, tek laf ettirmez, anında geri alır...” (ÇÇK s. 250)
Lanet okumak	“...kısmetsizliğime lanet okuyorum.” (ÇLN s. 439)
Layık görmek	“...kalp gözümü açmıştı sonra beni posta layık görmüştü.” (CG s. 173)
Mahkum etmek	“...sonra bunları devlete karşı gelmek suçundan yargılayıp hapse mahkum ettiler.” (FTR s. 237)
Maruz kalmak	“Onca hoyratlığa maruz kalan benim kuşağımın bir hesabı olmalıydı sorulacak.” (FSR s. 25)
Medet ummak	“...bir yer ya da zaman kaymasından bir medet ummak...” (APK s. 389)
Mekan tutmak	“...engellenemeyen aylando ağaçları ile Nasılsa orayı mekan tutmayı başarmış...” (AMP s. 380)
(bir şeyi) Meslek edinmek	“Öldürmeyi meslek edinenlerle aram hoş değildir.” (LEKE s. 426)
Mırın kırın etmek	“Geçen gün mırın kırın ettiydi...” (BABKBÇ s. 327)
Modası geçmek	“Her şey modası geçmiş ve torbalara doldurulmuş...” (NÇNK s. 69)
Mola vermek	“İstasyondan eve yürürken burada mola veriyorum zaman zaman...” (AĞK s. 452)
Münasip görmek	“Beyi neyi beğenirse onu münasip gören ender bulunur kadınlardandır Nerimananım Teyzem.” (TM s. 130)
Nazı geçmek	“Nazım geçer kel İbrahim'e.” (BABKBÇ s. 327)
Nazını çekmek	“O ömrü boyunca, çocukların dertlerine ortak olmuş, nazlarını çekmiş, varını yığını onların avucuna vermişti.” (FSR s. 19)
Ne gezer?	“Ama ne gezer? (GÖ s. 190)
Ne olursa olsun	“...yani bu küçük sessizliklerle bu anlatamamalar ne olursa olsun...” (APK s. 388)

Ne yapıp yapıp	“...ama sonra ne yapıp edip penceremin önüne geliyordum (PÖY s. 352)
Neden olmak	“...salondaki öğrencilerin gülüşmelerine neden olmuştu.” (ÇÇK s. 243)
Neden olmak	“Yalnızca Carmen bile yeni yeni filmler çekilmesine neden oldu.” (BLK s. 276)
Neden olmak	“...çocuğun annesi, babası adına sevinmeme de neden oldu (PÖY s. 352)
Neden olmak	“...önlenebilmesi rahatsızlığa neden olmuşlardır ya...” (APK s. 388)
Neden olmak	“...küçük bir faciaya da ben neden olmuşum.” (LEKE s. 425)
Neden olmak	“Bu karmaşaya neden olan yanlış hamleyi bulmalıyım.” (ÇLN s. 438)
Neden olmak	“...tatsız bir tecrübe yaşamasına sebep olduğum arkadaşım...” (AĞK s. 454)
Nefes aldırılmamak	“Ama şimdi tüm yaşanmışlıklar birikmiş bir anılar yumağı olarak üstüne geliyor, nefes aldırmiyordu ona.” (BF s. 461)
Nefes almak	“Zorlukla nefes alıyor, sözcüklerin arasında durup dinleniyordu.” (MP s. 370)
Nefes almak	“Beni asıl yoran nefes almak!” (MP s. 370)
Nefes almak	“Nefes almanın bedeli çok ağır artık!” (MP s. 370)
Nefes almak	“Annem bana nefes aldırıp kireç rengi yüzüm biraz olsun pembeleşinceye kadar...” (LEKE s. 424)
Nefes almak	“Bir süre sonra nefes almak için durakladım yerimde.” (AĞK s. 452)
Nefesini tutmak	“Nefesimi tutmuş, onu izliyordum.” (LEKE s. 424)
Not almak	“Söylediklerinin kâğıt peçetenin üstüne not alırken...” (MP s. 374)
Not almak	“Yüksek notlar alarak geçtim o derslerin sınavından.” (ÇLN s. 440)
Not almak	“Notlar alarak, fotoğraflar çekerek ağır adımlarla ilerlerken...” (AĞK s. 450)
Nuh deyip peygamber dememek	“Nuh der peygamber demez bilmem mi?” (BABKBÇ s. 327)
Olur olmaz	“...sorulmazsa olur olmaz biçimde ortaya atılmayacaktım.” (ÜYG s. 306)
Omuzları çökmek	“Omuzları çökmüştü Recep’in.” (BYYS s. 63)
Oralı olmamak	“Hiç oralı olmadım.” (ÜYG s. 303)
Ortadan kaldırmak	“...tanrısal bir adalet duygusuyla kimi haksızlıkları ortadan kaldırıyor.” (BLK s. 263)
Ortadan kaldırmak	“...erkeklerin çatışması ve fazla olanın ortadan kaldırılması diye özetleyebileceğimiz...” (BLK s. 264)
Ortadan kaldırmak	“...sevgilisinin Laura'yı ilk bunalımda ortadan kaldıracağını anlamıştım.” (BLK s. 273)
Ortadan kaldırmak	“Laura'nın sevgilisini, yazacağım bir öykü ile ortadan kaldırmayı düşünüyordum.” (BLK s. 273)
Ortadan kalkmak	“Bir gün cinsel cinayetlerin de ortadan kalkacağı gün gelecektir.” (BLK s.272)
Ortak olmak	“O ömrü boyunca, çocukların dertlerine ortak olmuş, nazlarını çekmiş, varını yoğunu onların avucuna vermişti.” (FSR s. 19)
Ortak olmak	“Böylece biz de cinayete ortak oluyorduk...” (BLK s. 276)

Ortak olmak	“Ortak olmuş, o gün herkesi üzümüştük.” (CB s. 282)
Ortaya atılmak	“...sorulmazsa olur olmaz biçimde ortaya atılmayacaktım.” (ÜYG s. 306)
Ortaya çıkarmak	“Oysa ben librettosunu da yazdığım çağdaş ve gerçekçi bir opera ortaya çıkarmak istiyordum.” (BLK s. 267)
Ortaya çıkarmak	“...yeri ve zamanı gelince de yeniden ortaya çıkarabilmek.” (MP s. 374)
Ortaya çıkmak	“...yorgun genç kadının küçük siyah çantası yine ortaya çıkacak.” (ŞBT s. 226)
Ortaya çıkmak	“...uzaktaki küçük ülkeye bir ordu göndermesi ihtimalinin ortaya çıkması üzerine...” (FTR s. 236)
Ortaya koymak	“...bölümlerin birbiriyle olan ilgisini ortaya koyuyor...” (BLK s. 263)
Ortaya koymak	“...onun dramatik sesine uygun bir yapıt ortaya koyacaktım.” (BLK s. 270)
Oyun oynamak	“...gölgelerin uzadığı o saatlerde bana bir oyun oynadığını düşünmüştüm.” (PÖY s. 350)
Oyuna getirmek	“Oyuna getirilmiştim ablam.” (FŞ s. 37)
Ölüm döşğinde	“Bu yaşa gelmiş, ölüm döşğinde... hiç utanmıyor.” (MP s. 375)
Pabucunu ters giydirmek	“...dayanıklı olmalarından başka pabucu ters giydirecek kadar da neyin nerede nasıl söyleneceğini...” (SG s. 116)
Pabuç bırakmamak	“Sıkıya pabuç bırakmayacak kadar dayanıklı...” (SG s. 116)
Para etmek	“Hiç para etmeyecekse konser salonuna bağışlayayım.” (FSR s. 14)
Para etmek	“...ama benim annem sanatçı, onun işi daha çok para ediyor...” (ULD s. 320)
Para etmek	“...babamın direksiyonu para etmedi.” (ULD s. 323)
Paraya kıymak	“Teyzem bana kıyamamış, paraya kıyıp almaya yeltenmiş.” (BABKBÇ s. 331)
Pay çıkarmak	“Biz de onları gördük, onların sevinçlerinden pay çıkarttık kendimize...” (NÇNK s. 77)
Payına düşmek	“...evde payıma düşen bir parçacık etin yarısını kapının önünde bekleyen yavru kedilere verirdim.” (FTR s. 237)
Pazarlık etmek	“...on lira için utanmadan pazarlık yapıyorlardı.” (ÇLN s. 441)
Peşinden sürüklemek	“İstediği yöne çekiştirip yayılıyor öykü, beni de peşinden sürükleyerek.” (GÖ s. 188)
Peşinden sürüklemek	“...kolundan tutup peşin sıra sürükledi çocuğu.” (BABKBÇ s. 335)
Peşine düşmek	“...Öğle vaktini bekler, gizlice düşerdim peşine.” (FŞ s. 37)
Peşine düşmek	“Bir kez çıkınca daha fazla özgürlüğün peşine düşmekten kendini alıkoyabilseydi, ne mümkün.” (BAA s. 420)
Peşine düşmek	“Cinayet, kavga, kan peşine düşüyorduk, ihbar telefonlarının ardından.” (AĞK s. 444)
Peşine takılmak	“Birinde peşine takılıyorum.” (GÖ s. 191)
Peşine takılmak	“Çıkar çıkmaz, dükkânı kapatıp peşine takılıyorum.” (GÖ s. 194)
Peşine takılmak	“Zincirini sürükleyen bir köpek peşime takıldı.” (MÖS s. 345)

Peşine takmak	“...ama kızı babasının peşine takmıştı.” (ÇÇK s. 253)
Peşini bırakmamak	“...görmek istediğim her şey öte tarafta kaldı duygusu peşini bırakmazdı.” (BAA s. 420)
Pot kırmak	“Yoksa pot mu kırmıştım!” (HİK s. 157)
Punduna getirmek	“...bir punduna getirip eliyle kasten kadına değerek geçen adamlar...” (BAA s. 421)
Rahat bırakmamak	“Beni uykumda bile rahat bırakmıyorsun, dedi.” (DBA s. 290)
Rahat etmek	“Annemin yanına bir bakıcı koydum, artık rahat eder.” (HİK s. 163)
Rahat olmak	“Böyle yapınca sanki daha rahat olacak.” (GÖ s. 186)
Rahat olmak	“Rahat ol, bu yaşa gelmenin bedeli bunlar.” (MP s. 370)
Razı olmak	“Kendisine ricacı olunması üzerine orada kalmaya razı olmuştu.” (HİK s. 153)
Razı olmak	“...tarlanın dönümünü 500'den satın almaya razı oldu Deveci.” (TGG s. 220)
Rengi atmak	“Üzerinde rengi atmış bir basma elbise vardı.” (HİK s. 155)
Rengi atmak	“...uzun, rengi atmış lacivert mantolu bir kadındı.” (BABKBÇ s. 326)
Resmiyete dökmek	“...anladığımız kadarıyla resmiyeti dökülmeyen ilişki ilerledikçe...” (TM s. 140)
Saçını süpürge etmek	“Saçını süpürge mi etmedi, adamın kahrına mı katlanmadı.” (RST s. 256)
Sahip çıkmak	“...nasıl geçinir evlatları da ona sahip çıkmazsa.” (HİK s. 161)
Sahneye çıkmak	“Bir de pembe pantolon ceket var, sahneye en iyi onunla çıkıyormuş...” (ULD s. 319)
Saldırıya uğramak	“Sanki saldırıya uğramış gibi.” (DÇK s. 295)
Saldırıya uğramak	“...tarafından saldırıya uğrayarak...” (DÇK s. 296)
Sarıp sarmalamak	“Bir ışık demeti sarıp sarmalayınca...” (ŞBT s. 222)
Saygı duymak	“O kadar önemseydiği, saygı duyduğu yazar için bu derece önemsizdi demek verdikleri çiçek.” (ÇÇK s. 252)
Saygı göstermek	“...iş adamının büyük saygı gösterdiği bir ağabeyi...” (AĞK s. 454)
Sefa sürmek	“...her baharda bakımı özenle yapılan bir bahçe ile sefası bir türlü sürülemeyen güllerin...” (APK s. 386)
Selam vermek	“Vildan her sabah o yarı utkulu, yarı utangaç selamını veriyor...” (TM s. 136)
Selam vermek	“Selam verip yanına oturdum.” (CG s. 174)
Selam yollamak/salmak	“...onun kendisine bir selam yollamaktan çok bir uyarıda bulunduğunu düşündüğü oldu sık sık.” (AMP s. 384)
Serbest bırakmak	“...arkadaşlarının serbest bırakılmalarını, yeniden fakülteye devam edebilmelerini...” (FTR s. 237)
Serbest bırakmak	“...hediye alıp vermeleri ilk kez serbest bırakılmıştı.” (YABU s. 406)
Ses çıkarmamak	“...Nerimananım gibi bir cadı ana duruma ses çıkarmadan edebilir miydi?” (TM s. 138)
Ses çıkmamak	“Bir ses çıkmadı.” (TGG s. 216)

Ses etmemek	“Gelin, mantomu, eşarbımı ses etmeden, hâl hatır sormadan götürüp astı.” (FŞ s. 30)
Ses etmemek	“Ara sıra konken oynadığım için bana kızardı ama ses etmezdi.” (HİK s. 157)
Ses seda yok	“Bir aydır da hiç ses seda yokmuş.” (FŞ s. 32)
Sesi çıkmamak	“Öylece duruyorum yerimde, sesim çıkmıyor.” (AĞK s. 447)
Sesini çıkarmamak	“Sigorta Hastanesi’nde doğum yapabilirim, dediğimde sesini çıkarmadı.” (AĞK s. 451)
Sesini çıkarmamak	“Beş kiloluk yoğurt kabıyla istasyondan eve kadar yürüdüm ve o sesini çıkarmadı.” (AĞK s. 453)
Sıkıntı çekmek	“Az sıkıntı çekmedi.” (BABKBÇ s. 328)
Sırta kadem basmak	“O berduş getirip bir damın altına bırakmış, sonra da sırta kadem basmıştı.” (DÇK s. 296)
Sırtına geçirmek	“Hırkamı sırtıma geçirip koridora çıktım.” (ÜYG s. 302)
Silinip gitmek	“...her şey silinip gidiyor nankör belleklerden...” (BLK s. 264)
Silinip gitmek	“...bulanık, geçici her gürültü silinip gitmişti.” (BLK s. 268)
Sinirleri bozulmak	“...zaten gündüz olanlardan sinirlerim bozulmuştu.” (FTR s. 238)
Sipariş vermek	“İçi düzenlenir sonra sipariş verilir...” (GÖ s. 188)
Siper etmek	“Anasına duyurmamak için elini ağzına siper etti...” (BABKBÇ s. 328)
Sofra donatmak	“Gitmeden çağırmalıyım herkesi, kimler kaldıysa, bir güzel sofra donatmalıyım.” (ÖÇ s. 179)
Sokağa dökülmek	“Çocuklar sokaklara döküldü, delilerde bir neşe bir neşe çocuklar hurra edince.” (SKK s. 408)
Soluk almak	“...rahat soluk alabilmem imkansız.”
Soluk almak	“Derin derin soluk alıp verdi, yokladı kendini...” (BABKBÇ s. 332)
Soluk almak	“Soluk al.” (BABKBÇ s. 334)
Soluk almak	“Hastalıklı soluk alma sesi nasıl da ürkütücüydü.” (MP s. 370)
Soluk almak	“Gözlerimi kapatıp derin bir soluk aldım.” (ÇLN s. 438)
Soluk almak	“Çırac derin bir soluk aldı.” (ÇLN s. 441)
Son nefesini vermek	“...belki de bu odada son nefesini vermiş olabileceği...” (APK s. 391)
Son vermek	“Yıllar önce gerçekten de yayımına son veren yazın dergilerinden birinde...” (BLK s. 275)
Son vermek	“...çok özel bir yaşantıya son vermek için, bambaşka bir küçük sevinçle gidecektim.” (APK s. 394)
Sona ermek	“Eylemi sona erdiğinden, donup kaldığından yani.” (GÖ s. 193)
Sonu gelmek	“Ne var ki bunun da sonu geldi.” (DÇK s. 296)
Soyunup dökünmek	“Sonunda eve girebileceğiz, soyunup döküneceğiz.” (ÇLN s. 441)
Söz açmak	“Babamdan söz açıyorum.” (GÖ s. 196)
Söz açmak	“Şifa’ya giden yokuştan Frerler mektebinden söz açan roman.” (ŞBT s. 230)

Söz açmak	“...güzel kadınlarla yakışıklı erkeklerin dans ettiği ısı ısı tıraçalardan söz açan öyküleri...” (ŞBT s. 234)
Söz etmek	“Milletin günlük ölüm listelerini iyiden iyiye kanıksadığı, daha çok pahalılık canavarından söz ettiği bir dönemdi.” (TM s. 122)
Söz etmek	“...kısmetlerinin çokluğundan söz eden hatta dırdır eden bir kadıncağızdı.” (TM s. 131)
Söz etmek	“...ama bu gibi sözler ettiğinde dalga mı geçiyor, ciddi mi konuşuyor, kesinlikle anlayamazdım.” (TM s. 140)
Söz etmek	“...konukluğumu kısa kesmek için iyi bir özürdür diye işimden söz etmiştim.” (HİK s. 155)
Söz etmek	“Oğlundan ve kızından hiç söz etmiyordu.” (HİK s. 162)
Söz etmek	“Hanımefendi’nin annesinden söz ederken...” (HİK s. 164)
Söz etmek	“Ölümünden söz etmek yok.” (ÖÇ s. 183)
Söz etmek	“...sözünü ettiği voltasına kaldığı yerden devam ediyor.” (GÖ s. 193)
Söz etmek	“Otlardan söz ediyordu.” (İY s. 207)
Söz etmek	“... yazarlık serüveninden kısaca söz etti.” (ÇÇK s. 245)
Söz etmek	“İlk günlerden söz etmeli mi bilmiyorum.” (BLK s. 265)
Söz etmek	“...sözünü ettiğim libretto üzerinde çalışıyordum.” (BLK s. 270)
Söz etmek	“Öyküyü sözünü ettiğim yazarın imzasıyla çok satışlı dergilerden birine gönderdim, yayımlandı.” (BLK s. 273)
Söz etmek	“...çiraktan ise küçümseme ile söz ediyordu.” (ÜYG s. 305)
Söz etmek	“Birkaç hafta daha aralarında benden söz edecekler, sonra unutulur.” (MÖS s. 345)
Söz etmek	“...tam anlamıyla hangi özgürlükten söz edilebilir.” (MÖS s. 346)
Söz etmek	“...duyuyorum Meserret teyze ile Sedat amcadan söz ettiklerini.” (MP s. 372)
Söz etmek	“...okul yıllarından söz edip ağlıyorlar bazen.” (MP s. 373)
Söz etmek	“...hazır babamın sözü edilmişken...” (APK s. 388)
Söz etmek	“...kendime göre sezinleyebildiğim bir kırgınlıkla söz edecekti.” (APK s. 396)
Söz etmek	“Sözünü ettiğim gün, anneme sofraya toplamada yardım edeyim derken...” (LEKE s. 425)
Söz etmek	“...eski aşklarımızdan söz ettik...” (BAD s. 435)
Söz etmek	“Onlar öncelikle Irak’a gidebilmekten söz ediyorlardı.” (AĞK s. 453)
Söz kesmek	“Söz kesmeye geldiklerinde, nişanda, bir de sonra.” (KT s. 97)
Söz konusu	“...söz konusu romanın yazarının bu yüzden birkaç ay tutuklu kaldığı...” (BLK s. 261)
Söz konusu	“...peşinden yıllar yılı koşulmuş bir özlem söz konusuydu.” (APK s. 398)
Söz konusu	“...herhangi bir oyun söz konusu olamazdı.” (TM s. 127)
Söz vermek	“Sonra gitgide azalan telefon konuşmaları sonra söz verip gelmemeler...” (KUB s.

Söz vermek	“Sadece söz vermişti.” (ÇÇK s. 242)
Söz vermek	“...işte ta o zaman söz verdi kendine.” (BKÇEÇŞS s. 338)
Söz vermek	“Söz mü?” (BAD s. 433)
Söz vermek	“Söz.” (BAD s. 433)
Söz vermek	“Arkadaşıma söz vermiştim ama...” (BAD s. 433)
Sözü (bir şeye) getirmek	“Söz döndürülüp dolaştırılıp ... sonat alıştırmasına yeniden getiriliyor.” (APK s. 389)
Sözü geçmek	“...sözü geçen öykünün yayımlandığını.” (BLK s. 275)
Sözü geçmek	“Özellikle anne, baba sözü geçtiğinde.” (BF s. 462)
Sözünden çıkmamak	“Vaktiyle Hulusi Bey Amcamın sözünden çıkmayan Nerimanınım Teyze yaşlandıkça huy değiştirmişti anlaşılan.” (TM s. 131)
Sözünü kesmek	“Hiçbir yere gitmem, diye sözünü kesti anneanne.” (FSR s. 16)
Sözünü kesmek	“...konuşunca annesi gibi pattadak sözünü kesmeden...” (İY s. 209)
Sözünü tutmak	“Akla uygun bir öneri ileri sürse de sözünü tutmuyordum.” (HİK s. 159)
Su katılmamış	“...o da anlat dedi bana hem de su katılmamış bir İstanbul Türkçesiyle.” (BAD s. 429)
Su yüzüne çıkmak	“Ne zaman hatırlasa su yüzüne çıkıveren incecik bir sızı bırakmıştı anlattıklarıyla.” (BABKBÇ s. 330)
Sürüp gitmek	“...bu işkence, günlerce aylarca sürdü gitti.” (PÖY s. 352)
Şans tanımak	“Duvarla balkonun oluşturduğu dik aç ona daha fazla şans tanııyordu.” (AMP s.381)
Tadına bakmak	“...Hilmi Bey tadına bile bakmadan alınıp götürülüyor.” (SBS s. 201)
Tadını çıkarmak	“Terk edilmişliğimin tadını çıkarmaya fırsat bulamadan.” (MP s. 368)
Tadını çıkarmak	“...şehir hakkında ileri sürülecek fikirlere sahip olmanın tadını çıkarma zamanı.” (BAA s. 420)
Takılıp kalmak	“Aradığını buluyor sonunda, takılıp kalıyor.” (OÖK s. 312)
Takılıp kalmak	“Kadının anlattıklarını dinlemiş ama bir sözüne takılıp kalmıştım.” (PÖY s. 351)
Talihine küsmek	“Ama talihine küsmemişti daha.” (TM s. 133)
Tanımazlıktan gelmek	“Beni de tanımazlıktan geliyor artık.” (GÖ s. 189)
Tanrı misafiri	“Tanrı misafiri.” (KP. s. 42)
Tanrı misafiri	“Sen kalk tanımadığın adamı Tanrı misafiri diye...” (KP. s. 42)
Taş çıkarmak	“Motoru değme arabalara taş çıkartırdı.” (SBS s. 203)
Tavır takınmak	“...istemeden de olsa tepeden bakan yazar tavrını takınarak...” (ÇÇK s. 245)
Tayini çıkmak	“Doğu tayini çıkmış yalnız gitmek istemiyormuş.” (HİK s. 156)
Tehdit etmek	“Kendisini nasıl odaya kilitlediğini, tabancayla tehdit ettiğini...” (BLK s. 273)

Tekne kazıntısı	"Babamın tekne kazıntısıyım ben." (GÖ s. 186)
Telefon etmek	"...üçüncü kattaki komşularımızı telefon ederek..." (ŞBT s. 228)
Telefon etmek	"Telefon ettim, gelmeyeceğini, onu bir daha aramamamı söyledi." (ÇÇK s. 250)
Temcit pilavı gibi önüne sürmek	"Bu gerekçeyi tam beş yıldır temcit pilavı gibi ev sahibinin önüne koyuyordu Emine." (FSR s. 16)
Tepeden bakmak	"Sırtını yan verip herkese tepeden bakıyor." (GÖ s. 189)
Tepeden bakmak	"...istemeden de olsa tepeden bakan yazar tavrını takınarak..." (ÇÇK s. 245)
Ter basmak	"Ter bastı." (BABKBÇ s. 334)
Toz kondurmamak	"O el üstünde tuttıkları toz konduramadıkları oğulları..." (HİK s. 164)
Tuz buz olmak	"...yalnızlıklar tuz buz olur, dağılır giderdi." (FŞ s. 36)
Türkü çağırmak	"Silah taşımak serbest, türkü çıkarmak yasak." (ULD s. 320)
Utanç duymak	"O deli, kimsenin varlığından utanç duymadığı, köyün en yoksulunun bile..." (PÖY s. 350)
Uyku tutmamak	"...şafak sökene dek insanı uyku tutmazdı." (BLK s. 265)
Uykusu kaçmak	"Düşsüz çocukların uykuları kaçtı ısran adamlar yüzünden (SKK s. 412)
Uykuya dalmak	"...düzlüğe inip eve döndükten sonra, uykuya dalacağı sırada..." (BAVA s. 82)
Uykuya dalmak	"...düzlüğe inip eve döndükten sonra, uykuya dalacağı sırada..." (BAVA s. 82)
Uykuya dalmak	"...keyifle daldığım uykumdan, bir çalar saat varmış gibi..." (PÖY s. 353)
Uykuya dalmak	"Oturduğu sandalyede uykuya dalmıştı çoktan." (AĞK s. 450)
Uzak durmak	"...uykusunu açacak çay, kahve gibi uyarıcılardan uzak durmayı ve içki içmemeyi..." (ÇÇK s. 242)
Uzak kalmak	"...ben bunlardan uzak kalıyordum..." (FTR s. 236)
Üstüne yatmak	"Senin gibiler 'sonra veririm' deyip paranın üstüne yatıyorsunuz." (ÇLN s. 441)
Var olmak	"Var olan varlığım yok olmuş." (CG s. 175)
Var olmak	"...benim için artık var olmayan bir Şişli'de." (APK s. 386)
Var yok	"Çıracak zayıf, uzun on altısında var yok bir oğlandı." (ÇLN s. 440)
Ver elini ...	"Üç ay kalmışlar orada, sonra ver elini İstanbul..." (BYYS s. 65)
Volta atmak	"...bir aşağı bir yukarı volta atıyormuş caddede..." (GÖ s. 193)
Volta atmak	"Gerçekten volta atıyor adam." (GÖ s. 194)
Yakasına yapışmak	"...o adamın yakasına yapıştı, suratının ortasına bir tane indirdi." (DBA s. 290)
Yakasını kurtarmak	"...çocukluğun elinden kurtaramamıştım yakamı." (TGK s. 216)
Yakışık almak	"Sükût etmek daha bir yakışık alırken, ne idi o celal, o nutuk?" (CG s. 173)
Yan yatmak	"Ama kitabevi yan yatmış." (GÖ s. 195)
Yarı yolda bırakmak	"İşi yarı yolda bıraktığı gibi Vildan'ın ardından buraya geldi!" (TM s. 139)
Yarım kalmak	"Belki yarım kalır, hayalimdeki gibi kalır." (ŞBT s. 222)

Yarım kalmak	“Adeta yarım kalmış gibi.” (ŞBT s. 233)
Yarım kalmak	“Sevincim yarım kalıyor.” (MP s. 372)
Yazıp çizmek	“Hamdi Bey, sabah gene yazıp çizdiler mi sokağı?” (OÖK s. 313)
Yazıp çizmek	“Neden yazıp çizdiler ki? (OÖK s. 313)
Yazıya dökmek	“...duygularımı söze ve yazıya dökemediğimden...” (YABU s. 402)
Yeme de yanında yat	“Hele yol parasını da verselerdi, yeme de yanında yat!” (BABKBÇ s. 326)
Yer açmak	“Kahve yapmak için yer açılsın, yeter!” (MP s. 371)
Yer bulmak	“Bize yer bulmak için acele etti de ondan.” (AĞK s. 454)
Yer tutmak	“...beylerin yer tutmak için aceleyle bindiği kompartımana koşarken biz...” (AĞK s. 454)
Yer vermek	“Rahmetlinin vasiyetiymiş, bana da yer verseler diyormuş, müdür beyimin yanından. (GÖ. s. 195)
Yer vermek	“Kalabalıktı, neyse ki yer verdi bir bey.” (AĞK s. 451)
Yere göğe koyamamak	“... yere göğe koyamadığı oğlunun serseri olup çıktığını...” (HİK s. 164)
Yere göğe sıdıramamak	“Öykülerini beğendiğiniz, yere göğe sıdıramadığınız yazarınız bu işte.” (ÇÇK s. 253)
Yeri öpmek	“Çocukların beşini onunu birden taşıyamadığı için yeri öptü delilerin en delisi.” (SKK s. 411)
Yerin dibine geçmek	“Kıpkırmızı düşen parçalarını toplarken yerin dibine geçiyor.” (GÖ s. 189)
Yerin dibine geçmek	“Yerin dibine geçiyordum o anda...” (MP s. 370)
Yerinde olmak	“...bir ağabeyi koymanın yerinde olacağı...” (AĞK s. 454)
Yerine getirmek	“...sorup öğretmenine karşı olan sorumluluğunu yerine getirmişti.” (ÇÇK s. 246)
Yerine getirmek	“...bu savımı mutlaka yerine getireceksin.” (DBA s. 289)
Yerine getirmek	“...ne yapması gerekse, onu anında yerine getiriyordu.” (DBA s. 290)
Yerine getirmek	“...eski bir tane daha karşı son görevimi yerine getirmeliydim.” (MP s. 366)
Yerini sevmek	“Yerini sevmişti.” (MH s. 109)
Yerini vermek	“Hamileyim diye yerini bana verdi.” (AĞK s. 451)
Yiyip bitirmek	“Ya yemiş bitirmiş ya da ağzına alıp gitmişti kedi.” (MÖS s. 344)
Yok olmak	“...Hoca Ali Rızaların, yok oluveren aşureliklerin, Beykozların...” (FSR s. 19)
Yok olmak	“Uyku, annesinden de babasından da yok olup gitmişti.” (SG s. 116)
Yok olmak	“Babası yok olmamıştı, hâlâ vardı demek ki.” (SG s. 116)
Yok olmak	“...gel gel deyişi yok olmuştu.” (TM s. 143)
Yok olmak	“Var olan varlığım yok olmuş.” (CG s. 175)
Yok olmak	“Orada gün ışığı tümüyle yok olana dek...” (İY s. 205)
Yok olmak	“Babası o gece yok olmuş gibi geliyordu Ceran'a.” (İY s. 208)
Yok olmak	“Sağlık yurdu yıkılınca horoz yok oldu.” (ŞBT s. 225)
Yok olmak	“...kötülük yok olmuştu.” (PÖY s. 354)

Yok pahasına	"...yok pahasına elden çıkmış olabileceğini getirdi aklına." (APK s. 390)
Yoktan var etmek	"Yoktan var edilmiş idim." (CG s. 175)
Yol açmak	"Yabani güllerin rayihası arasından kendime yol açarak suya doğru yürüdüm." (CG s. 172)
Yol açmak	"...cinayete yol açan o minik öyküyü daha önce de belirttiğim gibi ben yazdım." (BLK s. 264)
Yol açmak	"Son yıllarım, kendimi başarısız bir insan olarak duyumsamama yol açacak şekilde geçmişti." (BLK s. 266)
Yol açmak	"...başıma gelen beklenmedik sürpriz yol açtı." (BLK s. 267)
Yol açmak	"...ama cinayete kesinlikle sevgime karşılık görememem yol açmadı." (BLK s. 270)
Yol açmak	"Bebeğin ölümüne yol açabiliyor." (AĞK s. 451)
Yol almak	"Vapur'dan iner inmez plaja yol alış..." (ŞBT s. 230)
Yol almak	"...bir kez daha kaçınılmaz bir şekilde yol alacak oluşumu..." (APK s. 392)
Yol almak	"...hangi uzlaşmalara ve insanlara doğru yol aldığımızı bir tarihten sonra birbirimize hiç söylemedik." (APK s. 395)
Yol almak	"...iyiden iyiye yol alabilmiş olmalıyım." (APK s. 398)
Yol almak	"Otomobil hızla yol alıyordu." (BAD s. 435)
Yol almak	"Öte yanda şehrin kalabalığında yol alan bir minibüsün arka koltuğunda..." (ÇLN s. 438)
Yol almak	"...bunu düşünürken dolmuşla alınacak uzun yol..." (AĞK s. 446)
Yol almak	"...sanki hiç durmayacak bir trende geriye doğru, tüm yaşanmışlıklara doğru yol alıyordu." (BF s. 461)
Yol ayrımına gelmek	"Seksen iki yılı birlikte yürümüş yaşlı kadınla piyano, yol ayrımına gelmişlerdi nihayet." (FSR s. 15)
Yol görünmek	"...piyano ve anneanneye yine yol görünmüştü işte." (FSR s. 15)
Yol göstermek	"...teselli bir yana, nasıl yol gösterebilirdim?" (FŞ s. 33)
Yol vermek	"...evin beyi işsiz kalınca, onlar da Necmiye'ye yol vermesinler mi?" (BABKBÇ s. 328)
Yol vermek	"...binenler inenlere yol vermedi..." (BABKBÇ s. 329)
Yol vermek	"Adam, binen birkaç kişiye yol verdi..." (BABKBÇ s. 329)
Yola çıkmak	"...eşeklere, katırlara yükleyip yola çıkmışlar..." (BYYS s. 64)
Yola çıkmak	"...bir yardım kuruluşunun himmetiyle sıfır koltukla yoluna çıkmış bir kadın." (BAA s. 420)
Yola çıkmak	"...her zaman bir çekim için yola çıkmadan önce..." (AĞK s. 445)
Yola düşmek	"...kabı alıp yola düştüm." (AĞK s. 452)
Yoldan çıkmak	"...üvey babalar, bıçkın abiler, yoldan çıkmış kız kardeşler..." (AĞK s. 445)
Yollara düşmek	"...kadın dışarı çıkıp yollara düştüğünde..." (DÇK s. 297)

Yollara düşmek	"...ondan ayrılıp bir başına yollara düşmek için kendimi zorlamam gerekiyor." (AĞK s. 448)
Yolları ayrılmak	"Ama bu kez yolları da ayrılıyordu." (FSR s. 14)
Yolu düşmek	"Mersin'e belli zorunluluklar dışında yolum düşmedi pek." (MP s. 375)
Yoluna koymak	"...yağmur sanki her şeyi yoluna koymak için acele ediyor." (BF s. 464)
Yolunda gitmek	"...yolunda giden bir evlilikten neden vazgeçilir." (MÖS s. 345)
Yolunu beklemek	"...babamın yolunu beklerken salonun penceresine kurulup..." (LEKE s. 424)
Yolunu gözlemek	"Yılları tekerlekli arabasını gönüllü gönülsüz itekleyecek refakatçilerin yolunu gözlemekle geçmişti." (BAA s. 420)
Yolunu kesmek	"...elinde kamerayla dolaşan kıza ilişkin abartılı anlatımlarla kesiliyordu yolum." (AĞK s. 445)
Yolunu tutmak	"Sabahları gün doğmadan simit fırınının yolunu tutardım." (TGK s. 217)
Yorgun düşmek	"...uyuyabilmek için zorlanmaktan yorgun düştüm sonunda." (ÜYG s. 301)
Yuvarlanıp gitmek	"...bu canlılık daha çok yuvarlanıp gitmeyi andırıyordu." (TM s. 141)
Yük olmak	"Kimseye parasal açıdan yük olmamıştı." (FSR s. 23)
Yük olmak	"...elindeki bastonu bile dayanak olmaktan yük olmaya dönüşen baba..." (PÖY s. 351)
Yüreği ağzına gelmek	"...gözyaşları ile uğurlanan asker ziyaretçileri yüreği ağzına gelerek izliyordu." (FSR s. 21)
Yüreği hop etmek	"Yüreği hop etti." (KUB s. 146)
Yüreğine su serpmek	"Kalkan yüreğine su serpildi Fatoş'un." (SG s. 117)
Yürüyüşe çıkmak	"...iki saatlik uykuyla fırlayıveriyor yürüyüşe çıkıyormuş." (ŞBT s. 230)
Yürüyüşe çıkmak	"Hani o yürüyüşe çıktığımız Patika vardı, çamların arasında." (GCS s. 416)
Yüz çevirmek	"Senin bizden yüz çevirip o beş para etmez kocandan yana oluşuna..." (KT s. 100)
Yüz geri etmek	"Yüz geri edip kuyruklarını çarpa çarpa uzaklaşıyorlar." (RST s. 258)
Yüz göz olmak	"...bizlerle daha çok kalfa yüz göz oluyordu." (ÜYG s. 306)
Yüz tutmak	"...kırışmaya yüz tutmuş saçlarını sıvazlayıp duruyordu." (FŞ s. 31)
Yüz tutmak	"Laf bitmeye yüz tutarsa veda önceliğini kapmaya çalışacağız, biliyorum." (RST s. 258)
Yüz tutmak	"...sobanın gecenin belli bir vaktinden sonra sönmeye yüz tutacağını..." (APK s. 389)
Yüz yüze gelmek	"...kendi Mehmet'imle yüz yüze gelecek cesareti bulamıyorum kendimde." (FTR s. 239)
Yüzü gülmemek	"...yüzleri bir gün olsun gülmeyenleri..." (CG s. 173)
Yüzüne bakmamak	"Uzun zaman yüzüne bakmadım..." (AĞK s. 448)
Yüzüne vurmak	"Neyse ki kimse kimsecikler yüzüme vurmuyor." (GÖ s. 195)

Yüzünü buruşturmak	“Sadece ağzına ekşi bir erik tadı yayılmış gibi yüzünü buruşturdu.” (FSR s. 18)
Yüzünü buruşturmak	“Yüzünü buruştura buruştura içer.” (BABKBC s. 333)
Yüzünü kara çıkarmak	“...babamın yüzünü kara çıkartmayacaktım.” (ÜYG s. 306)
Zaman almak	“...nar çiçeği ayakkabılar...giymesi zaman alıyor.” (ŞBT s. 232)
Zaman almak	“Yol, zaman alıyor.” (DÖ. s. 299)
Zarar vermek	“Kimseye zarar vermeyecek kadar mutlu olduğumuz için...” (TM s. 127)
Zarar vermek	“...o gülüşe hiçbir zarar vermeden...” (ÇÇK s. 243)
Zarar vermek	“Türkü nasıl zarar verir örtmenim ya, neden yasaklanır?” (ULD s. 320)
Zararı yok	“Zararı yok, dedim.” (HİK s. 168)
Ziyan etmek	“...anasonlar, çörekotları, susamlar ziyan edilmemelidir.” (NÇNK s. 71)
Ziyaret etmek	“...Hüseyin Yağcı'yı ziyaret edip toplatılmış kitaplar koleksiyonunu...” (GÖ s. 197)

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde en çok deyim bulunan 31 hikâye aşağıda sıralanmıştır:

Tablo 4.7. İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler

Hikâye Adı	Deyim Sayısı
Taksim-Maçka	65
Gidenler Öyküler	57
Hanımfendi ile Kocakarı	56
Balkonda	54
Ağırlığı Kaldırmak	49
Annem, Piyano ve Kaybettiklerimiz	45
Maçka Palas	38
Çiçekler	34
Şahane Bir Tuvalet	29
Bir Adam, Bir Kuş, Bir Çocuk	29
Ütü Yanığı Günler	29
Foto Sabah Resimleri	29
Fırıncı Şükriye	23
Bir Akdeniz Düşü	22
Sıkıyönetimle Gelen	20
Pencere Önümün Yolcusu	19

Tablo 4.7. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler üçüncü cildinde en çok deyim bulunan hikâyeler*

Uvertürcü Leydi Di	19
Türkü Getiren Kuşlar	18
Ölüm Çiçekleri	18
Duldada Bir Adam	18
Çilingir	17
Fotoroman	17
Mösyö Hristo	17
O Öpüş Kaldı	15
Bir Yeni Yıl Sabahı	15
Gecedeki Sevgili	14
Dünyanın Çılgınlığı K.	14
Cüz Gülü	13
Bekleyiş Fragmanları	12
Kutu	12
Behice'nin Akülü arabası	11

4.2.4. Sözlüklerde yer almayan deyimler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkinde yer alan bazı söz grupları kullanım olarak deyim özelliği göstermektedir. TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ve diğer sözlüklerde yer almayan bu deyimler aşağıda verilmiştir:

Deyim	İfade/Cümle
Aklına yerleşmek	“Bir şekilde aklımıza yerleşip çıkmayan bütün şarkılar gibi...” (AMP . s. 380)
Ayrımına varmak	“Önceden ayrımına varamamıştım işte.” (BAD s. 428)
Damaya getirmek	“Evde yasaların suç saydığı bir tek çöpün bile olmadığını göstererek onları damaya getirmek istediğimden.” (SG s. 118)
Ekmek yedirmek	“Bu kollar sana çok ekmek yedirir.” (TU s. 196)
Ekmek yemek	“Şimdi de demiryolları sayesinde ekmek yediğimizi ileri sürerek...” (DHBR S. 254)
Geride bırakmak	“...müzik marketler açıp bir kez daha geride bırakmış beni.” (GÖ s. 195)
Göbeği ağzına varmak	“...göbeği ağzına varmıştı, hamile kadınlar gibi...” (DBA s. 290)
Gözlerini dikmek	“Gözlerini gözlerime dikerek ‘...’ derdin.” (GCS s. 415)
Gözü kaymak	“...bazen yanındaki cama ya da aynaya gözü kaydığında gördüğü...” (AMP s. 382)

Gözüne takılmak	“...sülüs yazısıyla yazılmış levhalar takıldı gözüme.” (YK. s. 23)
Gözünün önüne getirmek	“Sahneyi gözümün önüne getirebiliyordum.” (BLK s. 274)
Havı dökülmek	“En önemlisi, bana sevgisi... değişmiş değil belli, ama havı mı dökülmüş biraz?” (GÖ S. 192)
İadei ziyarete gitmek	“Hanımefendi, başsağılığına gelenlere iadei ziyarete gidemedi.” (HİK s. 153)
İt bağlasan eğleşmez	“Bugün it bağlasan eğleşmez olmuş hepsi.” (BMİ s. 140)
Kulak tıkamak	“O zaman mutfağa koşar, kulaklarımı tıkdım.” (HİK s. 157)
Kulaklarında çınlamak	“...deyişi kulaklarımda çınılıyordu.” (HİK s. 164)
Rahat vermemek	“Bekçiler de rahat vermiyorlardı.” (YTK s. 58)
Rüzgarı arkasına almak	“Rüzgarı arkasına alanlar, hele biraz parası olanlar kitap market, müzik market açıp...” (GÖ s. 195)
Tos göstermek	“Kimine tos gösteriyor, kimine de kur yapıyor.” (GÖ s. 188)
Yaşam kavgası vermek	“Yaşam kavgası vermeyi sürdürüyorum ben de.” (GÖ s. 195)
Yüreği pas tutmak	“...siz bütün kent, yüreği pas tutmuşlar.” (DÇK s. 294)
Yüze vurmak	“Her şey abimin, günlerini tüketip de dışarı çıkmasıyla yüze vurdu.” (TGK s. 215)

4.2.5. Deyimlerin farklı kullanım özellikleri

4.2.5.1. Aynı cümlede bir arada kullanılan deyimler

Türkçenin anlatım zenginliklerinden biri de cümle içinde birden çok deyim aynı cümlede bir arada kullanılabilir olmasıdır. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde de bu kullanıma örnekler yer almaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

“...şairlerin ruhuna peyrev oluyor gibi, **göz süzerek, ah çekerek, iç çekerek** Fevzi Efendi’yi seyredermiş.” (KY. s. 69)

“Bu anda **içimden**, ona avaz avaz bağırarak beni **rahat bırakmasını** söylemek, hatta kalkıp sobanın kenarındaki odunlardan birini kafasına indirmek ve her akşam, aynı saatte tekrar eden bu sahneye **son vermek geçerken**... gülümseyişle **karşılık verdi**.” (İİ. s.160)

“Oysa **kulağıma çalınmamıştı emekliye ayrılacağı**.” (GÖ s. 187)

“Benim yüzümden **haksızlığa uğrayan** zavallı kadını odama çağırıp **gönlünü almak aklımdan geçti**.” (İİ. s.162)

“Akşam sofrada, **ağzını açmadan** o daha, **karar verdiğimi**, kitabevini sürdürmekten vazgeçmeyeceğimi söylüyorum.” (GÖ s. 192)

“**Abdest bozanlar**, abdest tazeleyenler **birbirine girmişti**.” (TGK s. 219)

“...buna o gece **başına gelen** beklenmedik sürpriz **yol açtı**.” (BLK s. 267)

“Buyruğuma **kul olup** bu savımı mutlaka **yerine getireceksin**.” (DBA s. 289)

4.2.5.2. Eksiltili deyimler

“Söz mü?” (BAD s. 433)

“Söz.” (BAD s. 433)

“İkisi baş başalar.” (OÖK s. 313)

“Ya ben gıcığım ona...” (ULD s. 323)

4.2.5.3. Farklı söyleyişe sahip olan deyimler

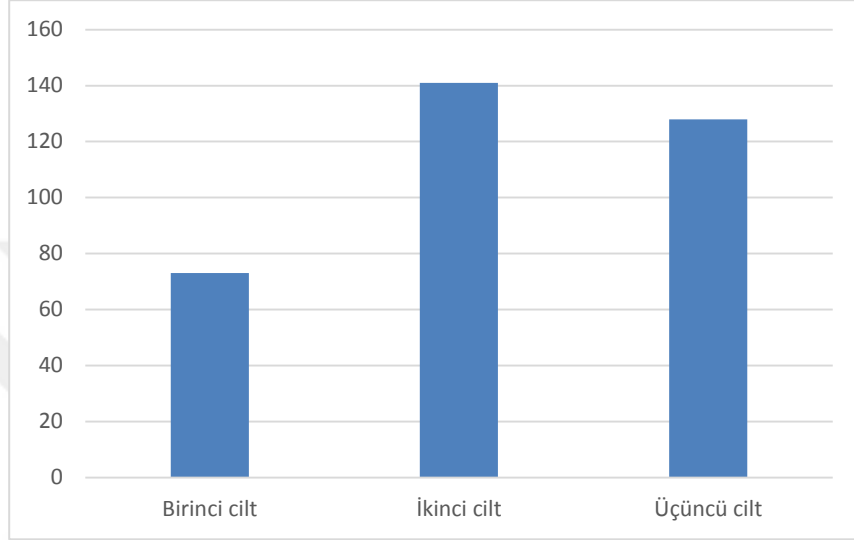
Deyimler kalıplaşmış söz gruplarıdır. Bu nedenle sözcüklerin yerleri değiştirilemez, sözcüklerin yerine eş anlamlıları kullanılamaz. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan öykülerdeki bazı deyimlerde farklı kullanım özellikleri tespit edilmiştir. Bu kullanım örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

Deyim	İfade/Cümle
Alttan almak	“...ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi cevap veririm.”(DD. s. 221)
Aklına düşmek	“...sakin bir aralıktaki odası usuna düşünce...” (YBT s. 271)
Aklından geçmek	“Usundan ... dinledikleri geçti.” (YBT s. 270)
Ar damarı çatlamak	“...kiracılar Bay Suret’in ar damarı patlak bir adam, bir yüz­süz olduğunu günlerce konuşup duruyorlardı.” (BS s. 164)
Başından aşağı kaynar sular dökülmek	“Başımdan aşağı soğuk sular dökülüyordu benim, üşüyordum.” (GAKG s. 223)
Cevap vermek	“...arkadaşım şarkıları nasıl bulduğumu sordu yanıt vermedim.” (BLK s. 266)
Farkına varmak	“Çocuk hiçbir şeyin ayırdına varmadan yürüyordu.” (PÖY s. 352)
Gözlerini kaçırmak	“Başaramıyordum bir türlü, elimde olmadan kaçıırıyordum bakışlarımı.” (MP s. 374)
Nutuk çekmek	“Ekranda lise arkadaşını göçmen işçilere söylev çekerken görüyordu.”(BMİ s. 150)
Var gücüyle	“...bir kere daha var kuvvetinle basmalısın.” (RS. s. 203)

4.3. Kalıp Sözler

Kalıp sözler Türkçenin en önemli söz varlıklarındandır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kazanım olarak yer almamakla birlikte günlük hayatta deyim ve atasözlerinden daha sık kullanılmaktadır.

Seçkide toplam 342 kalıp söz tespit edilmiştir. Kalıp sözlerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Grafik 4.3. Kalıp sözlerin dağılımı (**Kaynak:** Yazar tarafından oluşturulmuştur)

4.3.1. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde incelenen 35 hikâyede 73 kalıp söz örneği belirlenmiştir. Bu örneklerin konusu ve anlamına göre sıralanışı tabloda belirtilmiştir. Tablonun hazırlanmasında Gökdayı'nın (2008) tasnifi esas alınmıştır.

Tablo 4.8. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler

Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Allah göstermesin (SK s. 182) Allah rahatlık versin. (İİ. s. 161) Allah rahmet eylesin. (AC. s. 226) Allah saklasın (SK. s. 183) Allah saklasın (SK. s. 184) Allah sana ömürler versin! (KNY. s. 73) İnşallah (LAU. s. 274) İyi tatiller (EE. s. 275) Sizlere ömür. (HBN s. 147)
------------------------------------	--

Tablo 4.8. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler*

Küfür, beddua-ilenç bildirenler	Allah belanı versin (SK. s. 184) Paranın gözü kör olsun. (AO. s. 247) Yazıklar olsun (LAU. s. 270)
Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.)	Ah Yarabbim! (BÖM. s. 99) Aklına şaşarım (MKS. s. 24) Allah aşkına. (YĞ. s. 91) Allah ısmarladığa geldin. (LAU. s. 274) Allasen!(Allah'ını seversen) (EE. s. 287) Aman Yarabbim (BÖM. s. 107) Boş ver. (DD. s. 223) Bu ne kepezelik (MKS. s. 19) Dile kolay! (DD. s. 222) Farz et ki (YĞ. s. 91) Güleyim mi ağlayayım mı? (İG. s. 41) Hadi (Ç. s. 215) Haydi! (İG. s. 38) Hey gidi günler hey! (RS. s. 202) Maalesef beyefendiciğim. (BGK. s. 251) Müstahak değilim (LAU. s. 264) Ne baş belası şeymiş. (LAU. s. 263) Ne yazık ki (EE. s. 281) Neme lazım. (KRK S. 64) Teessüf ederim (LAU. s. 264) Ya demek öyle (T. s. 156)
Selamlaşma bildirenler	Buyurunuz (BGK. s. 250) Günaydın (EE. s. 275) Selamlar (LAU. s. 274)
Ayrılık ve veda bildirenler	Allahısmarladık (SK. s. 187) Güle güle (ME. s. 193) Hadi yolun açık olsun (LAU. s. 274) Tekrar buyurun (ME. s. 193)
Halk inanışlarını bildirenler	Allah rızkımızı kapamış (İİ. s. 169)

Tablo 4.8. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde yer alan kalıp sözler*

Bir istek bildirenler	Allah için (BÖM. s. 105) Lütfen (BÖM. s. 97) Minnettar kalırım efendim. (BGK. s. 250) Müsaade buyurun. (BGK. s. 252) Müsaadenizi rica edebî lir miyim? (BGK. s. 257) Rica ederim (BÖM. s. 102) Telaş buyurmayınız (BGK. s. 252) Zahmet buyurmayın efendim (BGK. s. 252)
Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler	Başımın üstüne (MKS. s. 20) Merak etme. (MKS. s. 21) Öyle olsun (AO. s. 242) Sen bilirsın. (AC. s. 226) Yok canım (AO. s. 247)
Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler	Günahı boynuna. (KÇ. s. 232)
Genel bir davranış veya düşünce bildirenler	Tevekkeli değil (ME. s. 192)
Dinî inançları bildirenler	Allah’a şükret (KRK S. 56) Alnımın yazısı imiş (G. s. 83) Cenab-ı Allah öyle yaratmış. (AC. s. 226) Çok şükür (BGK. s. 252) Günah (Ç. s. 211) Hamdolsun (AO. s. 244) Hayırlısı (KÇ. s. 234) Şükür (SM. s. 195)
Töre, gelenek ve kültürel davranışı yansıtanlar	Ayıp olmasın (ME. s. 190) Ayıp yorgan altında. (HBN s. 152) Ayıptır yahu. (HBN s. 152)
Özür dileme bildirenler	Çok özür dilerim (LAU. s. 272) Kusura bakma (AO. s. 248) Kusuruna bakılmaz (MKS. s. 19)
Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler	Bendeniz (BGK. s. 252)
Minnet, teşekkür bildirenler	Eksik olmasınlar (LAU. s. 270) Eyvallah (ME. s. 192)

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler aşağıda sıralanmıştır. Tabloya en az 5 kalıp söz bulunduran hikâyeler eklenmiştir:

Tablo 4.9. *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin birinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler*

Hikâye Adı	Yazarı	Kalıp Söz Sayısı
Latife Abla'nın Unutkanlıkları	Feyyaz Kayacan	11
Bir Ölünün Mektupları	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	8
Bir Garip Kişi	Samim Kocagöz	8
Menekşe Kalfa'nın Savunması	Hüseyin Rahmi Gürpınar	5
Mavromatis Efendi	Cahit Sıtkı Tarancı	5
Açık Oturum	Peride Celal	5

4.3.2. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde incelenen 42 hikâyede toplam 141 kalıp söz tespit edilmiştir. Bu örneklerin konusu ve anlamına göre sıralanışı tabloda belirtilmiştir:

Tablo 4.10. *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler*

Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Allah çoluğuna çocuğuna bağışlasın (ÜFE s. 79) Allah etmesin. (BMİ s. 151) Allah rahatlık versin. (YTK s. 64) Allah rahmet eylesin (KYSK s. 340) Allah razı olsun (KYSK s. 340) Allah razı olsun (ÜFE s. 78) Allah razı olsun (ÜFE s. 78) Allah sabır versin (ÖO s. 391) Allah vere de (FRC s. 364) Başın sağ olsun (ÖO s. 385) Başınız sağ olsun. (MD s. 184) Düşmanına vermesindi gurbetliği Tanrı. (GU s. 86) Hafazanallah. (DVL s. 73) Hayırlı olsun (KYSK s. 339) Hayrola. (DVL s. 69) İnşallah. (ÜFE s. 79) İnşallah. (ÜFE s. 80) Kutlu olsun. (MD s. 190)
------------------------------------	---

Tablo 4.10. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler*

	Maşallah (ÜFE s. 78) Maşallah. (DVL s. 69) Rahmetli (KYSK s. 338) Rahmetliden (KYSK s. 338) Sağlık olsun (GU s. 90) Sağlık Olsun. (TU s. 200) Tanrı yardım etsindi (IP s. 208) Tanrı yardımcın olsun (YBT s. 276)
Küfür, beddua-ilenç bildirenler	Allah belanı versin. (MD s. 189) Allah'ım sen benim canımı al (AYÇ s. 302) Anasını sattığımın dünyası. (MD s. 187) Kahrolasica (KYSK s. 341) Kahrolasica (KYSK s. 341) Kahrolasica (KYSK s. 342) Puşt! (TU s. 199) Tanrı'nın belası (IP s. 208) Vay piç kurusu vay. (BVO s. 242) Yağlı kurşunlara gelesiceler. (GU s. 87) Yere batsın bu yer. (GU s. 93)
Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.)	Allah Allah. (DVL s. 73) Aşkolsun. (DVL s. 73) Hay Allah, ne yaptınız bak! (GU s. 91) Hoppala (KTÇ s. 204)
Selamlaşma bildirenler	Aleykümselam (ŞGİ s. 161) Buyur (KYSK s. 338) Buyur (MASA s. 288) Buyur (MD s. 187) Buyur abiciğim (MASA s. 283) Buyurun (MASA s. 284) Buyurun (YBT s. 272) Hoş geldin abi (MASA s. 284) Hoş geldiniz. (BŞL s. 108) Merhaba. (ST. s. 24)
Ayrılık ve veda bildirenler	Allahaısmarladık (SK. s. 187) Güle güle (ME. s. 193) Hadi yolun açık olsun (LAU. s. 274) Hoşça kalın. (ÇCK s. 193)

Tablo 4.10. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler*

	Tekrar buyurun (ME. s. 193)
Halk inanışlarını bildirenler	Dünya nimetini kesti benden. (EBTA s. 334)
Bir istek bildirenler	Açıl susam açıl (AYÇ s. 307) Allah için (BÖM. s. 105) Etme n'olursun! (YTK s. 59) Hatırım için (KYSK s. 335) İzin verirsiniz (BUZ s. 296) Kapan susam kapan (AYÇ s. 307) Lütfen (BÖM. s. 97) Minnettar kalırım efendim. (BGK. s. 250) Müsaade buyurun. (BGK. s. 252) Müsaadenizi rica edebî lir miyim? (BGK. s. 257) Rica ederim (BÖM. s. 102) Telaş buyurmayınız (BGK. s. 252) Zahmet buyurmayın efendim (BGK. s. 252)
Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler	Altına keçe olmuşam senin. (FRC s. 363) Aman gözünü seveyim. (ÜFE s. 80) Burnunun kılı, ayağının turabı olmuşam. (FRC s. 363) Emriniz? (IP s. 210) Estağfirullah (BŞL s. 108) Gözünü seveyim (EBTA s. 334) Hadi kurban olduklarım (AYÇ s. 303) Rica ediyorum (BMİ s. 151) Selam ederim (EBTA s. 333) Taşaklarını yediklerim (AYÇ s. 303) Yaşsa be aga. (GU s. 87)
Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler	Baş üstüne (BŞL s. 110) Baş üstüne (MASA s. 284) Baş üstüne (MASA s. 284) Baş üstüne ağabeyciğim (MASA s. 284) Baş üstüne abiciğim (MASA s. 284) Ne demek (BUZ s. 294)
Genel bir davranış veya düşünce bildirenler	Felek bizim defterimize bir geçimlik avrat yazmıştır. (FRC s. 362) Her bir belaya çaresi de eş gelmiştir. (FRC s. 362)

Tablo 4.10. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler*

	Huysuz adamın karısı yemeğinin Tadına bakar. (KYSK s. 341) Kısmet gayrı. (GU s. 95) Kul çilesin çekmek gerek. (ÜFE s. 79) Kul kula sebep derler. (ÜFE s. 79) Üzerli avradın yüzüne kel söz söylenmez. (FRC s. 361)
Dini inançları bildirenler	Ağzını hayra aç (FRC s. 361) Allah büyüktür. (ÜFE s. 80) Allah kerim. (YTK s. 58) Allah’a şükür! (ÜFE s. 79) Allah’ım sen bilirsin. (ÜFE s. 80) Bismillah (AYÇ s. 306) Çok şükür. (BMİ s. 143) El-Kasibü Habibullah (ST. s. 24) Evelallah(BŞL s. 109) Hey Tanrım. (BMİ s. 142) Kullar Tanrı katında eşittir. (MD s. 183) Çok şükür (BŞL s. 106) Maşallah (KYSK s. 342) Sen bilirsin Allah’ım. (ÜFE s. 81) Sen bilirsin ya Rabbim. (ÜFE s. 81) Sen büyüksün Allah’ım. (ÜFE s. 81) Şükür Rabbime! (ÜFE s. 79) Tanrı ne verdiyse. (MD s. 187) Tevekkeltü al-Allah (ST. s. 24) Valla (BUZ s. 292) Valla. (BMİ s. 147) Valla. (BMİ s. 152) Vallah (FRC s. 361) Vallah. (BMİ s. 148) Vallahi. (BMİ s. 152) Yine şükür! (ÜFE s. 79)
Töre, gelenek ve kültürel davranışı yansıtanlar	Ayıp olacak. (DVL s. 68) Ayıp olacak (BMİ s. 149) Ayıp ... ayıp (BVO s. 241)
Soru sorup cevap isteyenler	Ne Emredersiniz? (MASA s. 284)

Tablo 4.10. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde yer alan kalıp sözler*

Özür dileme bildirenler	Özür dilerim(BŞL s. 108) Affedersin (AB s. 125) Affedersin (YBT s. 272)
Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler	Aferin(BŞL s. 108) Aferin (KYSK s. 340) Aferin (PRY s. 346)
Minnet, teşekkür bildirenler	Aziz olasan (FRC s. 363) Eyvallah (YBT s. 276) Sağ ol (BŞL s. 106) Sağ ol (BŞL s. 109) Sağ ol (ÖO s. 386) Sağ ol. (AÜ s. 123) Sağ olun(BŞL s. 109) Sen sağ ol (ÖO s. 391) Zahmet etmişsin (KYSK s. 337) Zahmet etmişsin (KYSK s. 337) Zahmet ettiniz. (BBY s. 259)

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler aşağıda sıralanmıştır. Tabloya en az 5 kalıp söz barındıran hikâyeler eklenmiştir:

Tablo 4.11. *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin ikinci cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler*

Hikâye Adı	Yazarı	Kalıp Söz Sayısı
Ümit Fakirin Ekmeği	Nezihe Meriç	17
Kayısı Kuru	Emine Işın	15
Boşlukta	Talip Apaydın	10
Büyük Mağazada İşçiler	Fakir Baykurt	9
Fırat'ın Cinleri	Osman Şahin	9
Masa	Erdal Öz	9
Gözün Ucu	Mehmet Başaran	7
Mahcup Delikanlı	Tarık Dursun K.	7
Ayçelen	Nihat Ziyalan	6
Davulcu	Muzaffer Hacıhasanoğlu	6

4.3.3. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler

Selim İleri'nin derleyip yazdığı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan 52 hikâyede toplam 128 kalıp söz belirlenmiştir. Belirlenen söz varlığı ögeleri aşağıda sıralanmıştır:

Tablo 4.12. *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler*

Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Allah insana sağlık versin. (PÖY s. 351)
	Başınız sağ olsun (HİK s. 169)
	Çok yaşasın Atatürk, bin yaşasın Uvertürcü Leydi Di (ULD s. 323)
	Geçmiş olsun (PÇ s. 213)
	Hayırlı işler (ÜYG s. 303)
	Hayırlı işler (ÜYG s. 303)
	Hayırlı yolculuklar dilerim (BABKBÇ s. 329)
	Hayırlı sabahlar (ÜYG s. 303)
	Hayrola! (BYYS s. 65)
	İnşallah! (BYYS s. 66)
	İyi uykular hepinize (SKK s. 412)
	Nur içinde yatsın (GÖ s. 193)
	Nurlarda yatsın (HİK s. 157)
	Yolunuz açık olsun (BAD s. 436)
Küfür, beddua-ilenç bildirenler	Allah kahretsin be! (KG s. 52)
	Allah kahretsin böyle evi! (KG s. 52)
	Allah kahretsin kraliçeyi! (KG s. 52)
	Allah kahretsin şu yağmurunu! (KG s. 52)
	Beter olsun! (ÇÇK s. 253)
	Canı cehenneme (RST s. 256)
	Er değil mi, erisin de kurusun! (FŞ s. 35)
	Hay Allah kahretsin. (MH s. 107)
	Kahrolsun Makarios! (BYYS s. 60)
	Seni doğuracağıma taş doğursaydım. (TGK s. 217)
Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.)	Yazıklar olsun! (FŞ s. 36)
	Yazıklar olsun (ÇÇK s. 252)
	Allah aşkına! (OÖK s. 310)
	Bir de ne göreyim (BABKBÇ s. 329)
	Eyvah! (BYYS s. 60)
	Hayret (RST s. 259)
	İki gözüm önüme aksın (BABKBÇ s. 328)

Tablo 4.12. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler*

	Ne olur ne olmaz. (DBA s. 288) İyi ki geldiniz (BDD s. 361) Keşke (BDD s. 363) Keşke (BDD s. 363) Keşke (BKÇEÇŞS s. 338) Ne yazık ki (SKK s. 412) Ne yazık ki (ÇÇK s. 246) Ne yazık ki(TM s. 125) Vay anasını (TM s. 130) Yetti artık (BABKBÇ s. 329)
Selamlaşma bildirenler	Buyur komşu (HİK s. 168) Buyurun (ÇÇK s. 246) Buyurun (ÇÇK s. 249) Buyurun (ÇÇK s. 252) Buyurun (ÇLN s. 440) Buyurun (HİK .s.156) Buyurun sorun (ÇÇK s. 251) Gece aydın! (NÇNK s. 73) Günaydın koca adam! (BYYS s. 58) Hoş geldin. (MH s. 110) Hoş geldiniz (BDD s. 361) Hoş geldiniz (ŞBT s. 231) İyi günler (ÇÇK s. 249) İyi günler (GÖ s. 185) İyi uykular hepinize (SKK s. 412) Merhaba (GÖ s. 185) Merhaba (OÖK s. 313) Merhaba (OÖK s. 313) Merhabalar efendim (GÖ s. 186) Tekrar hoş geldiniz (BDD s. 361)
Ayrılık ve veda bildirenler	Allahısmarladık. (MH s. 107) Görüşürüz. (BYYS s. 66) Hadi bana eyvallah (GÖ s. 193) Hoşça kal (RST s. 259) Hoşça kal. (SG s. 117)
Halk inanışlarını bildirenler	Kismetten ötesi olmuyor. (HİK s. 158) Sanki yarabbim üstümüze bir çizik atmış. (ULD s. 322)

Tablo 4.12. (Devam) İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler

Bir istek bildirenler	Allah aşkına (MP s. 368) Allah aşkına! (KG s. 50) Allah aşkına! (KG s. 51) Lütfen (BAA s. 420) Lütfen (ÇÇK s. 244) Lütfen (HİK s. 163)
Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler	Görüşmemize sevindim (BDD s. 362) İstirham ediyor (BDD s. 362) Rica ediyor (BDD s. 362) Sayın yolcular! (BABKBÇ s. 329) Seni tanıdığımıza çok sevindim (BDD s. 361)
Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler	Neden olmasın? (KP. s. 40)
Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler	Dikkat et (ŞBT s. 229) Dikkat et (ŞBT s. 229) Söylemedi demeyin. (ŞBT s. 223)
Genel bir davranış veya düşünce bildirenler	Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini. (CB s. 282) Çok ağlanırsa ölü rahatsız olur derler. (FŞ s. 31) Denizle şaka olmaz (SBS s. 200) Müşteri velinimetimizdir. (CB s. 282) Tedbiri elden bırakmamak gerekti. (DBA s. 288)
Dini inançları bildirenler	Alimallah. (SG s. 117) Allah bilir. (TM s. 124) Allah neler yaratmış! (KG s. 49) Ben Allah'tan korkarım (HİK s. 166) Bismillah! (FŞ s. 30) Çok şükür (ÇLN s. 440) Kaderde ne yazılıysa o. (FTR s. 238) Kısmet (HİK s. 157) Valla (DÇK s. 295) Valla (HİK s. 157) Valla (HİK s. 157) Valla (ULD s. 319) Vallahi (ŞBT s. 223)
Töre, gelenek ve kültürel davranış yansıtanlar	Ayıp (ULD s. 323) Ayıp olur (GÖ s. 189) Çalışmak ayıp değil (ULD s. 320) Çok ayıp (MP s. 373)

Tablo 4.12. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde yer alan kalıp sözler*

	Çok ayıp olurdu. (ÇÇK s. 248)
Soru sorup cevap isteyenler	Nasılsınız (OÖK s. 313) Nasılsınız? (BDD s. 361)
Özür dileme bildirenler	Afedersiniz. (SG s. 117) Bağışlayın lütfen (ÖÇ s. 180) Kusura bakma (HİK s. 168) Kusura bakma Agop Efendi! (BYYS s. 60) Kusura bakma Halise abla. (FŞ s. 30) Kusura bakmayın (ÖÇ s. 180) Özür dilerim. (SG s. 117) Pardon (BAA s. 420) Pardon (ULD s. 318) Sen kusura bakma. (FŞ s. 30) Zahmet oluyor (ÇLN s. 440)
Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler	Bendeniz (BGK. s. 252) Saygılarımı sunarım (PÇ s. 213)
Minnet, teşekkür bildirenler	Bravo (ÇÇK s. 243) Mersi (ŞBT s. 233) Sağ ol (ÇÇK s. 249) Sağ ol (ÇÇK s. 250) Sağ olun (ÇÇK s. 252) Teşekkür ederim (OÖK s. 313) Teşekkür ederiz (HİK s. 162)

İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda en az 5 kalıp söz bulunduran hikâyelere yer verilmiştir.

Tablo 4.13. *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler*

Hikâye Adı	Yazarı	Kalıp Söz Sayısı
Çiçekler	Cemil Kavukçu	14
Hanımefendi ile Kocakarı	Erendiz Atasü	12
Bizim Denizimiz Değil	Sezer Ateş Ayvaz	10
Kraliçe Geliyor	Aysel Özakin	7
Bir Yeni Yıl Sabahı	Deniz Kavukçuoğlu	7

Tablo 4.13. (Devam) *İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinin üçüncü cildinde en çok kalıp söz bulunduran hikâyeler*

Şahane Bir Tuvalet	Selim İleri	6
Uvertürcü Leydi Di	Ayşe Kilimci	6
Fırıncı Şükriye	Nursel Duruel	6
Gidenler Öyküler	M. Sadık Aslankara	6
O Öpüş Kaldı	Leyla Ruhan Okyay	5
Bir Adam, Bir Kadın, Bir Çocuk	Kadri Öztöpcü	5

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

İlk gençlik çağı, bireyin okuma alışkanlığını geliştireceği, okuduğunu anlama hızını arttıracak ve sözcük dağarcığını geliştireceği önemli bir dönemdir. Bu dönemde en çok okunan kitaplar hikâye kitaplarıdır. Hikâye kitapları çocukların hayata hazırlanmasında en önemli yol göstericilerdir. Ayrıca hikâyeler, Türkçenin doğru kullanılması ve çocuklara dilin zenginliklerini gösteren kelimelerin öğretilmesi bakımından işlevsel okuma materyalidir. Bu nedenle söz varlığı unsurlarının hikâye kitaplarında zengin bir şekilde kullanılması ve bu hikâye kitaplarının okurun seviyesine uygun sözcüklerle kaleme alınması önemlidir.

Selim İleri'nin derleyip oluşturduğu seçkide saptanan söz varlığı ögeleri ve bu ögelerin kullanımından hareketle İleri'nin hazırladığı seçkide Türkçenin farklı anlatım olanaklarının okuyucuya sunulabildiği belirlenmiştir. Aynı zamanda yazarın/yazarların Türkçenin anlatım yollarını kullanırken oluşturduğu çeşitlilik de ilgi çekicidir. İleri, kendisi de bir duyguyu farklı anlatımlarla sunabilmeyi, Türkçenin anlatım çeşitliliğinden yararlanabilmeyi başaramış bir sanatçıdır. Ayrıca İleri, dilimize yeni kelimeler katmayı başaramış bir yazarımızdır. Oluşturduğu seçkide yer alan hikâyelerin söz varlığının zengin olması da İleri'nin başarılı bir Türkçe kullanıcısı olmasından kaynaklanmaktadır.

Selim İleri'nin derlediği İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisini oluşturan hikâyeler incelendiğinde Türkçenin söz varlığı ögeleri yönünden zengin oldukları söylenebilir. Özellikle deyim ve kalıp söz varlığı atasözlerine oranla daha zengindir.

Seçkide yer alan 129 hikâyede 22 atasözü, 1814 deyim ve 348 kalıp söz tespit edilmiştir. Atasözleri bakımından en zengin (10) olan cilt ikinci cilttir. En az atasözü (5) birinci cilttedir. Atasözleri cümle biçiminde özlü sözler olduklarından cümle içinde kullanımlarına çok az rastlanmaktadır. Bu nedenle seçkide atasözlerinin azlığı bir eksiklik olarak görülmeyebilir. Seçkinin birinci cildinde yer alan aşağıdaki iki atasözüne deyimler ve atasözleri sözlüklerinde rastlanmamıştır:

Kırk Arap'ın akli bir incir çekirdeğini doldurmaz (Gümüşatam, 2016: 45).

Yağmuru yel, insanı el azdırır (Kazan, 2001: 7).

Seçkide tespit edilen 1816 deyimden 943 tanesi üçüncü ciltte, 559 tanesi ikinci ciltte ve 314 tanesi ise birinci ciltte yer almaktadır. Seçkinin deyimler yönünden zengin olduğu söylenebilir. Deyim bakımından en zengin cilt üçüncü cilttir, en az deyim ise birinci cilttedir. İçerisinde en çok deyim barındıran hikâyeler genellikle üçüncü ciltte yer

almaktadır. Taksim-Maçka (65), Gidenler Öyküler (57), Hanımefendi ile Kocakarı (56), Balkonda (54), Ağırılığı Kaldırmak (49), Annem, Piyano ve Kaybettiklerimiz (45) en çok deyim bulunduran hikâyelerdir.

Yapılan incelemede bazı deyimlerin birkaç yerde kullanıldığı, bazı cümlelerde ise birden fazla deyim bir arada kullanıldığı görülmüştür. Bu da dilimizdeki deyimlerin kullanım zenginliğini ortaya koymaktadır. Kullanım ve anlam olarak deyim özelliği gösteren bazı söz grupları tespit edilmiştir. Bu söz grupları sözlüklerde yer almamaktadır. Deyim varlığı ortaya konarken bu deyimlere yer verilmemiştir.

Günlük hayatta en çok kullanılan söz gruplarından olan kalıp sözlerden seçkide 342 tane tespit edilmiştir. Bunlardan 73'ü birinci ciltte, 141'si ikinci ciltte, 128'i ise üçüncü ciltte yer almaktadır. Bir hikâyenin kalıp sözler bakımından zengin olması için karşılıklı konuşmalar içermesi gerekmektedir. Seçkideki hikâyelerin kalıp söz bakımından zengin oldukları söylenebilir. Duygu ve düşünceleri, insan ilişkilerini ortaya koyan bu sözler Türkçenin zenginlik unsurları olarak görülmektedir.

5.2. Deyim Atasözü ve Kalıp Söz Öğretimi Açısından Tartışma

Metinlerde kullanılan söz varlığı öğeleri ve bu öğeleri kazandırma yolları ana dili eğitimi ve öğretimi sürecinde önemli bir yere sahiptir. Araştırmanın bu bölümünde Selim İleri'nin derleyip yazdığı İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan hikâyelerde kullanılan söz varlığı öğelerinin Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılması ve sözcük dağarcıklarını geliştirmeye sağlayacağı katkılar tartışılmıştır.

Selim İleri, yapıtlarında Türkçenin zenginliklerini en iyi şekilde kullanan yazarlardandır ve Türkçeye önemli katkılar sunmuştur (Güngör, 2022: 214). İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisini oluştururken Türk edebiyatının önde gelen yazarlarının hikâyelerinden yararlanmıştır. Seçkide yer alan hikâyelerin çocuğun dil becerilerini geliştirecek nitelikte oldukları söylenebilir. Bunun yanında çocuğun anlama ve anlatım becerilerine katkı sağlayabilecek söz varlığına da sahiptir. Eserlerde deyim ve kalıp sözlere sıkça yer verilmesi çocukların dilsel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Seçkide yer alan eserler çocukların dilsel gelişimini desteklerken aynı zamanda toplumun kültürel unsurlarını da çocuklara sunmaktadır. Atasözü, deyim ve kalıp sözlere eserlerde çokça yer verilmesi çocuğa kültürel yönden katkı sağlamaktadır. Eserlerde toplumun duygu ve düşünce dünyasını ve kültürünü yansıtan atasözlerine çok az yer verilmesi dikkat çekmektedir. Atasözleri, deyim ve kalıp sözlerden daha az yer

almaktadır. Bunun nedeni, günlük hayatta ve yazı dilinde atasözlerinin cümlede kullanımının az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Deyimler cümle içinde sıklıkla kullanılabiliriyken atasözleri başlı başına bir cümledir. Bu nedenle atasözlerinin azlığı hikâyelerin veya seçkinin bir eksiği olarak görülmemelidir.

Eserlerde deyimlere çokça yer verilmesi çocuklarda soyut düşünme yeteneğini geliştirirken aynı zamanda sözcüklerin mecaz anlamlarını öğrenmelerine de katkı sağlar. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan hikâyeler deyim bakımından zengin sayılabilecek niteliktedir. Özellikle üçüncü ciltte yer alan hikâyeler çocuklara deyim öğretiminde okutulabilecek türden hikâyelerdir. Çocuk seçkide yer alan hikâyeleri okuyarak deyim söz varlığını zenginleştirebilir.

Söz varlığı zengin olan hikâyelerin okutulması deyim öğretiminde etkili olsa da soyut kavram algısı veya mecaz anlam bilgisi gelişmemiş öğrenciler deyimleri anlamakta zorlanmaktadır. Yapılan bazı çalışmalar deyim öğretiminde aktif eğitimin düz anlatımdan daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Deyim öğretimiyle ilgili birçok araştırma ve çalışma mevcuttur. Özbay ve Akdağ (2013) deyimleri eğlenceli bir metin içerisinde sunulabileceğini belirtmiştir. Mürsel (2009), karikatürlerden faydalanılmasını; Yaman ve Gülcan (2009), gösteri tekniğinin kullanılmasını; Şenol (2011) ise yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının daha etkili olacağını belirtmiştir. Ayrıca Aydın ve Ünal (2015) şarkıların kullanılmasını; İşbulan (2010) ise karikatür, hikâye yazma ve eğitsel oyun yöntemlerinin deyim öğretiminde kullanılmasının önemini ortaya koymuştur. Yapılan bu çalışmalar deyim öğretiminde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılarak farklı yöntem ve tekniklerin kullanımının önemini ortaya koymaktadır.

Günlük hayatın en önemli dil unsurlarından biri olarak kabul edilen kalıp sözlere İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde sıkça yer verilmiştir. Kalıp sözler karşılıklı konuşmaların sık kullanıldığı eserlerin okutulması ile öğretilir. Bu nedenle İlk Gençlik Çağına Öyküler seçkisinde kalıp sözlerin yer aldığı metinlerin okutulması öğrencilerin kalıp söz zenginliğine katkı sunacaktır.

Çocuk, öğrendiği yeni kelimelerle zengin bir kelime hazinesine sahip olur. Zengin bir kelime hazinesine sahip olan çocuk, anlayarak hızlı okur. Kelime hazinesi sayesinde okuduklarını anlamlandırmakta güçlük çekmez. İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan hikâyeler çocuğun kelime hazinesine katkı sağlayabilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

5.3. Öneriler

Çalışmanın amacı sadece söz varlığı ögelerini veya bu ögelerin sayılarını belirlemek değildir. Bu bölümde, Selim İleri'nin derleyip yazdığı öykülerde söz varlığı ögelerinin belirlenmesi sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde bazı önerilere yer verilmiştir.

Bir dili doğru konuşmanın sosyal hayatta insanlara birçok getirisi vardır. Dilini doğru kullanan insanlar sağlıklı iletişim kurabilir. Dili doğru ve etkili kullanabilmek, o dilin inceliklerine ve zenginliklerine hâkim olmakla mümkündür. Dilinin söz ve inceliklerine hâkim olan insan her alanda başarılı olur. Sözcük dağarcığının zengin olması okuduğunu anlama ve yorumlamaya çok büyük katkı sağlamaktadır. Okulda ve sınavlarda başarılı olmak dilimizin anlama ve anlatım ögelerine hâkim olmaya bağlıdır.

Bir metin dilin zenginliklerini içinde barındırdığı ölçüde başarılı sayılabilir. Selim İleri'nin derleyip oluşturduğu seçkide saptanan söz varlığı ögeleri ve bu ögelerin kullanımından hareketle İleri'nin hazırladığı seçkide Türkçenin farklı anlatım olanaklarının okuyucuya sunulabildiği söylenebilir. Ayrıca İleri, dilimize yeni kelimeler katmayı başarabilmiş bir yazarımızdır. Oluşturduğu seçkide yer alan hikâyelerin söz varlığının zengin olması da İleri'nin başarılı bir Türkçe kullanıcısı olmasından kaynaklanmaktadır. İncelenen öykülerde atasözleri az olmasına rağmen deyim ve kalıp sözler zenginliği göze çarpmaktadır.

Selim İleri'nin derleyip yazdığı seçkideki söz varlığı ögelerinin belirlenmesini ve bu ögelerden hareketle sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri sunulmasını konu alan bu araştırmanın sonunda elde edilen verilerden hareketle belirlenen öneriler şöyle sıralanabilir:

- ✓ Söz varlığı belirleme çalışmalarının önemli dilbilimsel çalışmalardır. Bu nedenle söz varlığını belirleme çalışmalarına daha çok yer verilebilir. Dil ile ilgili tüm çalışmalarda olması gerektiği üzere, söz varlığı belirleme çalışmaları da dilbilimsel bir temele dayandırılabilir.
- ✓ Alan yazını incelendiğinde kalıp sözlerle ilgili çalışmaların yeterli olmadığı söylenebilir. Söz varlığı çalışmalarında kalıp sözlere daha çok yer verilebilir.
- ✓ Başta TDK olmak üzere atasözleri ve deyimlerle ilgili birçok sözlük yayımlanmıştır. Günlük hayatta en çok kullanılan söz gruplarından olan kalıp sözlerle ilgili yayımlanmış herhangi bir sözlük çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle “Kalıp Sözler Sözlüğü” oluşturulması dilimize ve alan yazına önemli katkılarda bulunabilir.
- ✓ Ülkemizde çocuk kitaplarının söz varlığını belirlemeye yönelik çalışmaların sayısı

arttırılmalıdır. Bu nedenle bütün yaş düzeylerinde yazılan çocuk kitaplarının söz varlığını belirlemeye yönelik akademik araştırmaların sayıları arttırılabilir. Bu yolla çocuk kitaplarındaki söz varlığı ögeleri belirlenecek ve bu ögelerin yaş düzeylerine uygunlukları tartışılacaktır.

- ✓ Söz varlığı belirleme çalışmaları çocuk edebiyatı yapıtları için çok önemlidir. Çünkü bu yapıtlarda kullanılan dilin beklenen düzeyde olup olmadığı, sözcük seçimlerinin ve kullanımlarının doğru olup olmadıkları, söz varlığı belirleme çalışmalarıyla belirlenebilir. Yazarın söyleminden hareketle üslubuna ulaşılabilir.
- ✓ Hikâyelerde ve seçkilerde öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirmek için söz varlığı ögelerine daha çok yer verilebilir.
- ✓ Güncellenecek Türkçe Dersi Öğretim Programı'na atasözü ve deyimlerin yanında kalıp sözlerle ilgili kazanımlar da eklenebilir. Kalıp sözlerin öğretimi için Türkçe ders kitaplarında kalıp sözlerin yer aldığı metinlere bol bol yer verilebilir.
- ✓ Selim İleri'nin Türkçenin anlatım yollarını en iyi kullanan yazarlarımızdandır. Selim İleri'nin hikâyelerindeki anlatım çeşitliliğini ortaya koyan çalışmaların sayısı artırılabilir. İleri'nin diğer yapıtlarının söz varlığı ögelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar da yapılabilir.
- ✓ Selim İleri gibi Türkçenin zenginliklerini iyi kullanabilen yazarların yapıtları ders kitaplarında sıklıkla kullanılabilir. Çocukların bu eserlerden faydalanmaları sağlanabilir. Ders kitabı hazırlama komisyonlarına bu konuda tavsiyelerde bulunulabilir.
- ✓ Selim İleri'nin derleyip yazdığı hikâyeler Türkçe öğretiminin birer aracı olarak Türkçe ders kitaplarında yer alabilir. Deyim öğretiminde İlkgençlik Çağına Öyküler seçkisinde yer alan deyim bakımından zengin olan hikâyelerden yararlanılabilir.
- ✓ Okullarda sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik etkinliklere daha çok yer verilebilir. Türk kültürünü, yaşantısını ve geleneklerini yansıtan etkinliklerin öğrencilere katkısı büyük olacaktır. Bu bağlamda “Dilimizin Zenginlikleri” gibi projelerin sayısı çoğaltılabilir.
- ✓ Yeni neslin en önemli sorunlarından biri de iletişim becerilerinin gelişmemiş olmasıdır. Bu durumun en önemli nedeni ana diline hakim olamamak olabilir. Dilinin zenginliklerinin farkında olmayan bireyler sağlıklı iletişim kurmakta zorlanabilir. Çocuklarda dil bilincinin oluşması için onların nitelikli eserlerle buluşması sağlanabilir. Selim İleri'nin seçkisinde yer alan hikâyeler çocuklara dil bilincini yerleştirebilecek

nitelikte olduğundan öğrencilere tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahat, O. (2023). “21. Yüzyıl Becerilerinin Çocuk Kitaplarındaki Varlığı Üzerine Bir Araştırma: ‘Uzaya Giden Tren’ Kitap Örneği”. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (37), 177-195.
- Akalın, Ş. H. (2009). “Türk Dili: Dünya Dili”. Türk Dili Dergisi, 687, 195-204.
- Akkaya, A. (2023). Çocuk ve Edebiyat. Ahmet Akkaya ve Hulusi Geçgel (ed.). Çocuk Edebiyatı (ss.1- 15). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Aksan, D. (2006). Anadilimizin Söz Denzinde (2.Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2004). Türkçenin Sözcük Varlığı. (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2005). Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözü ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Albayrak, N. (2010). Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aslan, C. (2007). “Yazınsal Çocuk Kitaplarının Çocuğun Anadili Gelişimine Katkısı”. Dil ve Yaratıcılık Dergisi, 1(1), 32-46.
- Aydın, B. Ç. ve Ünal, T. F. (2015). “Şarkılarla Deyimlerin Öğretimi ve Anlamlandırılması”. International Journal of Languages’ Education and Teaching, UDES, 430-442.
- Bayraktar, N. ve Yaşar, F. Ö. (2005). “İlköğretim I. Kademe V. Sınıfta Deyim Öğretimine İlişkin Uygulamalar ve Deyim Öğretimine Yeni Bir Yaklaşım.”. Dil Dergisi, (127), 7-20.
- Bilgin, M. (2006). Anlamdan Anlatıma Türkçemiz. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bulut, M. (2013). “Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi”. Electronic Turkish Studies, 8 (13), 560-575.

Calp M. (2007). Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Çotuksöken, Y. (1994). Deyimlerimiz. İstanbul: Özgül Yayınevi.

Çotuksöken, Y. (2004). Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

Çotuksöken, Y. (2009). Uygulamalı Türk Dili. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Çotuksöken, Y. (2002). Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Ergin, M. (2009). Türk Dil Bilgisi (Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin). İstanbul: Bayrak Basım.

Ersoy, R. (2004), “Sözlü Kültür Ortamı Kaynaklarının Medyada Kullanımı Bağlamında Gaziantep’te Nevruzla İlgili Bir İnancın Dansa Dönüştürülmesi Serüveni”, TÜBAR, S XVI, s. 85-94.

Göçer, A. (2009). “Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı”. Turkish Studies (Sözlük Özel Sayısı), 4 (4), 1025-1055.

Gökdayı, H. (2008). “Türkçede Kalıp Sözler”. Bilig, 44, 89-110

Gümüşatam, G. (2016). “Söz Dizimi Açısından Kıbrıs Türk Atasözleri: Türkiye Türkçesindeki Varyantlarla Paralellikler ve Sapmalar”. Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi, 2, 41 – 54.

Güngör O. C. (2022). “Selim İleri’nin Eserlerinden Türkçe Sözlük’e Katkılar”. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1), 185 – 216.

Harmancı, A. (2020). “Selim İleri’nin Edebî Kişiliğine İlişkin Bazı Dikkatler”. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (6), 1835-1840

Harmancı, A. (2009). “Selim İleri'nin Edebî Kişiliğini Şekillendiren Unsurlar ve Bunların Öykülerine Yansımaları”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 0 (22), 1 - 22.

Hengirmen, M. (1999). Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Engin Yayınları.

İleri, S. (2015). İlkgençlik Çağına Öyküler. İstanbul: Everest Kitabevi.

İleri, S. (2017). İlkgençlik Çağına Öyküler 2. İstanbul: Everest Kitabevi.

İleri, S. (2014). İlkgençlik Çağına Öyküler 3. İstanbul: Everest Kitabevi.

İşbulan, Z. D. (2010). 7. Sınıf Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Deyimlerin Öğretiminde Kullanılan Etkinliklerin Etkililiği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, M. (2019). Kültür ve Dil. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karakuş, İ. (2001). Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.

Karakuş, İ. (2009). "Türkçenin Gücü ve Atatürk". Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 54(2006/1), 155-164.

Kazan, Ş. (2001). "Burdur'daki Dinî-Manevî Halk İnançları, Mahalli Kelimeler, Atasözleri ve Deyimler". Burdur Araştırmaları, 1,17-34.

Kenzhalin, K. (2017). "Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları". Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, (43), 107-124.

Kıymaz, M. S. ve Gürlek, E. (2021). "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Yaş Gruplarına Göre Seviyelendirilmesi". Muhammed Tunagür ve M. Nuri Kardaş (ed.). Çocuk Edebiyatı (ss.143- 179). Ankara: Pegem Akademi.

Korkmaz, Z. (2003). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.

Köksal, H. (2001). Hayat Bilgisi Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Ankara: Nobel Yayınevi.

Lüle Mert, E. (2009). "Anadili Eğitimi ve Öğretimi Sürecinde Söz varlığı Belirleme Çalışmalarının Önemi ve Deyim Kazandırmaya Yönelik Etkinlik Önerileri" Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2), 83-93.

Lüle Mert, E. (2009). Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2024). Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. Ankara

Merriam, S. B. (2018). Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (Üçüncü Basımdan Çeviri). (Çev.: Selahattin Turalı). Ankara: Nobel

Mürsel, C. G. (2009). Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mengi, N. (2012). "Selim İleri Romancılığı". Folklor/Edebiyat, 18 (71), 127 -141.

Ong, J. Walter. (2003). Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözü Teknolojileşmesi (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis yayınları.

Özbay M. ve Akdağ, E. (2013). "Deyimlerin Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Etkisi". Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1(2), 46-54.

Sağlam, M. Y. (2001). "Atasözü ve Deyimlerde İmgelem". Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 8(1), 45-51.

Sever, S. (2008). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Tudem Yayıncılık.

Sinan, A.T. (2015). Türkçenin Deyim Varlığı. İstanbul: Kesit Yayınları.

Şenol, Z. (2011). "Deyimlerin Yaratıcı Drama Yöntemiyle Öğretimi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tanrıkulu, F. (2021). "Ortaokul Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerine İlişkin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşleri: Dil ve Anlatım, Söz Varlığı". Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi, 4(2), 121-137.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (E. T: 16.02.2024, 18.25)

Türk Dil Kurumu (2023). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Turan, Ş. (2002). Türk Kültür Tarihi Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2016). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yaman, E. (2016). “Türkçenin Güncel Söz Varlığı”. Milli Eğitim Dergisi, 45(210), 85-91.

Yaman, H. ve Gülcan, F. (2009). “Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme Etkinliği Olarak Deyim Öğretimi: Gösteri Tekniği Uygulaması”. Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi, 11 (2), 59-71.

Yeşil, H. (2000). Çocuk kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin önemi. S. Sever (Ed.). I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (ss. 244–252). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yeşilyurt E. (2020). “Öğretmenin Pusulası: Genel Öğretim İlkeleri”. Ekev Akademi Dergisi, 24 (83), 263-283.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 7. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım Bilgen D. ve Nurlu M. (2017). “Çocuk Edebiyatı Alanındaki Eserlerin Temel Söz Varlığına İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. Electronic Turkish Studies, 12 (4), 586-602.

Yolcu, F. (2018). 101 Türk Efsanesi Adlı Eserin Söz Varlığının Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.